

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jerca Pavlič

Sovražni govor na spletnih forumih:

Nacionalistični diskurz slovenske blokade pristopnih pogajanj Hrvaške z Evropsko unijo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jerca Pavlič

Mentorica: izr. prof. dr. Monika Kalin Golob

Sovražni govor na spletnih forumih:

Nacionalistični diskurz slovenske blokade pristopnih pogajanj Hrvaške z Evropsko unijo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Hvala staršema, ki sta s svojim zgledom ter dobronamernimi in konstruktivnimi nasveti vedno znala prebuditi najboljše v meni.

Hvala tudi izr. prof. dr. Moniki Kalin Golob za strokovno pomoč pri pisanju diplomske naloge.

Sovražni govor na spletnih forumih: Nacionalistični diskurz slovenske blokade pristopnih pogajanj Hrvaške z Evropsko unijo

V diplomski nalogi s pragmalingvističnega vidika komuniciranja preučujemo značilnosti sovražnega govora, ki ga opredelimo kot izražanje ksenofobičnih, diskriminatornih in rasističnih mnenj in idej, naperjenih proti posameznikom oziroma ranljivim družbenim skupinam. Označimo ga kot govor, ki izraža sovražnost in predsodke na podlagi rase, verske in nacionalne pripadnosti, spolne usmerjenosti in fizične ali mentalne hendikepiranosti. Sprašujemo se o razlogih za njegov nastanek ter vzroku in posledicah izražanja, širjenja in spodbujanja sovražne retorike. Ukvarjamo se z iskanjem ravnotežja med pravico do svobodnega izražanja in pravico posameznika, da ni nadlegovan s sovražnostmi in nasiljem. Podrobneje razložimo povezavo med sovražnim govorom in prvinami nacionalističnega diskurza, ki je podlaga raziskovanja sovražnega govora na spletnih forumih. Osredotočimo se na štiri forume in problematiziramo učinke anonimnosti in prikrite identitete na oblikovanje nestrpnih in nasilnih izjav udeležencev spletnih diskusij. V empiričnem delu skušamo s pomočjo podrobnejše obravnave jezikovnih ravni potrditi hipotezo o odkritem in prikitem sovražnem govoru po Searlu in kršenju maksim kvalitete, kvantitete, relacije in načina po Griceu.

Ključne besede: sovražni govor, pragmalingvistični vidik komuniciranja, spletni forumi, anonimnost, nacionalistični diskurz

Hate speech on forums: Nationalistic discourse of slovenian blockade on Croatia membership negotiations with European Union

In graduate thesis from a pragmalinguistic point of communication we theorize about a concept of hate speech, which is defined as an expression of xenophobic, discriminatory and racist opinions and ideas, aimed against individuals or vulnerable social groups. It is characterized as a speech, which expresses hostility and prejudice on basis of race, religion and national belonging, sexual orientation and physical or mental handicap.

We ask ourselves about origin, source and consequences of expression, dissemination and stimulation of hate speech. We are trying to find a balance between the right to express opinions and the right not to be victimized with hostility and discrimination. More specifically we explain the connection between hate speech and nationalistic discourse, which is a source of our empirical research of hate speech on forums. We focus our attention on four forums and we problematize effects of anonymity and hidden identity on forming intolerant and violent statements by participants in internet discussion. In empiric part of graduate thesis we analyze national discourse on forums, where we want to confirm our hypothesis about implicit and explicit hate speech by Searle and violation of principles in quality, quantity, relevance and mode by Grice.

Key-words: hate speech, pragmalinguistic point of communication, forums, anonymity, national discourse

KAZALO

1 UVOD	6
2 ANALIZA BESEDILA	9
2.1 PRAGMALINGVISTIČNI VIDIK KOMUNICIRANJA	10
2.2 TEORIJA GOVORNIH DEJANJ PO SEARLU	11
2.3 KONVERZACIJSKE MAKSIME PO GRICEU	13
3 SOVRAŽNI GOVOR	16
4 SOVRAŽNI GOVOR IN SVOBODA GOVORA	21
4.1 ZAKONSKA REGULACIJA SOVRAŽNEGA GOVORA V SLOVENIJI	23
5 INTERNET KOT OBLIKA SODOBNE AGORE	28
5.1 REGULACIJA SOVRAŽNEGA GOVORA NA INTERNETU	31
5.2 SAMOREGULACIJA SOVRAŽNEGA GOVORA NA INTERNETU	36
5.3 SOVRAŽNI GOVOR IN SPLETNI FORUMI	38
6 SOVRAŽNI GOVOR IN NACIONALISTIČNI DISKURZ	43
6.1 SLOVENSKA NACIONALNA IDENTITETA	47
6.2 PRVINE NACIONALISTIČNEGA DISKURZA.....	56
6.3 PRAGMALINGVISTIČNI PRISTOP K ANALIZI NACIONALISTIČNEGA DISKURZA	58
7 ANALIZA SOVRAŽNEGA GOVORA PO JEZIKOVNIH RAVNEH	60
7.1 ANALIZA NA OBLIKOSLOVNI RAVNI	60
7.3 ANALIZA NA SKLADENJSKI RAVNI	71
7.4 ANALIZA NA BESEDILNI RAVNI	72
7.5 KONVERZACIJSKE MAKSIME PO GRICEU	80
7.6 TEORIJA GOVORNIH DEJANJ PO SEARLU (ILOKUCIJSKI IN PERLOKUCIJSKI DEL GOVORNEGA DEJANJA).....	83
8 SKLEP	89
9 LITERATURA	93

1 UVOD

Star pregovor pravi, da kamen ali palica streta kost, beseda pa ne more raniti, s katerim se nikakor ne moremo strinjati. Kamen in palica seveda povzročita boleče rane, prav tako pa jih lahko ustvarijo neprijazne besede, po katerih je zdravljenje pogosto še dolgotrajnejše. Telesne rane so vidne in jih zato lažje zdravimo, medtem ko se rane zaradi žaljivih besed pogosto zarijejo globoko v našo notranjost. Morda se pretvarjamo, da ne bolijo, vendar imajo besede moč, predvsem zato, ker jim verjamemo, ali pa se bojimo, da jim bodo verjeli drugi. Sovražni govor je eno najmočnejših sredstev diskriminacije, saj z njim izražamo ksenofobična, rasistična in nacionalistična mnenja in stališča zoper posameznike oz. ranljive družbene skupine. V prvem delu diplomske naloge se bomo osredotočili na pragmatolingvistični vidik komuniciranja, ki se nanaša na proučevanje jezikovne rabe besed oz. kontekst sporočanja. Postavili bomo tezo, da pomen izrečenih besed ni omejen le na konvencionalno vsebino tega, kar rečemo, ampak obstaja še implicitni pomen. Skušali bomo torej dokazati, da uporabniki na spletnih forumih tvorijo dve vrsti sovražnega govora – odkritega (eksplicitni) in prikrita (implicitni). Pri tem nam bo v pomoč Searlova teorija govornih dejanj, ki poudarja, da iz jezikovne oblike izjave ni vedno jasno razvidno, katero dejanje vplivanja (ilokucijo) želi tvorec izpeljati. Osredotočili se bomo tudi na kršitve maksim kvalitete, kvantitete, relacije in načina po Griceu, s katerimi tvorec recipienta napoti na vsebine, ki jih s preprostim sklepanjem ni mogoče izpeljati.

V tretjem poglavju bomo navedli številne teoretske definicije sovražnega govora ter poskušali proučiti njegov pomen in vpliv. Spraševali se bomo, ali je namen sovražnega govora zadajanje psihične bolečine, poniževanje, razčlovečenje, ustrahovanje in zniževanje naslovnikove vrednosti v lastnih očeh ali v očeh drugih. Izhajali bomo iz predpostavke, da gre pri sovražnem govoru za izražanje načel, ki slonijo na ideologiji razlikovanja in izključevanja ter strahu pred »Drugimi«. V tem okviru bomo ugotavljali, ali želijo tvorci s pomočjo ideološke in sovražne retorike osvojiti družbeno moč in tako podrediti naslovnika.

Kasneje se bomo osredotočili na kolizijo med pravico do svobodnega izražanja in pravico posameznika, da ni nadlegovan s sovražnostmi in nasiljem. Spraševali se bomo, ali je preganjanje sovražnega govora omejevanje svobode in nedopusten poseg v osnovne

človekove pravice ali mora prevladati pravica posameznika, da ni nadlegovan s sovražnostmi in diskriminacijo. Podrobneje bomo navedli argumente zagovornikov kazenskega preganjanja in sankcioniranja sovražnega govora, kot tudi trditve nasprotnikov omejevanja svobodnega izražanja. Na podlagi obstoječega pravnega reda bomo predstavili zakonsko regulacijo sovražnega govora v Sloveniji, kjer bomo preleteli Ustavo Republike Slovenije, kazensko zakonodajo in Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, v katerem je sovražni govor opredeljen kot ena izmed oblik nadlegovanja.

V naslednjem poglavju bomo predstavili značilnosti interneta, ki je odprl prostor za aktivno in politično državljanstvo, kjer lahko posamezniki svobodno, demokratično in predvsem anonimno izražajo svoja mnenja in stališča. Postavili bomo tezo, da uporabniki s pomočjo prikritih identitet in anonimnosti lažje širijo nestrpne, diskriminatorne in sovražne izjave. Osredotočili se bomo tudi na računalniško posredovano komuniciranje, ki je po svoji naravi neformalno in neodvisno od družbenih institucij, temelji na osebnih interesih in ne vsebuje neverbalnih ključev, zaradi česar prihaja do številnih nesoglasij in oblikovanja nestrpnih izjav. Poiskali bomo razloge za neuskkljenost prava in zakonodaje z razvojem novih tehnologij in se dotaknili pomanjkljive regulacije sovražnega govora na internetu. Spraševali se bomo, zakaj pravo večino tehnoloških položajev ne more vnaprej predvideti in se hitreje prilagoditi novim obstoječim razmeram. Skušali bomo opozoriti na to, da regulacija znotraj ene države ne more prispevati k zmanjševanju pojavnosti sovražnega govora, če vemo, da lahko ekstremistične skupine enako učinkovito delujejo na strežnikih v drugih državah. Zato bomo predstavili še druge regulacijske mehanizme, predvsem samoregulacijo, pri kateri ponudniki sami sprejmejo določene zaveze in omejitve svojih storitev. Bolj poglobljeno se bomo ukvarjali s spletnimi forumi in proučevali njihovo »temno« stran, ki se kaže prek zaničevanja drugih, zmerjanja in neotesanosti, nestrpnosti do drugačnih, verbalnega nasilja in podobno. Izpostavili bomo delo administratorjev in dileme, s katerimi se soočajo v računalniško generiranih forumih, hkrati pa opozorili še na njihovo pomanjkljivo znanje o tem, kako uspešno prepoznati in izločiti sovražni govor iz spletne diskusije.

V šestem poglavju bomo pojasnili povezavo med sovražnim govorom in nacionalističnim diskurzom ter opredelili pojme, kot so narod, nacionalizem, nacionalnost in nacionalna zavest. Slednja je tesno povezana s skupinsko identiteto na eni ter razlikovanjem in odklanjanjem na drugi strani. S to predpostavko se bomo v nadaljevanju posvetili prvinam nacionalističnega diskurza, med katerimi bomo izpostavili ideološko distinkcijo med »nami« in »onimi«, prepričanje o večvrednosti lastne nacije, zaničevanje in prezir do tujih narodov in oblikovanje narativa žrtve. Ukvarjali se bomo tudi z zgodovino nastanka slovenske nacionalne identitete, na kratko preleteli pot slovenske osamosvojitve in tehtali smiselnost nacionalnih stereotipov in predsodkov. Izhajali bomo iz teze, da so stereotipi o lastnem narodu (avtostereotipi) ponavadi pozitivno usmerjeni, medtem ko so heterostereotipi večinoma negativni in temeljijo na poenostavljenih in nepreverjenih trditvah. Podrobneje bomo opisali slovensko-hrvaške odnose, saj je slovenska blokada pristopnih pogajanj Hrvaške z Evropsko unijo izhodišče našega raziskovanja sovražnega govora na spletnih forumih.

Tako se bomo v empiričnem delu diplomske naloge posvetili proučevanju nemoderiranega foruma (NEMEJEBAT 1999) in treh moderiranih (RTVSLO 1999, 24ur 1999 in BICIKEL 2007). Na podlagi teorije govornih dejanj po Searlu bomo skušali dokazati, da na moderiranih forumih prevladuje prikriti sovražni govor, kjer udeleženci najpogosteje uporabljajo retorična vprašanja, ironijo, ironične besede in sarkazem ter se namesto lastnih mnenj skrivajo za skupinskim stališčem in znanimi osebami, katerih dejanja so javnosti dobro poznana. Gradivo bomo proučevali na oblikoslovni, besedni, skladijski in besedilni ravni, kar bomo kasneje aplicirali tudi na načela kvalitete, kvantitete, relacije in načina po H. P. Griceu. Glede na izbrano gradivo pričakujemo, da bo največkrat prišlo do kršitve kvalitete in načina, ker sovražni govor temelji na posplošenih in nepreverjenih predsodkih in stereotipih, pri čemer si tvorci podatke velikokrat izmislijo ali prilagodijo sebi v prid. Do kršenja maksime načina pa bo po našem mnenju prišlo zaradi narave sovražnega govora, katerega bistvo je izražanje nestrpnih, diskriminatornih in sovražnih izjav.

2 ANALIZA BESEDILA

Kako bo tvorec svojo izjavo oblikoval in posredoval naslovniku ter kako jo bo naslovnik sprejel in interpretiral, je posledica izbiranja jezikovnih sredstev. Tovrstno jezikovno izbiranje je po Verschuernu (glej 2000, 88–98) lahko zavedno ali nezavedno, poteka na vseh možnih ravneh jezikovne strukture, tvorci pa izbirajo med različnimi strategijami in pri tem upoštevajo dogovorljivost v jeziku (npr. strategija spoštljivosti). Jezikovno izbiranje poteka tako s strani tvorca kot s strani naslovnika, medtem ko izbire praviloma niso enakovredne (zaznamovanost: *Kako majhen je?*, nezaznamovanost: *Koliko je velik?*) in v zavest tvorca in naslovnika priključijo svoje alternative (npr. beseda *oporečen* priključuje v zavest še druge podobne besede, kot so npr. *nesprejemljiv*, *nezaslišan*). Določena jezikovna sredstva so uporabljena tako, da referirajo na določeno osebo, hkrati z referiranjem (nanašanjem) pa s svojo negativno stilno vrednostjo izražajo tvorčev odklonilni odnos do predmeta govora (nanašanca, denotata) (glej Korošec 2002, 17). »Vsako sporočanje je torej rezultat namernega, k cilju usmerjenega izbora med sredstvi jezikovnega sestava. Izbira med možnostmi je povezana z avtorjevim hotenjem in okoliščinami sporočanja, tistim, kar stilistika šteje k subjektivnim in objektivnim stilotvornim dejavnikom.« (Kalin Golob 2002, 31). V javnosti uresničeno dejanje razžalitve je to, kar je, zato, ker je uporabljena beseda po splošnem občutku take narave, da je žaljiva. To je objektivna razsežnost jezikovnega izraza, besede, besedne zveze. Subjektivnost je tvorčev namen, ki se kaže v indicu, ta pa je uporaba objektivno žaljivega jezikovnega sredstva (glej Korošec 2002, 17–18). »Jezik kot sistem sicer ni gmotna entiteta, zapisana žaljiva beseda pa je vendarle dobila svojo sporočanjejsko eksistenco, katere stilni učinek ni samo subjektivna zadeva, saj je objektivno preverljiv tako s skupnim jezikovnim čutom kakor z jezikovnimi priročniki, ki ta čut kodificirajo. V tem smislu je taka beseda ne samo sporočilno, ampak tudi – če ne predvsem – objektivizirana entiteta s tem, da je nekaj naredila.« (Korošec 2002, 26). Kalin Golobova (2002, 33), pravi, »da so nekatere besede žaljive same po sebi in je zato indic nesporen oz. so žaljive ob upoštevanju sporočanjejskih okoliščin.« Tudi pragmatika in semantika utemeljujeta, da besede nimajo apriornih pomenov, da pomeni niso nekaj stalnega, marveč se spreminjajo bodisi v času bodisi v kontekstu.

2.1 PRAGMALINGVISTIČNI VIDIK KOMUNICIRANJA

V okviru teorije o jeziku je pragmatika tista znanstvena veda, ki se še zmeraj uveljavlja in poteguje za priznano avtonomnost med drugimi jezikoslovnimi vedami. Pragmatika se je oblikovala v znanstveno vedo, ki raziskuje jezikovno dejavnost (rabo jezika) v okoliščinah (kontekstu) te dejavnosti, ker je bila v razvoju teorije o jeziku to logična stopnja in ker je bil vpliv filozofije jezika močan. Za svoj predmet proučevanja je pragmatika vzela tisto, kar so najvplivnejše vede zanemarjale ali celo izključevale iz svojih raziskav – kontekst (Zadravec - Pešec 1994, 8).

»Pragmalingvistika ali pragmatika je torej del lingvistike, ki proučuje uporabo jezika. Zato bi lahko dejali, da je njena definicija relativno enostavna, vendar je skoraj nemogoče najti popolno ali zadovoljivo definicijo pragmatičnega polja med številnimi možnimi definicijami, ki jih zasledimo v literaturi.« (Zadravec - Pešec 1994, 9). Kot smo že omenili, so »predmet raziskovanja dejavniki, ki praviloma vplivajo na obliko in razumevanje izjav, med katerimi so bistvenega pomena kontekst in tvorčevi nameni, ki se skozi izjave izražajo.« (Linke in drugi 1996, 177). Gre predvsem za raziskovanje, kako ljudje uporabljajo jezik, ki je »oblika vedenja oziroma socialnega dejanja. Zato je razsežnost, ki naj bi nam jo pomagalo razumeti pragmatično stališče, povezava med jezikom in človeškim življenjem na splošno.« (Verschueren 2000, 21). V nasprotju s sestavnimi disciplinami lingvistike, kot so fonetika, fonologija, morfologija, sintaksa in semantika, pragmatika ne proučuje določene jezikovne enote, zato jo lahko definiramo kot »vedo, ki zastopa splošen funkcionalni (tj. kognitivni, socialni in kulturni) pogled na jezik.« (Verschueren 2000, 26). Uporaba jezika kot oblika socialnega vedenja predstavlja raziskovalno področje tako lingvistiki kot tudi drugim humanističnim in družbenim vedam, zato je pragmatika »stičišče interdisciplinarnih raziskovalnih področij ved.« (Verschueren 2000, 26). Pragmalingvistika je veda, ki »raziskuje pomensko delovanje jezika v dejanski rabi in naj bi preučevala samo tiste odnose med jezikom in kontekstom, ki so gramatikalizirani, torej jih je v strukturi jezika mogoče prepoznati.« (Zadravec – Pešec 1994, 10). Uporabniki jezika izrabljamo jezik še v druge namene, tako da pomen ne more biti omejen le na konvencionalno vsebino tega, kar je rečeno, saj se v naših besedah skrivajo še ironija, metafore ipd.

Če ponazorimo, to kar misli sporočevalec z izrekom, ni izčrpano s pomenom, ki ga ima izrečena jezikovna oblika (glej Zadravec - Pešec 1994, 10–11).

Med najpomembnejša področja pragmatične obravnave spadata teorija o govornih dejanjih, ki sta jo utemeljila Austin in Searle, in konverzacijske maksime Paula Gricea.

2.2 TEORIJA GOVORNIH DEJANJ PO SEARLU

Teorija govornih dejanj je znanstvena disciplina, ki mora (kot vsaka) natančno določiti predmet svojega raziskovanja, in če je raziskovalno polje široko, pojave razvrstiti v obvladljivo število razredov. Med peščico najzanimivejših uvrščajo tudi J. R. Searlovo razvrstitev, kjer je povzel Austinove razrede,¹ jih kritično pregledal in odkril, da »to ni razvrstitev ilokucijskih dejanj, temveč ilokucijskih glagolov in da je med njimi vztrajna zmeda, da vsi uvrščeni glagoli niso ilokucijski glagoli, da se kategorije, že znotraj preveč raznolike, med seboj tudi pokrivajo in da ne obstajajo jasna in dosledna načela za razvrstitev.« (Zadravec - Pešec 1994, 31).

Searle (1994, 16) razume jezikovno rabo kot izvajanje govornih dejanj. Ta so npr. izjavljanje trditve, ukazovanje, spraševanje, obljubljanje itd. Z govornim dejanjem tvorec naslovniku ne želi posredovati le določene propozicije oz. stvarne vsebine (tj. tisto, kar povemo o svetu in je lahko ne/resnično), ampak želi tvorec na naslovnika v komunikacijskem procesu tudi vplivati in s tem doseči svoj namen. Searle je govorno dejanje analiziral predvsem s stališča tvorca, kar so mnogi omenjeni teoriji očitali (Linke in drugi 1996, 195).²

Izražena psihološka stanja v uresničenem ilokucijskem dejanju so pogoj za iskrenost tega dejanja. Zato sklepamo, da človek, ki trdi (izjavlja, pojasnjuje, zahteva ipd.), tudi verjame, kar trdi; človek, ki obljublja (se zaobljublja, grozi, prisega ipd.), tudi ima namen storiti to, kar obljublja; itd. Searle je celo nakazal, da »bi bilo mogoče dejanja razdeliti na osnovi različno izraženih psiholoških stanj, kot so prepričanje, namera in želja (trditve predpostavljajo verjetja, obljube, namere, zahteve in želje).«

(Zadravec - Pešec 1994, 33).

¹ Austin je celotno govorno dejanje razčlenil na tri sestavna dejanja – lokucijsko, ilokucijsko in perlokucijsko –, pri tem pa je največ pozornosti posvetil ilokucijskemu govornemu dejanju. Menil je, da njegova kasnejša klasifikacija ilokucijskih sil izreka (*verdictivi, eksercitivi, komisivi, behabitivi in ekspozitivi*) ni zgled urejenega sistema, temveč bolj kot ne predmet za diskusijo.

² Poleg omenjenega očitka so Searlovi teoriji očitali, da obravnava le stavke, da z njo ni možno analizirati tekstov ter da je bila razvita na podlagi govorjenega komuniciranja.

Tabela 2.1: Govorno dejanje po Searlu

del govornega dejanja	Dejanje izrekanja	Propozicionalno dejanje	Ilokucijsko dejanje (dejanje vplivanja)	Perlokucijsko dejanje (dejanje učinkovanja)
rezultat	izrek	propozicija	vplivanje	Reakcija naslovnika
razlaga	Glasovi, besede, stavki	Izjava o svetu	Vrednost delovanja	Namen/ načrtovana reakcija poslušalca
kriteriji	Gramatična ne/pravilnost	Ne/resnično	Ne/uspešnost	Ne/uspešnost
primer	/Pes je nevarən/ <Pes je nevaren>	Nevaren (pes)	Sporočilo ali Ugotovitev ali Opozorilo ali Grožnja ali priporočilo	Poslušalec ve, kar ve govorec. Poslušalec odstopi od svojih namer. Poslušalec kupi psa.

Vir: Linke in drugi (1996, 189).

Ker bomo s pomočjo analize primera poskušali ugotoviti, kako se sovražni govor kaže implicitno in eksplicitno, nam bo v pomoč tudi Searlovo spoznanje, ki se nanaša na dejanje vplivanja. Searle (v Linke in drugi 1996, 185) je ugotovil, da »iz jezikovne oblike izjave ni vedno jasno razvidno, katero dejanje vplivanja tvorec želi izpeljati«, kar je bilo prikazano tudi v tabeli. V tem primeru na določitev tipa ilokucijskega dejanja vpliva situativni kontekst.³ Prepoznavanje ilokucijskega dejanja nam lahko olajšajo t. i. ilokucijski indikatorji. To so formalni elementi izjave, ki nakazujejo določeno ilokucijo: performativni glagoli v eksplicitno performativni rabi (npr. prisežem, krstim te), glagolski način (povedni, velelni, pogojni), členki, vrste povedi (trdilna, vprašalna, vzklična), paraverbalni faktorji (intonacija, poudarek) in ločila (glej Linke in drugi 1996, 191–192). Že prej smo omenili, da v izpeljanem ilokucijskem dejanju z neko propozicijsko vsebino sporočevalec izraža tudi odnos do te vsebine, torej svoja psihološka stanja (prepričanja, želje, namere). Jezik njegovo morebitno neiskrenost zakriva, tako da lahko »izrazi svoje prepričanje, zadovoljstvo in obžalovanje, ne da bi bil ob tem res prepričan, zadovoljen ali da bi to obžaloval.« (Zadravec - Pešec 1994, 33).

³ Beseda kontekst je večpomenska. Simona Kranjc (2004, 397) po Verschuernu (2000, 115–170) opredeljuje različne vrste kontekstov. V širšem smislu je kontekst sobesedilo ali situacija. V ožjem smislu obstaja pri komuniciranju več vrst kontekstov: fizični (govorni položaj, kraj, čas, udeleženci komuniciranja), socialni (socialna bližina, starost) in mentalni (želje, potrebe, pričakovanja).

Po Searlu lahko tvorec na naslovnika vpliva na različne načine, zato ločuje med petimi ilokucijskimi tipi (glej Linke in drugi 1996, 193–194):

- 1) Reprezentativna govorna dejanja želijo naslovniku predstaviti svet in stvari prek pripovedovanja, opisovanja, izjavljanja, poročanja itn.
- 2) Govorna dejanja, s katerimi želi tvorec z različno intenzivnostjo pripraviti naslovnika do tega, da bi kaj naredil v prihodnosti, se imenujejo direktivna govorna dejanja. Sem sodijo ukazi, vprašanja, zahteve itn.
- 3) Komisivna govorna dejanja zavezujejo sporočevalca, da v prihodnosti opravi dejanje, o katerem govori propozicija. Sem sodijo npr. obljube, grožnje.
- 4) Ekspresivna govorna dejanja se navezujejo na psihološka stanja sporočevalca (čustva, stališča, prepričanja ipd.) in omogočijo vzpostavitev ali ohranitev socialnih kontaktov.
- 5) Deklarativna govorna dejanja uresničijo propozicijo s tem, da jih sporočevalec izreče. Ponavadi jih izrekamo znotraj okvirov neke ustanove, so uradna in vezana na določene družbene rituale (npr. krst, obsodba).

2.3 KONVERZACIJSKE MAKSIME PO GRICEU

Jezikovna pragmatika lahko pojasni, kako »je mogoče, da je bilo rečeno več, kot je bilo izraženo s pomenom izrečenega jezikovnega izraza.« (Zadravec - Pešec 1994, 36). Razliko med dobesednim pomenom (kar smo rekli) in sporočenim pomenom (kar smo s tem mislili) pragmatika premošča s pogovornimi implikacijami. Leta 1967 je ključno idejo o implikacijah predstavil H. P. Grice, kljub temu, da je bil njegov prispevek relativno kratek, je bistveno pripomogel k njihovemu nadaljnemu raziskovanju. »Implikacije so sklepi na oni strani semantičnih vsebin izrečenih stavkov, ki jih sogovorci izpeljujejo na osnovi načel. Slednja določajo, kaj morajo sogovorci napraviti, da bi se pogovarjali na najbolj učinkovit način in so podrejena splošnemu načinu sodelovanja (pri besednem in tudi pri nebesednem sporazumevanju).« (Zadravec - Pešec 1994, 36). Pri Griceovi teoriji pomena je najbolj pomembno »da kar govorec izreče, nujno ne enkodira njegove komunikacijske intence na povsem ekspliciten način.« (Blum – Kulka v Praprotnik 2003, 527).

Dobesedno razumevanje besed na podlagi lingvističnega znanja nudi pomen stavka – sentence meaning, če pa vključimo okoliščine izjave, nam te pomagajo pri razumevanju pomena za govorca – speaker meaning. Pragmatična teorija torej skuša razložiti, kako sogovorniki premostijo to vrzel med pomenom stavka in pomenom, ki ga je skušal posredovati sogovornik (glej Blum - Kulka v Praprotnik 2003, 527–528).

Spodaj naštet in opisana sporazumevalna načela niso pravila in ne zakoni. Sporazumevanje naj bi bilo zmeraj podrejeno vsaj vodilnemu načelu sodelovanja, če že posamezni izreki ne bi bili skladni s štirimi podrejenimi načeli ali maksimami. Vodilno načelo sporazumevanja pravi, naj bo prispevek takšen, kot se zahteva, naj ustreza stopnji, na kateri se je pojavil, po namenu in smeri pogovora. Bistvo Griceovega pristopa je ugotovitev, da lahko govorec recipienta s kršenjem maksim napoti na vsebine, ki jih s preprostim sklepanjem ni mogoče izpeljati iz konvencionalnih pomenov besed, napoti ga lahko torej na implicitne pomene. Osnovni pojem Griceove metodologije je zato implikacija, pomen, ki je v ozadju izrečenega. Konverzacijske implikacije po Griceu (1999, 47) temeljijo na kategorijah: kvalitete, kvantitete, relacije in načina, ki jih določajo naslednje maksime:

1. Kategorija kvalitete: naj bo prispevek resničen, ne govorite tistega, za kar mislite, da ni resnično, in za kar nimate ustreznih dokazov.
2. Kategorija kvantitete: naj bo prispevek tako informativen, kot se zahteva, in naj ne bo bolj informativen, kot je potrebno. To kategorijo je zelo težko dosledno spoštovati, saj v dobi, kjer predstavlja količina informacij prednost, moč in oblast, svoje odgovore skrbno tehtamo.
3. Kategorija relacije: naj bo prispevek relevanten, primeren. Ta kategorija zahteva, da prispevek spada k stvari in se je tiče, kar zagotavlja vezljivost v pogovoru (diskurzu). Če ne bi implikacij izpeljevali iz tega načela, bi se nam zdelo, da je veliko izrekov, ki sledijo drug drugemu, precej nepovezanih.
4. Kategorija načina: bodite jasni in določni, izogibajte se nerazumljivosti in dvoumnosti, bodite kratki in urejeni. Od sogovornika se torej pričakuje, da urejeno pripoveduje (ne skače z ene teme na drugo in upošteva vrstni red dogodkov, kakor so se zgodili), da se izogiba dvoumnosti (ne zavaja) in je jednat .

»Te konverzacijske maksime služijo kot niz napotkov, na podlagi katerih sogovornici ocenjujejo smiselnost prispevkov drugih. Aplikacija teh maksim je stvar kontekstualnih variacij.« (Blum - Kulka v Praprotnik 2003, 528). Posamezniki si v procesu komuniciranja pomagajo s komunikacijskimi normami, s katerimi lažje interpretirajo sporočila. »Konverzacijske maksime (implikature) opredeljujejo niz interakcijskih norm, prav tako pa klasična analiza vljudnosti preiskuje univerzalne norme jezikovne rabe pri ohranjanju obraza v diskurzu.« (Brown in Levinson v Praprotnik 2003, 528). Omenjene maksime so lahko včasih prekršene, o čemer se lahko prepričamo npr. pri branju pravniških besedil (prekršeno je predvsem načelo načina), šal (humor je lahko grajen na kršitvah vseh maksim), pri poslušanju izjav diplomatov (zapletene in strokovnih terminov polne izjave kršijo načelo načina) itn. V teh primerih mora naslovnik v skladu s kooperativnim principom te kršitve razumeti kot signal, da gre za govorna dejanja, ki zahtevajo posebno interpretacijo. Ali kot bi se izrazil Searle: »Naslovnik mora ilokucijskim indikatorjem pripisati pomen, ki ga ti skrivajo.« (Linke in drugi 1996, 195–198).

3 SOVRAŽNI GOVOR

Sovražni govor obstaja že od nekdaj, le da mu je v zadnjih desetletjih posvečene več pozornosti, javnih obravnjav in razprav v širšem družbenem kontekstu. Z naglim razvojem množičnih medijev se je sovražni govor razširil na vsa področja človekovega življenja, saj lahko nestrpne in diskriminatorne izjave zasledimo v vsakodnevnem časopisju, na televiziji, internetu, radiu in tudi v vsakdanjem sporočanju, kjer sami kreiramo sovražne izjave ali smo pri tem le pasivni udeleženci. Problem sovražnega govora postaja tudi problem spleta, kjer se pod krinko anonimnosti pojavlja vedno več možnosti za neodgovorno razširjanje sovražnosti in nestrpnosti. Število internetnih uporabnikov iz dneva v dan narašča, internet se popularizira in postaja platforma za konfrontacijo različnih mnenj. Da bi celostno razumeli sovražni govor, se moramo najprej zavedati, da je eno najmočnejših sredstev diskriminacije, še posebno, ker ga težko definiramo in še težje preiskujemo in kaznujemo. Zato je razumevanje in umeščanje sovražnega govora kot sovražnega dejanja izjemno zahtevno, saj gre za dokaj neraziskano področje in je redko predmet znanstvenega interesa. Kot smo omenili, je namenjanje pozornosti sovražnemu govoru naraslo v zadnjih letih, ko je zavedanje o učinku izgovorjenih besed globlje, predvsem zaradi teoretskih razprav s področja jezika o tem, ali imajo določene besede oz. besedne zveze že same po sebi negativno konotacijo ali jim to dodeli kontekst, v katerem se pojavijo, in številnih kampanj ozaveščanja proti rasizmu in diskriminaciji. Sovražni govor je najtesneje povezan ravno z diskriminatornim diskurzom ter izražanjem mnenj in idej, ki so po svoji naravi ksenofobične in rasistične ter naperjene predvsem zoper razne manjšine (etnične, narodne, verske, kulturne) in/ali marginalizirane skupine (glej Kovačič 2001, 178).

S sovražnim govorom širimo, spodbujamo, promoviramo ali opravičujemo rasno sovraštvo, ksenofobijo, homofobijo, antisemitizem, seksizem in druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti. Mednje sodi tudi takšna nestrpnost, ki se izraža z agresivnim nacionalizmom in etnocentrizmom, z diskriminacijo in sovražnostjo zoper manjšine, migrante in migrantke. Žrtve sovražnega govora praviloma niso posamezniki, pač pa ranljive družbene skupine (Kogovšek in Petković 2007, 23).

Teršek (2006, 2) sovražni govor označi kot govor, ki izraža sovražnost ali diskriminatorne predsodke na račun osebnih okoliščin, kot so rasa, vera, etnična pripadnost, nacionalnost, spolna usmerjenost in fizična ali mentalna hendikepiranost. Na eni strani gre za skupine tistih ljudi, ki so že v izhodišču in zaradi določenih osebnih značilnosti tradicionalno postavljeni v slabši položaj oziroma v položaj ogroženosti. Po drugi strani pa gre tudi za tiste skupine ljudi, ki jim država zaradi določenih osebnih okoliščin v določenem trenutku podeli »status žrtve« kot socialni status, kot socialno identiteto.

Najbolj pogosto gre pri sovražnem govoru za besede, katerih namen je poniževati, razčlovečiti, odvzeti dostojanstvo, postaviti v podrejen položaj in vplivajo na to, kakšen položaj bodo imele skupine, zoper katere je usmerjen, kako bodo živele, kako bodo z njimi ravnali drugi in nenazadnje, kako bodo razumele sebe (glej Leskošek 2005, 81). Namen takih destruktivnih sporočil je upravičiti neenakosti in ustvariti temelje za ravnanje, ki je v nasprotju z demokratičnimi vrednotami. Sovražni govor krši temeljne ustavne pravice po samorealizaciji, osebni varnosti pred tiranijo večine in enakem obravnavanju. Ali kot trdi Walker (1994), je cilj sovražnega govora »razčlovečiti, ponižati, prestrašiti, spodbuditi nasilje in druge akcije glede na rasne, etnične, spolne, religiozne, nacionalne ter telesne izvore in značilnosti teh skupin.« (Walker v Leskošek 2005, 82). »Tudi če sovražni govor ne vodi v nadvlado, diskriminacijo in zločine iz sovraštva, pa je nujen sestavni del tega namena. Dovoljevati osebam ali skupinam, da širijo ideologije, ki povečujejo diskriminatorne sisteme in nasilje, pomeni dopuščati erozijo demokracije.« (Tsesis 2002, 170). Gledano iz te perspektive, lahko sovražni govor enačimo s socialno prakso, to je s sovražnim dejanjem (kot so različne oblike diskriminacije, fizični napadi ali zločini iz sovraštva), saj ob podpori dominantnih elit grobo determinira družbeni položaj tistih, zoper katere je usmerjen (glej Leskošek 2005, 81). »V osrčju sovražnega govora je prepričanje, da so nekateri ljudje manj vredni, zato je njegov cilj v razčlovečenju, ponižanju, ustrahovanju in poslabšanju družbenega položaja tistih, proti katerim je naperjen.« (Kogovšek in Petković 2007, 23).

Prek sovražnega govora se v družbi vzpostavlja in ohranja ideologija, s katero sledimo »našim« interesom, in preprečuje, da bi »Drugi« tem interesom škodovali. Ustvarjajo se družbene prakse in reprezentacije o tem, kdo smo, za kaj se zavzemamo, kakšne so naše vrednote, kakšne odnose imamo z ostalimi družbenimi skupinami, zlasti z našimi sovražniki in nasprotniki. Z razlikovanjem in klasificiranjem ustvarjamo lastno in skupinsko identiteto, iz katere izločimo vse tiste, ki naj vanjo ne bi sodili. Stuart Hall govori o procesu inkluzivnosti in ekskluzivnosti, ko pravi, da je »konstrukcija skupinskih identitet tako primarna dejavnost izključevanja, ki se izraža s formulo 'mi' in 'vi'.« (Hall v Šabec 2006, 168). Če bi skušali sovražni govor umestiti v družbeni kontekst, bi ga lahko opisali kot sredstvo, prek katerega tvorec (skupina ali posameznik) izraža svoj sistem idej in vrednot, torej ideologijo, s stališča katere odklanjajoče presoja naslovnika, tiste skupine ali posameznika, na katere/ga se sovražne besede nanašajo. Predvsem gre za to, da želi tvorec s pomočjo ideološke in sovražne retorike osvojiti družbeno moč in na ta način podrediti naslovnika. Žižek (2007, 62) zato poudarja, da lahko ravno z jezikom, ki je »temeljno sredstvo človekovega sporazumevanja«, simbolno identificiramo vrednote in ideološke norme kulturnega sistema neke skupnosti. Pravi, da zaradi jezika, prvega in največjega delivca, mi in naši sosede »živimo v različnih svetovih«, pa četudi živimo v isti ulici. Opozarja, da bi morali bolj problematizirati idejo jezika, zato da bi namesto neposrednega surovega komuniciranja, v sporazumevanju poiskali simbolni red pomiritve in odpovedi nasilju. Jezik je prepleten tako z negativnimi kot pozitivnimi predsodki in stereotipi, ki so se nakopičili v določenem diskurzivnem prostoru in jih v komuniciranju uporabljamo, ne da bi se tega sploh zavedali. Tudi če ti predsodki in stereotipi v družbi izginejo, ostanejo fosilizirani v jezikovnih izrazih, česar velikokrat niti ne opazimo. Seveda pa je popolnoma jasno, da se predsodki, največkrat povezani s stereotipi, v času v določeni jezikovni skupnosti dinamično spreminjajo (glej Schutz v Gorjanc 2005, 198–199).

Na podlagi negativnih stereotipov najpogosteje nastanejo psovke, pri katerih so stereotipi povezani z določeno kategorijo in predstavljajo razširitve pomenov, ki vanje spadajo, npr.: Baba! (spol); Peder! (osebe z drugačno spolno usmerjenostjo); Bosanc! (narodnost); Ta rdeči! (politična usmeritev); Kurba! (poklic); Kreten! (duševno nerazvite osebe); Debeluh! (videz); Svinja! (žival); Gnida! (ličinka zajedavca) (glej Tokarski v Będkowska - Kopczyk 2004, 127).

Poleg psovka so sestavni del odkritega sovražnega govora tudi žaljivke, kletvice, kletve in grožnje, ki imajo ustaljeno obliko, zato jih lahko štejemo med frazeološke enote. Zaradi tega je njihov konkretni pomen (oz. konceptualna podstava) danes pogosto neprepoznaven (npr. Naj te kuga! ne pomeni dobesedno 'želim ti, da bi zbolel za kugo'). Zdi se, da so grožnje, kletve, uroki in zagovori spričo tega izgubili svojo prvotno magično moč, saj ljudje ne verjamejo več, da se z izrekanjem določenih zarotitvenih obrazcev lahko izpolnijo v njih vsebovane želje (glej Będkowska - Kopczyk 2004, 128). Kletvica vedno preseneti, ker je medmet in ni del stavka, saj je stavek sama po sebi. Kot taka potem povzroči molk, ki pa se lahko razteza od hipa do večne zamere oz. prekletstva. Kletvice, katerih namen je oslabiti moč nasprotnika, se med drugim nanašajo na področje sakralnega in tabujev, ki sovražnika najbolj prizadenejo ali prestrašijo (glej Nežmah 1997, 82). Tisto, po čemer žaljivke (krava, idiot, norec, osel) dobijo svoj status, je njihova diskurzivna raba, saj se tvorec z izrekom sovražnega govora še posebej angažira. S tem, ko pripoveduje o nekom, da je »idiot«, prinaša osebno sodbo, kar je vsekakor višja stopnja subjektovega angažmaja kot v trdilni izjavi, da je nekdo »profesor« (glej Nežmah 1997, 15).

Namen žaljivk je verbalno napasti posameznika ali skupino, ki jo ne maramo, sovražimo ali pa smo nanjo jezni. Pri tem skuša biti tvorec tako šokanten, da sogovornik obnemi. Prek dejanja preklinjanja koga in želje škodovati komu želi govorec izraziti ne le negativnega odnosa do nasprotnika (in ga s tem ponižati, »zmanjšati« v njegovih lastnih očeh in v očeh drugih ljudi), temveč ga želi tudi fizično uničiti in mu privoščiti bolezen, smrt, muke v peklenskem ognju (Będkowska - Kopczyk 2004, 129).

Kletev se izpolni, nekoga doleti, deluje. H kletvam lahko prištevamo govorno dejanje, v katerem komu želimo materialno nesrečo, bolezen npr. Da bi te kuga!; Naj ga kolera pograbi!; Vrag naj te odnesi/pocitraj!; Pejd k vragu!; Hudič naj ga vzame! (glej Nežmah 1997, 131–132). V kletvah se govorec »neredko sklicuje neposredno na zlo oziroma demonsko silo (hudiča, vraga), ki naj bi imela moč izpolniti ubesedene želje preklinjajočega.« (Engelking v Będkowska - Kopczyk 2004, 129). Grožnja je obljuba nečesa hudega, npr. da želi tvorec nekomu škodovati/storiti krivico, ga ubiti, nanj naščuvati pse ali kaj drugega, česar v svojem sporočilu ne opredeli podrobneje (zaradi tega zveni še bolj grozeče), prim.: Z golimi rokami te bom zadavil!; Mu bom že dal vetra!; Skalpiral ga bom!; Sam Bog ga bo kaznoval! (Będkowska - Kopczyk 2004, 129).

Zdi se, da so za naslovnika najbolj ponižujoče grožnje, ki se nanašajo na spolne odnose z njegovo materjo (glej Nežmah 1997, 111), torej osebo, ki je od nekdaj veljala za najsvetejšo, zlasti za moškega potomca, prim.: Jebem ti mater, jebem ti mater trikrat na dan. V skupino instrumentalnih kletvic lahko štejemo tudi medmete in vzklične stavke, s pomočjo katerih se govorec prav tako znebi naslovnika iz svojega prostora in ga na primer pošlje v območje genitalij, se pravi tja, od koder je prišel: Da se mi več ne prikažeš!; Da te ne vidim več!; Pojdi v rit!; Pej v tri krasne!; Pej v pizdo materino!; Pej v kurec!; Kurc te gleda! (glej Nežmah 1997, 131). Prav tako sem sodijo tudi primeri rabe opolzkih izrazov, katerih namen je omalovaževanje, poniževanje, žaljenje in izražanje prezira do naslovnika – osovražene osebe, kar se prav tako zrcali v frazeologiji, npr.: Poščijem se na tega kretena!; Poserjem se na njega!; Sprdnem se na vse to!; Ta človek me en drek kurec briga!

Analiza pomenov in funkcij zgoraj navedenih govornih dejanj je pokazala, da skuša tvorec s pomočjo sovražnega govora izražati čustvo sovraštva, jeze in besa v razmerju do naslovnika. V prostoru negativnega komuniciranja imajo psovke, žaljivke, kletvice, kletve in grožnje vlogo orodja, ki ga govorec uporablja, da naslovniku zada udarec – psihično bolečino, ga poniža, zniža njegovo vrednost v lastnih očeh ali v očeh drugih ljudi. Pri uporabi izrazov z veliko stopnjo čustvene zaznamovanosti in negativno konotacijo tako naslovnika umestimo v nezaželeni prostor stvarnega sveta, ki je lahko vsaka množica pojavov, ki so v dani kulturi vrednoteni negativno. Izrazi in govorna dejanja, o katerih smo govorili, služijo kot maščevanje sovražnikom in imajo prizvok vulgarnosti, saj gre predvsem za žaljive in negativne sodbe o določenem posamezniku ali skupini. Tvorec sovražnega govora na eni strani krši jezikovno konvencijo, zavezujočo za pripadnike določene skupnosti, na drugi pa krši tudi družbeno konvencijo in osnovne človekove pravice. Zato bomo v nadaljevanju podrobneje predstavili kolizijo dveh pravic, ki sta tesno povezani s sovražnim govorom.

4 SOVRAŽNI GOVOR IN SVOBODA GOVORA

Ko se ukvarjamo s problemom sovražnega govora, se predvsem sprašujemo, kaj je v govoru dopustno oz. kje so družbene meje svobodnega izražanja. Meja je težko določljiva, ker sta v neposrednem konfliktu pravica sovražnega govorca do svobodnega izražanja mnenj in pravica poslušalca, da ni nadlegovan s sovražnostmi in nasiljem. Svoboda izražanja je eden izmed osnovnih temeljev demokratične družbe, eden bistvenih pogojev za njen razvoj in razvoj posameznika. Zasnovana je na »vrednotah osebne avtonomije in demokracije, saj je osnovna človekova pravica s poudarkom na individualnosti, čeprav je povezana tudi z različnimi družbenimi implikacijami.« (Jørgensen 2006, 55). Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja, ki zajema svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje, kar je zapisano v 10. členu Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.⁴

Z upoštevanjem omejitev, vsebovanih v drugem odstavku tega člena, obsega svoboda izražanja »ne samo obvestila in ideje, ki so v družbi sprejete kot primerne, ampak tudi tiste, ki žalijo, presunijo ali vznemirijo celotno družbo ali njen določen del.« (Kovačič 2001, 180). To namreč zahtevajo vrednote, kot so pluralizem, strpnost in odprtost duha, brez katerih obstoj demokratične družbe niti ni mogoč. Sovražni govor v svojem bistvu nasprotuje obstoju demokratične družbe in zagovarja ideje, ki glede na svojo nazadnjaškost spadajo v ropotarnico zgodovine. Demokratična družba res temelji tudi na pluralizmu mnenj, vendar so to mnenja, ki tvorno in odgovorno sodelujejo v javni razpravi in ki z osvetlitvijo pomembne problematike iz različnih zornih kotov pomagajo k večjemu razumevanju in strpnosti med ljudmi (glej Kovačič 2001, 198). V strpnosti je skrito prepričanje o spoštovanju pravice ljudi takšnih, kot so. Samalukova (2005, 1) poudarja, da so osnovne človekove pravice »splošno sprejete in pripadajo vsem brez razlik, so tudi neodtujljive in nedeljive.« Pravi, da je zavzemanje za človekove pravice ključni element strpnega vedenja, hkrati pa brez strpnosti ni mogoče doseči ustrezne ravni spoštovanja in uveljavljanja človekovih pravic.

⁴ Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je bila skupaj s protokoli sestavljena in dana v podpis državam članicam Sveta Evrope 11. maja 1994 v Strasbourgu in je pričela veljati 1. novembra 1998. Dostopno prek: http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/005/ (28. januar 2009).

V razpravah o sovražnem govoru sodelujejo tako zagovorniki njegovega kazenskega preganjanja in sankcioniranja, kot tudi nasprotniki omejevanja svobode izražanja. Slednji trdijo, da sovraštvo do drugih nastaja zaradi občutka nemoči in ogroženosti ter je zato »naravno« in legitimno izražanje čustev, medtem ko zagovorniki omejitev poudarjajo, da so ti občutki namerno spodbujeni ravno s širjenjem predsodkov in sovraštva. Če bi prepovedali svobodno izražanje mnenj in bi morali skriti misli in čustva, nasprotniki omejitev razlagajo, bi se ta le še bolj intenzivirala. To bi sprožilo močnejše frustracije, kar bi vodilo v hujše oblike nasilja. Zagovorniki omejevanja na drugi strani trdijo, da posamezniki v razpravah lahko še vedno ozaveščajo svoje predsodke in stereotipe, le da pri tem nimajo pravice diskriminirati in podrediti drugače mislečih. S prepovedjo svobode izražanja bi onemogočili družbeno funkcijo sovražnega govora, ki opozarja, da je v družbi nekaj narobe. Zagovorniki omejitev pa mislijo, da je družbena refleksija nevarna, saj je moč besed izjemno velika in se z legitimizacijo takšnega diskurza sovraštvo manifestira tudi na druge oblike nasilja (glej Walker, Salecl v Leskošek 2005, 92–93). Tisti, ki so obtoženi sovražnega govora, svoja stališča pogosto interpretirajo kot svobodo izražanja, pozabljajo pa na vse dolžnosti in odgovornosti, ki jih nosijo pri izvrševanju te pravice. Matjaž Hanžek (2007, 5), bivši varuh človekovih pravic, opozarja, da »s tem, ko zase zahtevajo svobodo izražanja (ali kakršnega koli ravnanja), niso pripravljeni priznati iste svobode drugim in nočejo pristati na omejitve svoji neskončni svobodi nasilja nad drugimi.« Zato je treba vzpostaviti ravnotežje med pravico do svobodnega izražanja in pravico do enakega obravnavanja in antidiskriminacije. Vrsto let potekajo razprave o tem, kako bi se bilo mogoče boriti proti sovražnemu govoru in zahteve po obravnavanju sovražnega govora kot nasilnega dejanja niso zahteve po omejevanju svobode izražanja ali celo po uvajanju politično korektnega govora. Pri tem se sklicujemo na J. S. Millovo (2003, 191) opredelitev svobode, ki je absolutna, ko gre za svobodo, ki zadeva posameznika samega, omejena pa je, ko posega v svobodo drugega. Naša svoboda je torej omejena s svobodo drugega. »Če bi bila pravica do svobode govora absolutna, bi posamezniki lahko posegali v pravico do osebnega dostojanstva in varnosti ter v pravico do človekove telesne in duševne celovitosti, v pravice, ki jih kršimo s sovražnim govorom, razpihovanjem sovraštva in z opravičevanjem diskriminacije.« (Kogovšek in Petković 2007, 23).

Vendar pa te pravice niso absolutne in neomejene, saj so »predpisane z zakonom, ki ga moramo dosledno upoštevati in pri tem stremeti k izpolnjevanju demokratičnih načel v družbi.« (Jørgensen 2006, 55). Tvorci sovražnega govora kršijo človekove pravice s tem, ko z uporabo žaljivih besed, ki niso v skladu z družbenimi konvencijami, opišejo sogovorca in negativnost, ki jo nosi beseda, preide na opisanega (glej Nežmah 1997, 13).

Pri tem posežejo na področje človekovega dostojanstva, saj občutek, da je lahko posameznik ob svoje dobro ime, da je žaljen, nikakor ni le posledica njegove preobčutljivosti ali celo njegove izbire. Biti ali ne biti ponižan in zasramovan zato ni stvar izbire, ker sta tako prizadeti kot zaničevalec v skupnem obroču »obrednih prisil« in ravno ta pomenska povezanost omogoča, da v danih okoliščinah sploh pride do kršenja pravila nedotakljivosti osebnosti (Jogan 2002, 113).

Lahko bi dejali, da svoboda govora formalno sicer res obstaja za vse, dejansko pa nikakor ne. Hanžek (2006, 1) poudarja, da je »opozarjanje na sovražni govor pravzaprav zahteva po premisleku in samokontroli ter skrbnem preverjanju konteksta, ki lahko povzroča učinke diskriminacije.« Pomembne pa so tudi zakonske rešitve in kaznovalna politika, ki sankcionirajo hujše oblike sovražnega govora.

4.1 ZAKONSKA REGULACIJA SOVRAŽNEGA GOVORA V SLOVENIJI

Definicijo sovražnega govora s pravnega vidika oblikujeta sodna teorija in praksa, vendar ne sme biti preširoka, ker bi »to vodilo v zmanjševanje svobode izražanja, širjenje kulta žrtve določenih skupin ljudi in v povečevanje državne prisile.« (Teršek 2006, 2). Tvorci sovražnega govora se pri širjenju nestrpnosti najpogosteje sklicujejo na 39. člen Ustave Republike Slovenije (1991),⁵ kjer je zagotovljena »svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno izbira, sprejema in širi vesti in mnenja.« Seveda ob tem nestrpneži vede pozabijo citirati 63. člen, v katerem je »protiustavno vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti. Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju in vojni.«

⁵ Ustava Republike Slovenija je bila sprejeta dne 28. decembra 1991 in objavljena v Ur. l. 33/91. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/?id=150> (15. februar 2009).

Vendar 63. člena URS ne smemo razlagati preširoko, saj jedro svobode izražanja predstavlja načelo, da je treba »varovati svobodo izražanja prav tistih izjav, ki najbolj šokirajo, vznemirjajo, pretresajo ali celo žalijo javnost ali del javnosti.« (Teršek 2006, 4). Sovražni govor je reguliran tudi v kazenski zakonodaji. Kazenski zakonik RS (1994)⁶ hkrati varuje in omejuje svobodo govora, 141. člen o kršitvi enakopravnosti pa pravi:

- (1) Kdor zaradi razlike v narodnosti, rasi, barvi, veroizpovedi, etnični pripadnosti, spolu, jeziku, političnem ali drugačnem prepričanju, spolni usmerjenosti, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali kakšni drugi okoliščini prikrajša koga za katero izmed človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, ki so priznane od mednarodne skupnosti ali določene z ustavo ali zakonom, ali mu takšno pravico ali svoboščino omeji, ali kdor na podlagi takšnega razlikovanja komu da kakšno posebno pravico ali ugodnost, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do enega leta.*
- (2) Enako se kaznuje, kdor preganja posameznika ali organizacijo zaradi njihovega zavzemanja za enakopravnost ljudi.*
- (3) Če stori dejanje iz prvega ali drugega odstavka tega člena uradna oseba z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic, se kaznuje z zaporom do treh let.*

Prav tako je pomemben 300. člen o zbujanju narodnostnega, rasnega ali verskega sovraštva, razdora ali nestrpnosti, ki jasno pravi:

- (1) Kdor izziva ali razpihuje narodnostno, rasno ali versko sovraštvo, razdor ali nestrpnost, ali širi ideje o večvrednosti ene rase nad drugo, se kaznuje z zaporom do dveh let.*
- (2) Če je dejanje iz prejšnjega odstavka storjeno s prisilo, grdim ravnanjem, ogrožanjem varnosti, s sramotitvijo narodnostnih, etničnih ali verskih simbolov, s poškodovanjem tujih stvari, z oskrunitvijo spomenikov, spominskih znamenj ali grobov, se storilec kaznuje z zaporom do petih let.*

⁶ Kazenski zakonik Republike Slovenije je bil sprejet 6. oktobra 1994 in objavljen v Ur. l. 63/1994. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO905.html (20. februar 2009).

Sovražni govor je lahko tudi ena izmed oblik nadlegovanja, kar je zapisano v Zakonu o uresničevanju načela enakega obravnavanja,⁷ kjer je definiran kot »nezaželeno ravnanje, temelječe na katerikoli osebni okoliščini, ki ustvarja zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno okolje za osebo ter žali njeno dostojanstvo.« Sovražni govor je kot nadlegovanje mogoče opredeliti takrat, ko se »navezuje na točno določeno osebo ali skupino, ki takšno ravnanje dojemajo kot nezaželeno.« Trend zakonodaje gre v smeri širjenja niza varovanih skupin, toda dikcija besedne zveze »katerikoli osebni okoliščini« hkrati odpira vrata samovoljni interpretaciji. To se lahko v praksi izkaže za problematično pri zaščiti ranljivih skupin, sploh če so posamezne skupine deležne večje zaščite v družbi od drugih (glej Teršek 2006, 4).

Pri omejevanju sovražnega govora se ocenjuje potencialno škodo, ki bi jo povzročila regulacija takega govora v primerjavi s potencialno škodo, ki bi jo tak govor lahko povzročil, če bi bil popolnoma osvobojen. V vsakem primeru je pravno omejevanje govora bistveno prilagojeno določenim interesom. Pri sankcioniranju sovražnega govora država zasleduje javni interes po zagotavljanju javnega reda in miru in po varstvu ogroženih skupin ljudi. Ta interes je treba razlikovati od osebnega interesa določene osebe, da se obvaruje pred žaljenjem, obrekovanjem ali drugim čustvenim pretresanjem. Temu so namenjena kazniva dejanja zoper čast in dobro ime. Mnogi ljudje se te razlike pogosto ne zavedajo, prav tako ne resne nevarnosti, da bi subjektivni občutki oseb, ki so bile napadene z vsebino določenega govora, enostavno postali splošni kriterij ali merilo kaznovanja v javnem interesu (Teršek 2006, 4).

Svobodo izražanja lahko države omejujejo, vendar le toliko, kolikor je to nujno potrebno v demokratični družbi zaradi taksativno naštetih razlogov. Omejitve so dopustne zaradi »varnosti države in njene ozemeljske celovitosti, javne varnosti, preprečevanja neredov ali zločinov, zavarovanja zdravja ali morale ter ugleda ali pravic drugih ljudi, preprečevanja razkritja zaupnih informacij in varovanja avtoritete ter nepristranskosti sodstva.« (Samaluk 2005, 2).

⁷ Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO-UPB-1) je bil objavljen 12. oktobra 2007 v Ur. l. 93/2007. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO3908.html (7. februar 2009).

Za moderno družbo je torej značilna »dihotomna vloga države – sodobna država mora zaradi kompleksnosti sodobnega življenja izvajati nadzor nad državljani, hkrati pa liberalne demokratične vrednote visoko cenijo človekovo zasebnost. Očitno je torej, da mora biti v demokratični družbi doseženo pravo razmerje med stopnjo nadzora in zasebnostjo posameznika.« (Kovačič 2000, 1021). Sovražni, napadalni in diskriminatorni govor mora obstajati kot pravna kategorija in kot protipravno ravnanje. Teršek (2006, 5) svari le pred »poskusi in nevarnostjo, da bi preveč posegli v svobodo izražanja in tako izgubili občutek za postavljanje pravnih mej.« Poudarja, da se navori za njeno varstvo ne smejo sprevreči v svoje nasprotje, prav tako ne smemo dopustiti, da bi se svoboda izražanja izrodila v orodje za lastno ogrožanje. Hkrati pa »molčanje o takem ponižujočem ravnanju ali govorjenju o drugih ljudeh in kulturah v imenu svobode govora pomeni molče pritrjevati in s tem sodelovati pri uničujočem pohodu nestrpnosti od posmeha in uporabe stereotipov prek diskriminacije, bojkota in segregacije do represije in uničenja.« (Hanžek 2007, 4).

Williams (2001, 162) pravi, »da se žrtve sovražnega govora zavedajo, da je bil proti njim storjen zločin, vendar tega ne prijavijo pristojnim organom, kljub temu, da vedo, kam se lahko obrnejo po pomoč.« Kaznovanje sovražnega govora upravičuje prepričljiva teza, da ta že v izhodišču ne prispeva h konstruktivni javni razpravi o splošno pomembnih družbenih vprašanjih, da utrjuje podrejenost nekaterih skupin ljudi in jim s tem povzroča resno škodo ter jih sili v trajno, pasivno molčečnost. Njegov namen je »ponižati, ustrahovati, spodbuditi nasilje in zbuditi predsodke. Če govor, s katerim se izražajo določena sovražna nagnjenja, ni usmerjen zoper ogrožene skupine, se obseg svobode govora razširi.« (Teršek 2006, 3). Pravica do svobode izražanja namreč predpostavlja vsebino; to, da ima posameznik tudi kaj povedati. Hanžek (2007, 5) pa je prepričan, da »nestrpnosti želijo le šokirati in provocirati, zato si izmišljajo nove oblike sovražnega komuniciranja, saj včerajšnji šok ali provokacija danes ne delujeta več.« Pravi, da je prej ali slej nujen »kakovostni« preskok od besed k dejanjem. Najprej se začne z izražanjem mnenja o nečem, potem se postavi vprašanje in na koncu trditev. Po trditvi pa v sferi besed ne ostane nič več. Naslednja stopnja je poziv in končno dejanje – linč.

Sovražni govor črpa svojo moč predvsem v kontekstu moči, težnji po prevladi in zaničevanju drugih, saj mediji, politične stranke, institucije in nenazadnje posamezniki svoj družbeni položaj definirajo s tem, ko najdejo nekoga, ki je »nižje« od njih in ga skušajo z govorom tam tudi obdržati. Razvoj sovražnega govora so v današnjem tehnološkem času omogočile izredno napredne prakse komuniciranja. S svojim osvobajajočim potencialom je problem sovražnega govora tako postal tudi problem svetovnega spleta, kjer se pod krinko anonimnosti pojavlja vedno več možnosti za neodgovorno razširjanje sovražnega diskurza.

5 INTERNET KOT OBLIKA SODOBNE AGORE

Svetovni splet je sestavni in dominantni del interneta, ki kot posebno tehnološko in komunikacijsko orodje odpira nov prostor za politično participacijo, aktivno državljanstvo in razvoj demokracije nasploh, medtem ko na drugi strani ponuja prostor za širjenje tradicionalnih oblik socialne izključenosti, nestrpnosti in diskriminacije.

Sovražni govor na internetu je močnejše orodje za spodbujanje nestrpnosti kot v tradicionalnih medijih, saj se »sovražno spletno stran, ki ponižuje posameznike ali skupine na osnovi rase, veroizpovedi, nacionalne pripadnosti, spolne usmerjenosti ali invalidnosti, lahko uporabi za spretno trženje zla, ker odjemalcev nikoli ne zmanjka.« (Petrovec 2003, 37). »Z razmahom interneta namreč kibernetiki prostor ni postal zanimiv samo za posamezne uporabnike, pač pa se je izoblikoval tudi kot pomemben identifikacijski prostor za številne institucije, zavode, organizacije in druge organizirane skupine.« (Oblak in Petrič 2005, 12). Gre za kompleksno in ohlapno mrežo različnih komunikacijskih praks, ki se med seboj nenehno prepletajo. Internet opisujemo kot izrazito živahno, dinamično in raznoliko komunikacijsko platformo, saj v njem potekajo različne oblike računalniško posredovanega komuniciranja (glej Oblak in Petrič 2005, 55).

Zaradi anarhične in spontane kulture interneta je to komuniciranje izjemno samoiniciativno, saj temelji na »osebnih preferencah in interesih.« (Škerlep 1998, 38). Tako je s pomočjo novih medijev nastal popolnoma drugačen prostor, v katerem se vloge pošiljateljev in prejemnikov sporočil z lahkoto menjajo. V sodobni agori lahko vsak udeleženec svobodno sprejema in pošilja informacije, medtem ko so v preteklosti udeleženci javnih razprav težko in samo v določenih okoliščinah zamenjali vloge. Danes mesta srečanja konstituirajo tehnologija in kot resnični prostori ne obstajajo več, zato jih imenujemo virtualni prostori, v katerih se zbirajo virtualne skupnosti, katerih sestava se nenehno spreminja (glej Škiljan 1999, 102). Obiskovalci sodobne agore lahko poljubno izbirajo med vlogami in jih menjajo celo med samim komunikacijskim dejanjem. Temeljni interes za oblikovanje takih skupnosti namreč izvira iz realnih skupnosti, se pravi iz želje po druženju in strahu pred nepripadanjem. Na ta način spletni uporabniki zgolj ponavljajo že znane želje in hotenja ter se vključujejo v virtualne skupnosti, ki so znotraj okvirov njihove siceršnje nevirtualne pripadnosti, kot so narodnost, etnična pripadnost ipd. (glej Ule 2005, 408).

Gledano skozi sociološko optiko, kmalu ugotovimo, da je v kibernetnem prostoru prisotna večina družbenih dogajanj, ki spadajo med klasične sociološke preokupacije, kot so npr. vprašanja medkulturnih razlik, ksebofobija, seksizem, formalne in neformalne hierarhije članov skupnosti, problem kontrole in zaupanja, od samomorov in tudi dejanj, ki so družbeno definirana kot izrazito patološka (kriminal, pedofilija, fašistoidne politične ideje), pa vse do debat »deskarjev«, ki npr. prakticirajo sodomijo. Izhajajoč iz teh dejstev, lahko sklepamo, da so skupnosti, ki nastajajo v kibernetnem prostoru, po svojih dinamikah »enako realne kot skupnosti, ki se porajajo v drugih prostorih. Tako lahko o navideznosti kibernetnega prostora govorimo le v okvirih fizične geografije.« (Trček 1998, 194). »Določene osvoboditve, ki jih ponuja internet, na primer osvoboditev od prostorske določenosti, še ne pomenijo prave osvoboditve s pomočjo virtualnosti, niti ne gre za 'virtualno osvoboditev', pač pa večinoma za širjenje že znanega na nova področja.« (Ule 2005, 408). »Tako internet ne predstavlja skoka v drugo dimenzijo avtonomne subjektivnosti in ne more ponuditi alternative za vsakdanji fizični ali socialni prostor, temveč je prej nekakšna udobnejša razširitev že uveljavljenih vzorcev moderne kulture.« (Praprotnik 2003). Pri sodelovanju v virtualnem prostoru gre za prepričanje, da bodo nove tehnologije omogočile preseganje omejitev in frustracij nepopolnega vsakdanjega sveta: »nekateri od nas se bomo skušali skriti v virtualno resničnost, konec koncev, iz našega resničnega sveta ne moremo narediti česar koli bi si želeli. Lahko se izkaže, da je virtualna resničnost veliko bolj udobna kot naša nepopolna resničnost.« (Sherman in Judkins v Oblak 2000, 1062–1063).

Prek računalniško posredovanega komuniciranja se vedemo drugače kot v vsakdanjem (off-line) sporazumevanju. Pod krinko anonimnosti si več dovolimo in razkrijemo dele svoje osebnosti, ki jih v realnosti mogoče nikoli ne bi pokazali. Postanemo tisto, kar si želimo, saj pri anonimnem sporočanju posameznikova identiteta ni takoj razvidna. V takih okoliščinah je posameznik zaščiten pred povračilnimi in maščevalnimi ukrepi ostalih udeležencev, hkrati pa se lahko distancira od prevzemanja odgovornosti za izrečene besede (Wood in Smith 2005, 64).

Številni primeri nakazujejo, da »ljudje na spletu lažje izražajo svojo potlačeno in posurovelo osebnost, ker so tam nekako bliže 'resnici' o sebi kot v zglajenem in uglajenem realnem svetu.« (Ule 2005, 408).

Večja svoboda, ki jo omogoča prikrita identiteta, vpliva na izražanje ekstremnejših stališč, ki jih, kot smo že dejali, v vsakdanjem medosebnem komuniciranju zaradi uveljavljenih družbenih norm ne upamo izražati. Tako obstaja veliko večja verjetnost, da bodo stereotipi in predsodki izraženi in širjeni preko interneta, saj ta ljudem omogoča, da povedo svoje mnenje brez omejitev vesti ali družbeno zaželenih oblik vedenja (glej Glaser in Kahn v Amichai - Hamburger 2005, 250). »Internet je tako postal najboljše mesto za izražanje sovražnega govora, ker v njem lahko vsak govori s komerkoli o čemer koli.« (Goldsborough 2001, 1). Anonimnost je kot nekakšna igra, ki nam omogoča »realiziranje prikrite 'temne plati', s pomočjo katere izživimo potlačene dele samih sebe. Svojo pravo jezno in agresivno identiteto, ki jo v realnem (*off-line*) življenju ne moremo svobodno udejanjiti, lažje izrazimo, ko jo brez sramu in zadržkov spustimo v polje virtualne realnosti.« (Žižek v Praprotnik 2003, 522). »Anonimnost in dinamika, pa tudi sam značaj medija kot 'igrišča', imajo močan in nezadržan vpliv na obnašanje. To posameznikom omogoča, da se obnašajo na načine, ki so zelo različni od njihovega vsakdanjega predstavljanja v vsakdanjem svetu, da torej izrazijo pred tem zakrite vidike svoje osebnosti.« (Praprotnik 2003, 521).

Internet je torej »prostor, ki je odprt za vse in vsakogar, hkrati pa je tudi mesto, kjer se zaradi anonimnosti in ustvarjanja virtualnih identitet mnenja in stališča izražajo bolj izostreno. Anonimnost tako spodbuja bolj svobodno izražanje, se pa seveda lahko zlorablja, saj se da na tak način popolnoma izogniti vsakršni odgovornosti.« (Gorjanc 2005, 20). Zato lahko govorimo o »dvojnem učinku anonimnosti, prvi znižuje vpliv socialnega pritiska, hkrati pa z 'osvobajanjem' posameznika zvišuje stopnjo agresivnega oziroma vsaj neprijaznega komuniciranja.« (Boudourides v Praprotnik 2003, 518). Ugotovimo lahko, da internet na eni strani ponuja možnosti za razvoj demokratičnih procesov, po drugi pa ustvarja idealne možnosti za poglobljanje neenakosti, kršenje človekovih pravic in nove oblike diskriminacije (glej Jones v Oblak 2003, 114). Internet je »sistem, ki je vsemu svetu približal vse najhujše možne oblike nasilja, in prostor, kjer človeška domišljija s svojimi nizkotnimi nagoni ne pozna meja. Danes na internetu najdemo spletne strani, na katerih se avtorji hvalijo, da gre za vsebine, ki niso dovoljene nikjer drugje, razen tam, kjer jih beremo.« (Petrovec 2003, 36). Veliko posameznikov in skupin zato izkoristi določene prednosti interneta za prenašanje sovražnih sporočil.

Tako so z njegovim naglim razmahom sovražne skupine, ki so bile najprej preprosto celično organizirane, dobile možnost, da se mrežno povežejo in se s tem rešijo občutka izoliranosti. Kaloh (2004, 1) opozarja, da lahko pisec sovražne spletne strani »doseže na milijone uporabnikov in potencialnih pristašev.« Javno izpostavljanje in proklamiranje rasističnih vsebin se tako vse bolj seli na medmrežje. Število internetnih strani, ki propagirajo rasizem, nacionalizem in sovražni govor tako iz dneva v dan narašča, kar predstavlja vse večji problem, zato je učinkovita regulacija ključnega pomena.

5.1 REGULACIJA SOVRAŽNEGA GOVORA NA INTERNETU

Hiter razvoj interneta je bil presenečenje tako za pravo kot za etiko. Pomanjkljivo in neprilagojeno regulacijo so nadomeščala tehnična pravila in odločitve gospodarjev informacijskih sistemov (državna uprava, vojska in korporacijski menedžment). Tudi očetje interneta so bili prepričani, da ga bodo vselej lahko urejali le s tehničnimi pravili. Toda problemi so se neusmiljeno kopičili in postalo je očitno, da jih brez ustreznega normiranja ne bo mogoče razrešiti (Pivec 2004, 162).

»Dinamika razvoja vseh s tehnologijo povezanih storitev pomeni za pravno regulacijo pogosto težko premagljivo oviro. Poleg tega, da veliko položajev ne more predvideti, je ključna težava v tem, da niti obstoječih ne more v celoti regulirati ali pa da je vseskozi soočena z grožnjo, da bi regulacija pomembno zavrla razvoj.« (Makarovič in Toplišek 2007, 38). Pravo in zakonodaja sta v zgodovini vedno zaostajala za razvojem novih tehnologij. To je razumljivo, saj se morajo te v družbi najprej dobro uveljaviti, njihov učinek in posledice pa tudi niso takoj vidni. Zato so zakoni in predpisi največkrat šele reakcija oz. prilagoditev na obstoječe razmere, vendar se takoj, ko se zakonodaja povsem prilagodi novim fazam elektronske dobe, že pojavi nova. Informacijske in komunikacijske tehnologije se neprestano spreminjajo zaradi hitrega in prostorsko neomejenega značaja interneta, medtem ko je zakonodaja omejena z izrazito lokalno entiteto. Naslednji problem je v zakonskih predpisih, ki jih je v samem spletnem prostoru zelo težko uveljaviti zaradi netransparentne in težko izsledljive dejavnosti uporabnikov, lahko uničljivih, spremenjenih ali izbranih dokazih ter specifičnosti državnih zakonodaj, ki se med seboj zelo razlikujejo (glej Dijk 1999, 116–117).

Nove tehnologije se na mednarodni ravni zelo razvijajo, medtem ko so zakoni omejeni le na državno raven, kjer se izvaja kazenski pregon in izvrševanje kazni. Kljub temu, da obstajajo številni mednarodni dokumenti o omejevanju sovražnega govora, ti nimajo pomembne vloge, saj so nacionalni zakoni v vseh državah najpomembnejši pravni akti. Obstoječa zakonodaja je na žalost še vedno vezana na prvo industrijsko in ne na informacijsko revolucijo, zato še ni izdelala temeljite redefinicije o osnovnih pojmi, kot so informacija, podatki, programi, elektronske komunikacije, informacijski servisi, dokumenti ipd. (glej Dijk 1999, 116–117).

Potrč (2001, 2) poudarja, da »internet ter z njim povezana informacijska in komunikacijska tehnologija korenito preobrazata način življenja in posledično sprožata vrsto socioloških, gospodarskih in pravnih dilem.« Odločilno vlogo pri reševanju teh dilem utegne imeti ravno prilagajanje obstoječega pravnega reda novim tehnologijam, saj je zamisel o internetu kot idealističnem svobodnem komunikacijskem mediju zaradi številnih primerov sovražnega govora že nekaj časa zgolj in samo utopija. Internet se zdi kot velika črna luknja kriminala, v katero lahko uvrstimo rasizem, ksenofobijo, antisemitizem in druge nestrpnosti (glej Cerar 2004). Sovražni govor zato predstavlja vse večji problem, ustreznih pravnih sredstev in mehanizmov za omejevanje prej naštetih pojavov pa ni veliko oz. so pogosto neučinkoviti. Državne institucije bi morale dati jasen signal, da je širjenje sovražnega govora znotraj kibernetikega prostora družbeno nesprejemljivo, hkrati pa bi bilo treba poiskati ustrezne mehanizme za zagotavljanje demokratičnega potenciala, ki ga ponuja internet. Povsem jasno je, da tradicionalne ureditve ne ustrezajo več okolju globalnih mrež, zato Joel Reidenberg (1997) pričakuje, da »bo do novih regulacij moralo priti, vsaj z vidikov tehnologije, samoregulacije in zakonodaje.« (Reidenberg v Pivec 2004, 49).

Obstoječa slovenska zakonodaja že omogoča reguliranje določenih vsebin v medijih, saj imajo ti ključno vlogo pri ustvarjanju sovražnega govora. Tako kot množični mediji omogočajo življenje diskriminatornemu javnemu diskurzu, je na spletu to njihovo sodelovanje pri širjenju sovražnega govora še bolj očitno, kljub temu, da jim to prepoveduje tudi Zakon o medijih (2006).⁸ Večina množičnih medijev, ki ponujajo svoje spletne publikacije, eksplicitno določa tudi spletnega

⁸ Zakon o medijih (ZMed-UPB-1) je bil sprejet 26. oktobra 2006 v Ur. l. 110/2006. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO1608.html (24. februar 2009).

urednika in na ta način lastni spletni publikaciji priznava status medija. Tako je tudi spletne forume in komentarje, ki delujejo znotraj elektronskih publikacij množičnih medijev, mogoče razumeti kot eno izmed rubrik, ki jo ponuja medij in bi morale biti uredniško oblikovane (Kuhar 2003, 103).

Osmi člen Zakona o medijih jasno prepoveduje »razširjanje programskih vsebin, ki bi spodbujale k narodni, rasni, verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni ali k izzivanju narodnega, rasnega, verskega, spolnega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.« »S tem, ko medijske hiše dopuščajo sovražni diskurz, neposredno sodelujejo pri širjenju rasistične ideologije ter pripomorejo k rušenju pravne države, saj dopuščajo neustavna in kazniva dejanja. Zavestno dopuščanje objavljanja sporočil, ki spodbujajo sovraštvo ali pozivajo k nasilju, tako lahko interpretiramo kot kaznivo dejanje, najprej avtorja, nato pa še tistega, ki je omogočil prostor za kaznivo dejanje.« (Kuhar 2003, 104).

Teršek (2006, 3) opozarja, da »govor, ki izraža predsodke, še ni sovražni govor, in vsakega sovražnega govora ne moremo opredeliti kot kaznivo dejanje.« Če sovražni govor vključuje tudi izjave o nasilju ali protipravnosti, ki predstavljajo resno in neposredno grožnjo za izbruh nasilja, lahko preide v »napadalni govor«, v spodbujanje ali v ščuvanje k nasilju. Za kaznivost te vrste govora morajo biti izpolnjeni sorazmerno strogi kriteriji, kot so neposredno pozivanje k nasilju ali protipravnosti, usmerjenost govora na določeno skupino in obstoj določene stopnje verjetnosti, da bo do nasilja ali protipravnosti dejansko tudi prišlo.

Največji problem pri širjenju sovražnih sporočil na internetu je, da jih ne nadzoruje in prepoveduje noben mednarodni regulacijski instrument. Taka sporočila omejuje le državna zakonodaja, vendar je kljub temu večina zaskrbljena zaradi stanja na internetu in redki so prepričani, da je obstoječa regulacija zadostna. Pravijo, da razdrobljeni posamični pristopi in omejenost zakonodaje v nacionalne meje ne dajo zelenega rezultata, saj se jim internet mimogrede izogne (glej Pivec 2004, 50–51). Zato je tudi po Kuharjevem mnenju (2003, 105) nujna »mednarodna regulativa interneta«, saj se vsebina s strani ponudnikov, kjer je tovrstni sovražni govor prepovedan, seli na strani ponudnikov, kjer je zagotovljena vsakršna svoboda govora, hkrati pa so te strani še vedno dostopne tudi uporabnikom iz držav, kjer je sovražni govor prepovedan.

Na podlagi izjemnega porasta sovražnih vsebin in vsebin, ki spodbujajo rast sovraštva, je Svet Evrope⁹ oblikoval pobudo za kriminaliziranje internetnega sovražnega govora (vključno s povezavami na strani s tovrstno vsebino). Tako naj bi bila sankcijam podvržena kakršnakoli »pisna sporočila, slikovni materiali ali kakorkoli drugače predstavljene ideje in teorije, ki spodbujajo ali promovirajo sovraštvo, diskriminacijo ali nasilje do posameznikov oz. skupin glede na njihovo rasno pripadnost, barvo kože, izvor, etnično ali narodnostno pripadnost ter religijo.« (Kovačič 2001, 198). Odziv Sveta Evrope je sprožila negativna lastnost interneta, ki posameznikom omogoča, da »z modernimi zelo vplivnimi sredstvi spodbujajo rasizem in ksenofobijo ter da tovrstne ideje z lahkoto razširjajo.« Ko je Svet Evrope leta 2001 pripravil posebno Konvencijo o kibernetiski kriminaliteti, jo je prvi dan podpisalo kar 26 držav, vendar se v končni verziji tekst konvencije ni ukvarjal s problemom sovražnega govora. Oblikovana je bila z namenom, da se znotraj kibernetiskega prostora zagotovi ravnotežje med svobodo izražanja in učinkovitim bojem proti rasističnim ali ksenofobičnim dejanjem. Pozneje, leta 2003, je Svet Evrope državam ponudil v podpis Dodatni protokol h Konvenciji,¹⁰ ki obravnava inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih in je stopil v veljavo šele leta 2006.

Protokol jasno kriminalizira razširjanje rasističnih in ksenofobičnih materialov, groženj ter žalitev, hkrati pa tudi poudarja pomemben princip, tj. internetnim servisom (ISP) odvzemajo odgovornost za kriminalna dejanja, če sicer na svojih internetnih straneh ne izražajo očitnega napeljevanja h kaznivemu dejanju. Še več, internetni servisi niso dolžni aktivno nadzorovati vsebine na svojih straneh. Kritiki takšnih novih ukrepov, ki jih je predlagal Svet Evrope, so takoj opozorili, da bo posledica le prehod »spornih« strani na ameriške strežnike, na katerih bodo skupine oz. posamezniki lahko brez težav registrirali svoje strani, sovražni govor pa bo seveda ostal (Jakopič 2005, 3).

⁹ Svet Evropske unije. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1&lang=sl> (10. marec 2009).

¹⁰ Dodatni protokol h Konvenciji o kibernetiski kriminaliteti, ki obravnava inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih, sprejet in razglašen s Pogodbo ETS 185, 28. januarja 2003. Dostopno prek: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=189&CM=8&DF=4/30/2007&CL=ENG> (26. februar 2009).

Leta 2004 se je z Zakonom o ratifikaciji konvencije o kibernetiski kriminaliteti in dodatnega protokola h konvenciji o kibernetiski kriminaliteti¹¹ tudi Slovenija zavezala k zagotavljanju omejevanja sovražnega govora in drugih diskriminatornih praks znotraj kibernetškega prostora.

Poleg Sveta Evrope je tudi Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti (1993)¹² trdno prepričana, da strpnost in pluralizem predstavljata temelj resnično demokratičnih družb. Zato obsoja uporabo rasističnih, antisemitskih in ksenofobičnih elementov v političnem govoru in poudarja, da je tak govor etično nesprejemljiv. Hkrati opozarja tudi na evropsko zgodovino, ki je dokazala, da politični govor s spodbujanjem verskih, etičnih ali kulturnih predsodkov in sovraštva, močno ogroža socialni mir in politično stabilnost ter zanesljivo vodi v trpljenje vseh prebivalcev. Zato ECRI izraža odločno nestrinjanje, da se kot rezultat uporabe rasističnega, antisemitskega in ksenofobičnega političnega govora sprejemajo napačni ukrepi, ki neproporcionalno vplivajo na posamezne skupine ali zmanjšujejo raven uživanja človekovih pravic, saj se s tem dolgoročno uničuje socialna kohezija in razrašča rasna diskriminacija. Glavna naloga Komisije je spremljanje stanja v posameznih državah in delo na splošnih zadevah, ki vključujejo priporočila in predloge dobre prakse na področju boja proti rasizmu. ECRI je tako sprejela vrsto priporočil in deklaracij, ki se navezujejo na sovražni govor.

Med njimi gre omeniti predvsem splošni Priporočili št. 6 in 7,¹³ prvo se navezuje na boj proti širjenju rasističnega, ksenofobičnega in antisemitskega gradiva po internetu, drugo pa na državno zakonodajo za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji in prinaša uporaben seznam pravnih sredstev, ki bi jih morale države implementirati v svoje zakonodaje, če se želijo učinkovito spopadati z rasizmom.

¹¹ Zakon o ratifikaciji Konvencije o kibernetiski kriminaliteti in Dodatnega protokola h Konvenciji o kibernetiski kriminaliteti, ki obravnava inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v informacijskih sistemih (MKKKDP) je bil sprejet 20. maja 2004 in je začel veljati 1. januarja 2005. Objavljen je bil v Ur.l. 17/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r03/predpis_ZAKO3823.html (16. marec 2009).

¹² Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI). Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp (16. marec 2009).

¹³ Splošno priporočilo ECRI. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp (16. marec 2009).

Že prej smo omenili, da je razmišljanje o kibernetnem prostoru kot prvem prizorišču, v katerem ne bi bile prisotne tudi »družbene patologije«, seveda iluzorno. Regulacija sovražnega govora na internetu je izjemno zahtevna in kompleksna, zato bi bila ena izmed rešitev odpravljanja sovražnega govora samonadzor oz. samokontrola (Trček 1998, 196).

5.2 SAMOREGULACIJA SOVRAŽNEGA GOVORA NA INTERNETU

Poleg državne in mednarodne regulacije je samoregulacija »pomemben segment informacijske družbe, saj jo upošteva večina ponudnikov storitev in je kot taka široko uveljavljena. Gre za pristop, po katerem ponudniki sami sprejmejo določene zaveze glede načina in oblike ponudbe storitev ali opredelitve dolžnih ravnanj.« (Makarovič in Toplišek 2007, 38).

Samoregulacija je pravna tehnika, po kateri pravila in obvezna navodila ustvarijo ponudniki sami ali njihovi predstavniki. Številni dokumenti so tako po vsebini kot po stilu zelo raznoliki, saj gre za razpon od manifestov do praktičnih pravil lepega vedenja. V vseh lahko najdemo zahtevo po poštenosti in prijaznosti, spoštovanju dostojanstva, strokovnosti in resnice, varovanju zasebnosti, odvrčanju od računalniškega kriminala, upoštevanju avtorskih pravic, zavzemanju za svobodo govora in komuniciranja ter zavračanju žaljivih dokumentov (Berleur v Pivec 2004, 49–50).

Tudi na področju postopkov odstranjevanja protipravnih vsebin ponudnikov internetnih storitev (ISP) oz. tako imenovanih postopkov »notice and take down« se ponujajo še precejšnje možnosti učinkovite samoregulacije. Trenutno so odstranitveni postopki v precejšnji meri omejeni na kršitve avtorskih pravic, čeprav ponudnik tvega tudi na področju kršitev osebnostnih pravic.

Ker je ključna posledica izpolnjene obveznosti odstranitve ponudnikova ekskulpacija v konkretnem primeru posega, je seveda ustrezno ukrepanje predvsem v njegovem interesu, saj zmanjšuje možnosti za tožbo. Samoregulacijski mehanizmi v tem primeru prispevajo k večji jasnosti medsebojnih pravic in obveznosti glede spletnih vsebin, prav tako pa racionalizirajo delo ponudnikov, saj se to do določene mere institucionalizira na vnaprej znane in opredeljene ukrepe (Makarovič in Toplišek 2007, 39–40).

Ideja samoregulacije predpostavlja, da so za »učinkovito poslovanje na internetu pravila koristna in potrebna, hkrati pa se na žalost pojavljajo tudi očitni problemi samoregulacije, kajti težko je namreč verjeti, da bodo stranke pripisovale velik pomen članstvu ponudnika v določeni shemi. Sporen je tudi prenos vloge zakonodajalca na gospodarsko področje, katerega osnovni interes je ustvarjanje dobička, ne pa blagostanje za uporabnike.« (Potrč 2001, 7). Samoregulacija je torej lahko koristno dopolnilo k siceršnjemu pravnemu varstvu pred sodišči, ne more pa biti nadomestilo zanj.

Tako je pri vzpostavljanju učinkovitih mehanizmov samoregulacije najpomembneje, da pride do spoštovanja zakonitosti in principov družbene odgovornosti. Nad njo mora bdeti soglasno avtorizirano nadzorno telo, prav tako se morajo zaradi globalnega značaja interneta nacionalne nadzorne agencije vključiti v mednarodna združenja. Pri tem morajo samoregulacijo evidentirati in podpirati zakonodajni organi ter jo upoštevati pri svojih rešitvah. Samoregulacijski sistem morajo pri komuniciranju prek interneta upoštevati tudi uporabniki, podprt pa mora biti tudi z ustreznim izobraževanjem uporabnikov in posrednikov (Pivec 2004, 51).

Za uspešno in učinkovito omejevanje sovražnega govora je torej ključnega pomena sodelovanje med zakonodajnimi organi in samoregulacijo, vendar ne le na nacionalni, temveč tudi na mednarodni ravni. Jasno je, da kljub zakonski prepovedi sovražnega govora, internet ponuja idealen prostor za širjenje sovraštva. Zavedati se moramo, da število uporabnikov iz dneva v dan narašča, internet se popularizira in postaja brezmejna platforma za konfrontacijo različnih mnenj. Tako so nove tehnologije in mediji omogočili osvobajanje komuniciranja in preseganje neenakih razmerij moči v družbi. Ravno zaradi svojega mogočnega diskurzivnega potenciala, so številni posamezniki in skupine dobili moč za izražanje najekstremnejših mnenj, stališč in predsodkov. Seveda bi bilo naivno sklepati, da je sovražni govor nastal šele s pojavom interneta, saj je povsem očitno, da je obstajal še pred njegovim prihodom. Obstajal bi tudi, če bi bil internet popolnoma cenzuriran, nenazadnje je sovražni govor simptom sovraštva in ne simptom interneta, njegovih blogov in forumov. Kljub temu pa se še vedno poraja vprašanje, zakaj se sovražni govor največkrat manifestira ravno v računalniško posredovanem komuniciranju, ali bolje rečeno, v razpravljalnih forumih.

5.3 SOVRAŽNI GOVOR IN SPLETNI FORUMI

»Računalniško podprti forumi, ki udeležencem omogočijo neskončne razprave o izbranih temah, so pomemben del kibernetnega prostora. Konstruirajo jih specifične oblike uporabe računalniške tehnologije, kjer se intenzivno prepletajo številne intence posameznih akterjev. Tehnično jih določajo možnost simultane sodelovanja večjega števila ljudi, njihova splošna dostopnost in časovna neomejenost.« (Oblak 2003, 118).

»Vsak dan uporabniki medmrežja zapišejo na različnih forumih, klepetalnicah in blogih nešteto stavkov, ki vsebujejo sovražni govor. Anonimnost je najprej veljala za prednost računalniško generiranih forumov, vendar se je izkazala za velik problem, ko se je uresničila v neprijetnih pojavih, kot so na primer zaničevanje drugih, zmerjanje in neotesanost, nestrpnost do drugačnih, verbalno nasilje in podobno.« (Oblak 2003, 123). Do tega prihaja, ker se ljudje pogovarjajo, ne da bi se videli, saj med računalniško posredovanim in neposrednim, fizičnim pogovorom obstajajo številne razlike. Prva je komunikacijski okvir, kar pomeni, da je okvir računalniško posredovanega pogovora določen precej bolj ohlapno od realnega. Pogovor se začne, ko kdo pošlje sporočilo, na katero se odzovejo drugi (eden ali več), konča pa se, ko ni več sporočil o nosilni temi. Vključitev in izstop iz pogovora sta hipna, zato tudi trajanje komuniciranja ni mogoče enoznačno določiti. Drugi vidik je družbeni kontekst, saj računalniško posredovani pogovori vzniknejo zaradi idejne (skupni interesi, teme in področja zanimanja) stičnosti in vključujejo osebe iz različnih okolij. Tretja razlika je komunikacijska dinamika, saj računalniško posredovan govor ne pozna nekaterih značilnosti neposrednega komuniciranja, kot so recimo prekrivajoči govor, učinek intonacijskih sprememb in drugih neverbalnih sredstev (glej Oblak 2003, 119). Tisti, ki je že doživel nesporazume bodisi po elektronski pošti bodisi na spletnih klepetalnicah in forumih, ve, da »posredno komuniciranje brez odtenkov, ki jih prinašajo gledanje iz oči v oči, izrazi obraza ali ton glasu, povečuje možnost, da zaradi nesporazumov izbruhnejo spori.« (Rheingold 2004, 192). »Resda današnja tehnika in praksa elektronskega komuniciranja pozna celo vrsto verbalnih in neverbalnih znakov, ki jih vključimo v besedilo in naznačujejo naša čustva ali naš odnos, na primer smeški in druge figurice z jasnimi izrazi na obrazu in vnaprej programirani izrazi, ki 'prenašajo' določena neverbalna sporočila, vendar kljub temu izrazna moč teh znakov zaostaja za izvornimi neverbalnimi ključi.« (Ule 2005, 404).

»V običajnem medosebnem komuniciranju nam pri interpretaciji sporočila sogovorca pomaga branje telesne govorice, ekspresije obraza in tona govora. Na podlagi tega dobimo povratne informacije o tem, kako je bilo sporočilo interpretirano. To nam pomaga pri nadaljnjem usmerjanju sporočanja, ki naj ne bi bilo nesprejemljivo ali žaljivo za sogovorca.« (Parks in drugi v Praprotnik 2003, 518). Raziskave posredovanega komuniciranja so pokazale, da odsotnost neverbalnih znakov omeji čustveno toplino in prijaznost interakcije, v ospredje pa stopi v vsebino in aktivnost usmerjeno komuniciranje. Brez neverbalnih ključev so tako posamezniki posrkani v naloge in njihovo izražanje lahko postane sovražno ali agresivno (glej Ule 2005, 401). Računalniško posredovano komuniciranje je »reducirano, kar zadeva kontekstualnih in vizualnih vezi, kar pomeni, da je sporazumevanje manj osebno in prilagodljivo. Udeleženci postanejo manj družbeno občutljivi in so včasih bolj grobi do sogovorcev, saj uporabljajo agresiven jezik, poleg tega so bolj nagnjeni k nesramnostim in žaljivkam.« (Parks in drugi v Praprotnik 2003, 518).

Komuniciranje na spletnih forumih je odvisno predvsem od različnosti idej in virov, toda izkušnje iz razpravljanih forumov kažejo, da se udeleženci večinoma pogovarjajo s podobno mislečimi in da jih redko vleče k onim, ki imajo nasprotna stališča. Zdi se torej, da uporabniki ne iščejo forumov, kjer bi bila vsa različna mnenja dobro in celovito zastopana, temveč si predvsem prizadevajo najti vzdušje, ki bi jih pri njihovem početju podpiralo (Wilhelm v Oblak 2003, 125).

Prav tako se na forumih pojavlja nepripravljenost udeležencev, da bi prisluhnili drugim, zato se na trenutke zdi, da gre v sicer dialogiziranih debatah za mnogokratne monologe. S tem se seveda zmanjšuje možnost za sklepanje kompromisnih rešitev in predvsem verjetnost, da bodo posamezniki spremenili mnenja in stališča. Barber ugotavlja, da so »celo na najbolj 'resnih' straneh dostopne predvsem abstraktne informacije o političnih strankah in kandidatih ali pa polarizirane debate, podobne ekstremizmu konvencionalnih radijskih pogovorov z le malo pravega razpravljanja, prepričevanja ali pojasnjevanja.« (Barber v Oblak 2003, 124). Najbolj pomembna dimenzija spletnih forumov pa še vedno ostaja anonimnost, saj uporabniki »objavljajo ideološka stališča v prikriti identitetni formi.« (Hromadžić 2004, 101). Očitno je namreč, da ta faktor vpliva na konstrukcijo občutka svobode med udeleženci in je gotovo eden ključnih dejavnikov pri ustvarjanju njihovega diskurza. Pri tem forumi delujejo kot »sodobni način kanaliziranja vsakršne nestrpnosti, saj

omogočajo prevzemanje številnih identitet in popolno anonimnost, tako da (vsaj potencialno) ne vemo, kdo v medmrežje pošilja nestrpna sporočila. V praksi to pomeni, da se lahko za nestrpnimi stališči, objavljenimi na forumih, skrivajo ene in iste osebe.« (Kuhar 2003, 78).

Vse dosedanje analize spletnih forumov, ki so bile usmerjene v opazovanje izražanja nestrpnosti, so pokazale na »temne« plati mrežnih forumov. Oblikujejo se sovražne izjave udeležencev, ki niso utemeljene na argumentih, temveč so zasnovane na stereotipih, predsodkih, vulgarnosti in žaljivkah, pri čemer se v virtualni prostor on-line forumov prenašajo razmerja in hierarhije, karakteristični za tako imenovan resnični, stvarni svet (Hromadžić 2004, 111).

Kot pravi Pivec (2004, 139), je »enostaven klik na 'send' oziroma 'pošlji' za mnoge neobvladljiva skušnjava, da se s svojimi sporočili prenašajo.« Na ta način se kopičijo žalitve, kletve, psovke, grožnje itd. Zato so pri omejevanju sovražnega govora izjemno pomembni upravljalci (administratorji) foruma. Ti praviloma »ne bodo vnaprej (*ex ante*) filtrirali oz. uredniško izbirali vsebin, temveč si bodo zgolj pridržali pravico, da naknadno (*ex post*) odstranijo vsebine, ki ne bi ustrezale pravilom lepega vedenja na forumu oz. bi celo nasprotovale zakonu (na primer vsebine o razpihovanju rasnega sovraštva).« (Makarovič in Toplišek 2007, 249). Administratorji se velikokrat znajdejo pred resnimi etičnimi dilemami, do katere meje naj posegajo v sporočila, zahtevajo popravke prispevkov, morda izločijo tiste izjave, ki so za kogarkoli žaljive ali naj uveljavijo načelo preprečevanja družbene škodljivosti (glej Pivec 2004, 139). Velik problem moderiranja slovenskih forumov je preprosto v tem, da moderatorji o tem, kaj sovražni govor je, premalo vedo, prav tako pa ga enostavno ne prepoznavajo. Torej, kako je mogoče forume regulirati in zavarovati pred negativnimi presežki, ne da bi se pri tem izgubil temeljni namen njihovega obstoja – odprta, dinamična izmenjava stališč, mnenj in podobno? Wiener (1994) trdi, da »moderatorstvo oz. regulacijski mehanizem varstva mrežnih forumov ni nujno tudi cenzura in da takšni forumi delujejo na principih, ki so podobni rubriki 'pisma bralcev' v časnikih, kjer se progresivna in izvorna pisma objavljajo, regresivna in negativno usmerjena pa zavračajo.« (Wiener v Hromadžić 2004, 110). Vendar pa spletni forum praviloma ne bo izpolnjeval pogojev za medij, saj pri njem ne bo šlo za uredniško oblikovano vsebino.

Kot ponudnik storitev informacijske družbe izpolnjuje zahteve prvega odstavka 11. člena Zakona o elektronskem poslovanju na trgu (ZEPT)¹⁴ glede izključitve odgovornosti in odstranitve protipravnih vsebin:

(1) kadar se storitev informacijske družbe nanaša na shranjevanje podatkov, ki jih zagotovi prejemnik storitve, ponudnik storitev ni odgovoren za podatke, ki jih je shranil na zahtevo prejemnika storitve, ki ne deluje v okviru njegovih pooblastil ali pod njegovim nadzorom, pod pogojem, da ponudnik storitev prvič, ne ve za protipravno dejavnost ali podatek in mu v zvezi z odškodninsko odgovornostjo niso znana dejstva ali okoliščine, iz katerih izhaja protipravnost in drugič, da nemudoma ukrepa takoj, ko mu je protipravnost znana in odstrani podatke ali onemogoči dostop do njih.

V vsakem primeru je s pravnega stališča primerno, da se »na spletni strani, na kateri se forum nahaja, jasno zapišejo pravila foruma oz. da se do takih pravil objavi vidna spletna povezava.« (Makarovič in Toplišek 2007, 249). Normativni okvir tako predstavlja »pomemben dejavnik vseh spletnih razprav, saj z vidika narave vzpostavljenih odnosov ni namreč vseeno, ali gre za povsem nemoderirano okolje, v katerem se posredovane ideje, stališča in argumenti pretakajo brez vnaprejšnjega normativnega filtriranja, ali pa je prostor debate transparentno in strogo zamejen z danimi normami in pravili vedenja.« (Oblak in Petrič 2005, 63). Uporabniki foruma v spletno diskusijo vstopijo na dva načina, ki sta odvisna od nastavitve foruma kot programa – lahko se prijavijo na anonimne forume, kjer nastopajo brez navedenega (lastnega) imena ali pod psevdonimom, ali pa se morajo pred uporabo registrirati tako, da navedejo uporabniško ime, geslo in po možnosti svoj elektronski naslov. V primeru rabe sovražnega govora na forumih je tovrstna delitev pomembna, saj anonimni (nemoderirani) forumi dopuščajo uporabnikom svobodno izražanje misli brez pravnih sankcij, medtem ko so registrirani uporabniki na moderiranih forumih lažje izsledljivi. Na spletnih forumih imajo prednost »najglasnejši in najbolj agresivni posamezniki, ki želijo dominirati v razpravi, zato se vključujejo v verbalne boje.« (Davies v Oblak 2000, 1065).

¹⁴ Zakon o elektronskem poslovanju na trgu (ZEPT). Ur. l. RS 61/2006. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO4600.html (22. februar 2009).

Tako izrazijo svoje najgloblje nasprotovanje do drugače mislečih in s tem utrjujejo meje svojega osebnega prostora, da jim drugi ne bi prišli preblizu. Jezik čustev je mogoče proučevati glede na tri vrste prostora: prvi je prostor, ki ga obdaja človekovo telo (posoda za čustva), v katerem poteka gibanje navznoter in navzven ter v katerem se nahajajo manjše posode za čustva (npr. srce). Drugi je prostor okoli jaza, v katerega »vabimo« bitnosti, ki so nam naklonjene, tiste, ki se nam zdijo slabe, pa iz njega »mečemo« ven. Tretji je prostor pozitivnega ali negativnega sporazumevanja, ki ga oblikujemo, ko izražamo pozitivna ali negativna čustva (Będkowska - Kopczyk 2004, 132).

Prav z ustvarjanjem svojega lastnega prostora, ustvarjamo razlike in meje med »nami« in »Drugimi«, kar izjemno škodi naši družbeni interakciji. V primeru nestrpnega in sovražnega govora sistematično oblikujemo narodne, spolne, rasne, verske in kulturne razlike, ki načrtno reproducirajo nasprotovanje, upor ali celo grožnjo drugačnim družbenim skupnostim. Zavest o razlikah in drugačnosti pripomore k nastanku koncepta »mi« in »oni«, ki je ključna prvina nacionalističnega diskurza.

6 SOVRAŽNI GOVOR IN NACIONALISTIČNI DISKURZ

»Ko se človek rodi, ve da je, ne ve pa še, kaj je. Kaj je, bo najprej ugotovil iz jezika, ki se ga je naučil od svojega okolja. To okolje pa je najprej narodno. In jezik ni samo sredstvo sporazumevanja, ampak nosilec duhovnih prvin. Govorimo o duhu naroda.« (Bučar 2006).
»Narod je obenem kulturna in politična entiteta. Človeška bitja ne obstajamo le kot posamezniki, saj pripadamo tudi družbenim skupinam različnih velikosti. Na eni strani tistim skupnostim, ki govorijo isti jezik, živijo na istem področju, imajo nek skupni spomin, posedujejo iste običaje, na drugi pa pripadamo skupnostim, katerih državljani smo. Na eni strani so tako kulture, na drugi države.« (Todorov v Rizman 1991, 145).

Nacionalnost kot pripadnost določeni družbeni skupnosti, ki jo označujemo s pojmom naroda, nacije, brez duhovnih vrednot, ki naj uravnavajo njegovo ravnanje do okolja, pomeni vrnitev v naravni krog biološkega sveta, v krog boja za preživetje, kjer je edino merilo in pogoj za uspeh večja moč brez ozira na kakršnekoli vrednote. Boj posameznika za uspeh znotraj katerekoli skupnosti in za prevlado med njimi ter zlasti boj za premoč enega naroda nad drugim brez ozira na vrednote, ki uravnavajo ravnanje človeka v medsebojnih odnosih, pomeni vrnitev ne v stanje najbolj primitivnih človeških praskupnosti, ampak v stanje pred pojavom človeka (Bučar 2006).

Nacionalni interesi vsakega naroda so najprej v očuvanju etničnega prostora, utrjevanju narodnega gospodarstva in ohranjanju samobitne kulture. Vendar pa nobena ideološka ali nacionalistična paradigma niti družbene ali gospodarske koristi nacije ne morejo opravičevati nasilja nad človekom ali družbo v imenu naroda. Z nacionalizmom označujemo ideologijo, ki postavlja narod kot najvišjo kategorijo družbenega in celo zasebnega življenja. Nacionalistična ideologija, ki se organizira v družbeno moč, nujno vodi v nasilje (glej Kovačič Peršin 1993, 49–124). Če povzamemo, obstajata »kulturni nacionalizem, ki afirmira specifičnost nekega naroda ter ga odlikuje, in državljanski nacionalizem, ki se v svoji egoistični obliki pretvori v šovinizem in se kaže v carinskih spopadih in ekonomskih vojnah, če že ne gre za totalno vojno.« (Todorov v Rizman 1991, 145).

Zato lahko nacionalizem hitro postane sinonim za nacionalni egoizem in je vzrok za zatiranje in uničevanje narodov, ki so glede svoje moči (npr. glede svojega števila, razvitosti, naravnih bogastev, ki jih ima na voljo) v slabšem položaju nasproti narodu, ki se glede svoje večje moči polašča njihovega naravnega ali socialnega prostora.

Kot je druga plat verskega idealizma verski fanatizem, tako je druga plat nacionalnega idealizma nacionalni šovinizem. Ta se izraža v zaničevanju tuje nacije in nastane, ker se nacionalist uči spoznavati in ljubiti samo dela lastne književnosti ter misli in dejanja lastnih herojev. Kulture, ki jih ne pozna, ker ne razume njihovega jezika, se mu zdijo manjvredne in barbarske. Manj ko pozna svoje sosede, tem bolj globoko jih zaničuje. S svoje napačne perspektive vidi lastno kulturo, ker mu je bližja, večjo kot tujo, ki je bolj oddaljena. Ker mu zaradi nepoznavanja tujih jezikov manjkajo merila za ocenjevanje lastne kulture, zapada v nacionalno megalomanijo in postaja slep za odlike tujih nacij (Bučar 2006).

Prav razlikovalnost je pomembno določilo skupinske identitete, ki je tesno povezana z narodnostno zavestjo. Posameznik je s skupino povezan prek jezika, kulture, zgodovine, geografskega položaja, državnostjo, etnično in nacionalno pripadnostjo družine in ožjega sorodstva ter drugimi. Pri teh shemah je odločilno dejstvo, da posameznik do referenčne narodnostne skupnosti čuti bistveno večjo in intimnejšo psihološko bližino kot do drugih skupnosti. O skupinah, ki jim pripadamo, si oblikujemo različne predstave, misli, spoznanja, čustva in občutja. Prvine skupinske zavesti se pojavljajo pri vseh pripadnikih in se med sabo tudi razlikujejo. Med najpomembnejše kategorije skupinske zavesti nedvomno spada ravno narodnostna ali nacionalna zavest (glej Musek 1994, 15–22). Nacionalna zavest v polni meri zaživi, ko je »konkluzivna v smislu nacionalne pripadnosti, lahko pa preide v skrajni nacionalizem, pri katerem prevladujeta prepričanje o večvrednosti lastne nacije in prizadevanje, da se uveljavijo narodne koristi ne glede na to, ali so ali niso zoperstavljene koristim drugega naroda oz. nacije.« (Južnič 1993, 309).

Smith (2005, 119) pravi, da »nacionalizem na splošno velja za moderno ideologijo, zato ideja, da nacionalizem ustvarja narode, predpostavlja ne le to, da pred njim ni bilo narodov, temveč, da prednacionalističnih narodov sploh ne more biti. Še več, ta ideja domneva, da narodi predstavljajo obliko diskurza in kulturni artefakt, to pa sta konstrukta, ki lahko nekaj pomenita le v okviru širše ideologije nacionalizma.«

Zakaj torej ljudje pristajajo na ideološko in nacionalno determinacijo, zakaj želijo pripadati nekemu narodu? Ali je strah pred nepripadanjem tisti osnovni vzgib, ki »poganja« posameznikovo identifikacijo? Vendar pa gre le za »navidezne skupine«, kot jih je imenoval Benedict Anderson, saj »niti pripadniki najmanjšega naroda nikdar ne spoznajo vseh svojih sočlanov, ne srečajo vseh, niti ne slišijo zanje – in vendar vsak izmed njih v mislih nosi predstavo o povezanosti v skupnost.« (Anderson 1998, 14).

Gellnerjeva presoja nacionalizma na prvi pogled spominja na Andersonovo razmišljanje o »navideznih skupnostih«, čeprav sam raje govori o »močnem občutku pripadnosti« nacionalni enoti, ki v nasprotju s pripadnostjo tradicionalnim družbenim oblikam vsebuje zelo abstraktne in v tem smislu oddaljene, neotipljive navezanosti, ki vključujejo velike populacije in hkrati pogojno opuščajo vsakršno opazno razlikovanje znotraj svojega obsega. Pogoj za obstoj nacionalizma so skupni imenovalci, ki ljudi povezujejo, čeprav se ne poznajo in se večinoma tudi nikoli ne bodo srečali ali spoznali (Gellner v Knežević Hočevar 1999, 89).

Razpad družbenega polja na atomizirane posameznike je namreč korelativen razpadu družbe na posamične simbolne registre, ki jih ne družijo nič razen ne-odnosa med njimi. In da se ta ne-odnos, ta zlovesča praznina, nekako pozitivno konsolidira, se vanjo vtisne ideja naroda, ki je nekakšen subjektivni odsev zahteve po celoti. Ta odsev pa je tista točka, ki je tem atomiziranim posameznikom skupna, saj vsak zase, in hkrati tako kot drugi, »sanja« celoto, kateri bi lahko pripadal. Pri vzpostavljanju te »navidezne skupnosti« imajo veliko vlogo seveda tudi diskurzivne strategije, katerim smo priča v vsakdanjem življenju (glej Močnik v Praprotnik 1999, 60).

Nacionalistični diskurz je namreč na določen način ritualiziran, in to zato, kot pravi Anderson (1998, 19), da se »usoda spremeni v kontinuiteto, da se naključju da smisel.« »Diskurz ni nekaj, kar obstaja samo po sebi, in za seboj pušča nekakšne posledice, nova znanja, védnost. Je praksa, ki jo določajo podobno urejene ali določenim pravilom podrejene izjave (kot osnovni gradbeni delci diskurza), ki jih (pravila in izjave) diskurz povratno spreminja in tako proizvaja nove subjekte, nova védenja, ki spet vplivajo na pravila igre, ki oblikujejo diskurz itn.« (Foucault 2001, 54).

Tako za reprodukcijo nacionalizma in konstitucijo nacionalne identitete ni pomembna samo njegova »vsebina«, ampak tudi same diskurzivne prakse, ki igrajo ključno vlogo v izražanju, legitimaciji in vključevanju nacionalizma v družbo. Prav zato taki diskurzi niso nedolžne jezikovne rabe, saj diktirajo oblikovanje socialne kognicije, vzpostavljajo mnenja, pristope, predsodke in »kanalizirajo« socialno percepcijo. Pravzaprav je nacionalizem socialno naučen, sam diskurz pa je bistvenega pomena v procesu njegove ideološke produkcije in reprodukcije. Lahko bi rekli, da nacionalizem »živi« izključno v jeziku, saj vloga diskurza ni samo v realizaciji jezikovne rabe in komunikacije (glej Van Dijk 1995, 3).

Foucault (1991, 63) diskurz obravnava tudi kot »skupino trditev, ki tvorijo jezik za obravnavo določene teme v določenem zgodovinskem trenutku.« Ob tem pa je treba poudariti, da se diskurz pojavlja v preseku različnih tekstov v določenem zgodovinskem trenutku in v določenem kraju. Diskurz namreč ni abstraktna ideja, temveč je »neposredno in tesno povezan z načinom družbene organizacije; s tem, kako družba živi in funkcionira iz dneva v dan.« (Burr 1998, 54). Ali kot pravi Mežnarič (1990), »mora diskurz, ki ima težnjo po konstituciji imaginarne skupnosti kot je narod, v vsakdanjem življenju zagotoviti tudi prenosni mehanizem in posplošiti svoje označevalce in označence kot eno.« (Mežnarič v Praprotnik 1999, 62). »Čustva nacionalističnega diskurza se pojavljajo zgolj prek predhodne, ideološko posredovane distinkcije med 'nami' in 'onimi', s čimer posamezniki tudi lahko vzpostavijo idejo ljubezni do 'svojega' naroda. Narod je možno ljubiti šele ob določitvi 'outsiderjev', saj v sami ideji naroda ni ničesar nasebnega, transcendentalnega ali samoniklega.« (Praprotnik 1999, 62). Glavne značilnosti nacionalističnega diskurza lahko v grobem razdelimo v dve kategoriji. V prvi so izjave, ki služijo ustvarjanju slike sovražnika, to postanejo vsi, ki niso rojeni v določen narod oz. zamišljeno skupnost, temveč živijo izven meja skupnosti ali so vanjo vstopili kot tujci. Pri tem ni pomembno ali pripadnike nekega naroda zares ogrožajo ali ne, dovolj je, da so tujci. Sovražniki, ki so predstavljeni kot nediferencirana in brezoblična skupina tujcev, so nujni element zamišljanja naroda kot nacionalnega »mi«, kar je druga značilnost nacionalističnega diskurza. Gre za »podvarianto« konsenza, kjer se konsenzualni »mi« percipirajo kot edini veljavni oz. legitimni, ki pa so, kar je zelo simptomatično, ogroženi spričo »drugih« oz. zaradi »njih« (glej Fowler v Praprotnik 1999, 64).

Kot pravi Katunarić (2003, 189–190), »mi« ne označuje zgolj pripadnosti nekemu narodu, temveč se oblikuje kot posledica zamišljanja tujcev kot sovražnikov in njihovega izključevanja ter vrednotenja lastnega naroda kot večvrednega. Večja ko je grožnja sovražnikov, bolj pomembna in večvredna je pripadnost narodu, večvredna je »naša« kri, »naš« jezik, »naša« kultura, »naša« zgodovina, »naš« standard, večvredno je vse, na čemer temelji zamišljanje »naše« skupnosti.

Nacionalizem temelji na fantazmi sovražnika (Salecl 1994, 20), ki s »svojo drugačnostjo, navadami in običaji oziroma že s samim obstojem, ogroža nas in našo zamišljeno skupnost, zato ga je treba izključiti ali pa v skrajni fazi odstraniti.« Reprodukcijska meja med »nami« in »onimi« namreč vzpostavlja koncepcijo mistične vezi med ljudmi in samim teritorijem. »Antagonizem nacionalne identitete in nacionalističnega diskurza je pozitiviran z mistično vsebino in hkrati zamaskiran z opredeljevanjem in 'bojem' proti nekemu popolnoma drugemu, tujemu posamezniku. Paradoksnost omejene pozicije je v tem, da se lahko ohranja samo dokler obstaja ta drugi, torej tujec ali sovražnik.« (Praprotnik 1999, 72–73). Jan Blommaert in Jef Verschueren (v Praprotnik 1999, 61) sta postavila povsem umestno vprašanje, in sicer: »Kako naj bo nacionalizem premagan, če so premise nacionalističnega diskurza obče sprejete, med njimi tudi obče veljavna ideja, da sta homogenost in obramba proti heterogenosti povsem normalni?«

6.1 SLOVENSKA NACIONALNA IDENTITETA

Nacionalna identiteta prav gotovo spada med temeljne gradbene kamne vsake nacionalne ideologije. Na ideološki ravni je rezultat procesa identifikacije individuov s svojo Nacijo, ta identifikacija pa ima obliko, ki jo je Louis Althusser (1980) zajel s konceptom »ideološke interpelacije, tj. individuum se konstituira v ideološkega subjekta Slovenca, tako da se prepozna v pozivu Naroda, da se odzove klicu nacionalne dolžnosti, da pripozna svojo zadolženost.« Narodu (Althusser v Žižek 1987, 26). »Nacionalistični diskurz v končni fazi določa Slovenca z množico atributov in stereotipov, pri čemer za najbolj pravega Slovenca določa tistega, ki ljubi svoj narod.« (Štrajn v Praprotnik 1999, 67). Preden smo Slovenci prišli do točke, ko vzhičeno izrekamo: »Ponosen sem, da sem Slovenec/ka«, smo se zadnji dve stoletji soočali s temeljno dilemo slovenstva in nacionalne emancipacije. Spraševali smo se o »naši narodni zvestobi, predvsem kako in čemu sploh ohranjati slovenstvo.

To vprašanje se je pojavilo kot pereče hkrati s prebujo Slovencev k moderni narodni zavesti v obdobju razsvetljenstva, še posebej pa v času romantike, torej v dobi pofevdalne družbene preobrazbe v kapitalistično družbo na našem prostoru.« (Kovačič Peršin 1993, 59). Značilne vzorce dileme slovenstva predstavlja viden izobraženec tistega obdobja France Prešeren, ki ga je narod sprejel za utemeljitelja slovenske moderne dobe. Vso svojo ustvarjalno potenco je posvetil izoblikovanju in utrditvi domače kulturne identitete ter preoblikovanju ljudske govornice v visoko kultiviran knjižni jezik.

Njegova univerzalna zavest je postala temelj slovenske kulturne uzavestitve, ki jo je v deklarativni obliki priznavanja vseh narodov izrazil v Zdravljici: »Žive naj vsi narodi ...« Da je to stališče postalo izhodišče tudi naše kasnejše politične uzavestitve dokazujeta dve odločitvi. Pred revolucijo je bila Zdravljica sprejeta kot uvodno besedilo v enega ključnih dokumentov slovenske revolucije – Ustanovni manifest Komunistične partije Slovenija (KPS) leta 1937. Ob državni osamosvojitvi pa je Zdravljica po volji večine postala državna himna Republike Slovenije (Kovačič Peršin 1993, 52–61).

Najbolj je slovenska nacionalna identiteta prišla do izraza ravno dne 25. junija 1991, ko je skupščina s sprejetjem Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, postavila temelj za vzpostavitev nove, samostojne demokratične države Republike Slovenije.

Pri vzpostavljanju slovenskega naroda, ki je udeležil svojo državnostvornost oz. dejavno uresničil dolgoletne sanje o lastni državi, je bistveno vlogo odigral slovenski jezik. Nacionalni jezik je namreč sistemski element nacionalne identitete, izrazilo oblikujoče se narodne zavesti. Kakor sta ime in priimek znamenje individualnosti, avtonomne osebnosti, tako je jezik določek nacionalnega zavedanja, znak prepoznavnega kolektivnega subjekta na natanko znanem geografsko-zgodovinskem prostoru (Bajt 2005, 50).

Pomemben vidik pri osamosvojitvi Slovenije je predstavljal tudi medijski diskurz, ki je najprej zamejil Slovence od »južnih sosedov«. Poudarjene so bile predvsem tiste »kulturne razlike«, ki so »nas« vidno ločevale od »njih« (npr. prej omenjena Prešernova Zdravljica kot slovenska himna, potem del zgodovine Slovencev, ki »njim« ni lastna in tudi simbol »slovenske lipe«). Tako je medijski diskurz v zavesti

recipientov ustvaril podobo »naše domovine« in skušal v posameznikih zbuditi posebna čustva, ki naj bi jih ti gojili do »domačega ozemlja« oz. do nekih znanih krajev in območij (Pušnik 1999, 803–805).

V osrčju oblikovanja slovenskega nacionalizma se je vzpostavil konsenz o odnosu »Slovencev« do »Drugih« in hkrati »do samih sebe« v smislu krepitev in določitve lastne slovenske identitete (glej Jalušič 2001, 14). Vendar pa medijski diskurz kot središče oblikovanja realnosti ne pogojuje le državnega, institucionalnega odnosa, temveč ustvarja kontekst političnega konsenza. Jalušičeva (2001, 40) razlaga, da »medijski diskurz ni neodvisen od drugih javnih diskurzov, saj je nedvomno povezan še z institucionalnim in ljudskim« ter poudarja, da mediji delujejo kot propagandni mehanizem, ki ne vsiljuje mnenja množicam, temveč nasprotno, sam povzema njihovo mnenje.

Na ta način se prek različnih diskurzov in državne ideologije ustvarjajo reprezentacije slovenstva in z njimi povezana nacionalistična retorika, ki temelji na pozitivnih samopredstavah in negativnih reprezentacijah »Drugih« (glej Pušnik 1999, 800). »Vzporedno s posameznikovim enačenjem s skupino se pojavlja odpor do drugih, ki morajo igrati vlogo sovražnika. Pojem 'mi' se lahko oblikuje le hkrati s pojmom 'oni', pojem 'naši' le obenem s pojmom 'njihovi'. Če se temu pridruži občutek ogroženosti, se skoraj čez noč razplamti sovraštvo, nasprotnik pa se percipira kot utelešenje zla, k čemur prispeva tudi silovita politična propaganda.« (Pečjak 1994, 247). Zanimivo pa je, da v »skupinski zavesti prav občutje različnosti, razlikovanja v odnosu do drugih skupin, pogosto prevlada nad občutjem podobnosti znotraj skupine.« (Musek 1994, 21). Zato je za raziskovanje psihologije množice pomembna tehnika stereotipiziranja, saj v ljudeh obstaja težnja, da druge doživljajo na jasen, zanesljiv in črno-bel način. Od tod sodbe, da so Cigani umazani in kradejo, da Židje pripravljajo zaroto, da so Hrvati genociden narod in da je slovenski narod najboljši. Za stereotipe je namreč značilno, da jih ni treba posebej utemeljevati, ker vsakdo ve, kdo so oni! (glej Pečjak 1994, 157). »Temeljno polje delovanja in razvoja stereotipov in predsodkov je vsakdanji svet ljudi, vsakdanje interakcije z drugimi in drugačnimi, kot smo 'mi'. Izražamo jih skozi govor, fraze, šale in dvoumnosti in se kažejo predvsem v nespoštljivem, netolerantnem ali prezirljivem odnosu.« (Ule v Leskošek 2005, 27).

Tako se v vsakodnevem procesu razlikovanja, razmejevanja, celo izključevanja, izoblikuje etničnost, s pomočjo katere se aktivira močan predsodek do drugačnosti in »Drugih«. Da bi torej lahko govorili o etničnosti, morajo »človeške skupine imeti vsaj minimalen vzajemen stik in hkrati razmišljati druga o drugi kot o kulturno različni, pri čemer je seveda nadaljnji pogoj, da so kulturne razlike sprejete kot družbeno pomembne.« (Knežević Hočevar 1999, 80). Pri opisovanju etničnosti in nacionalizma Michael Billig opozarja na nezadostnost večine socioloških teorij, saj se osredotočajo le na ekstremna čustva in nasilno izražanje, pri tem pa izpuščajo vsakdanji nacionalizem, ki zaradi »normalizirane« vsakdanjosti ni nič manj nevaren. Tudi Hanah Arendt se strinja, da vsakdanjost ni sinonim neškodljivosti, saj se prav na podlagi vsakodnevnih nacionalističnih praks lahko čustva ljudi hitro mobilizira (glej Šabec 2006, 169–170).

Dokler gre za vsakdanje situacije, za naše odzive na bežna srečanja z drugimi in drugačnimi, za šale in opravljanja, se zdijo predsodki in stereotipi nenevarni, nedolžni. Tedaj jih skorajda ne opazimo, tako vsakdanji se zdijo, toda imajo neprijetno lastnost, da hitro postanejo družbeno vezivo množic, širijo se kot virusi in lahko dobijo epidemične razsežnosti. Na ta način se predsodki in stereotipi spremenijo v orodje agresije, so napoved linča, opravičilo vsakovrstnih diskriminacij, preganjanja, izganjanja ali prepuščanja ogroženih skupin njihovi »usodi« (Ule v Leskošek 2005, 27).

»Stereotipi so pravzaprav rezultat nujnosti, sklepanja na osnovi omejenih informacij in obenem potrebe, da poenostavimo kompleksnost pojavov in dogajanj v svetu ter se izognemo neskladnosti v zaznavah.« (Ule 1997, 156). Lippmann (glej 1999, 86) razloži, da so stereotipi jamstvo za spoštovanje nas samih; projekcije naših lastnih sodb o tem, koliko veljamo, kakšen je naš položaj in kakšne so naše pravice. V tem svetu imajo ljudje in stvari svoj znani prostor in počnejo to, kar od njih pričakujemo. Tu se počutimo doma. Sem spadamo. Temu pripadamo, tukaj se znajdemo. »Vsaka skupina goji lasten ponos in samovšečnost, obnaša se superiorno in gleda s prezirom na outsiderje, saj etnocentrizem in nacionalizem vodita ljudi k pretiravanju in intenziviranju tistega v njihovih običajih, kar je posebno in kar jih razlikuje od ostalih.« (Sumner v Knežević Hočevar 1999, 35). »Etnični stereotipi nastanejo z generalizacijo nekih značilnosti in lastnosti, ki so lahko deloma točne,

na cel narod ali skupino. Zaradi poenostavljenosti in rigidnosti stereotipov pa je kakršnakoli objektivna utemeljenost vprašljiva.« (Ule 1997, 158).

Pri nacionalnih stereotipih gre za pretirano generalizacijo delno točnih informacij in proces pripisovanja lastnosti ljudem na podlagi njihove skupinske pripadnosti, namesto njihovih individualnih značilnosti in posebnosti. Zaznavanje skupin ponavadi poteka tako, da ocenjujemo skupino, ki ji pripadamo, bolj pozitivno kot tiste, ki jim ne pripadamo. To pa vodi k predsodkovnemu in diskriminatornemu mišljenju in vedenju. Tako lahko stereotype v najboljšem primeru označimo kot proces poenostavljanja sporočil, ki je namenjen obvladovanju kompleksne stvarnosti, v najslabšem primeru pa kot sredstvo za oblikovanje predsodkov in diskriminacij (Ule 2005, 65).

Čeprav vemo, da so nacionalni stereotipi dvomljivi in krivični in da le tu in tam skrivajo v sebi zrno resnice, je bilo v znanosti presenetljivo malo storjenega, da bi si prišli na jasno, kako je s toliko omenjanim, a v bistvu tako malo utemeljenim in dognanim pojmovanjem nacionalnih značajev. Kot smo že dejali, si vsak narod oblikuje ustaljene predstave in tudi predsodke o sebi in o drugih narodih. Strokovno govorimo o narodnostnih avtostereotipih, ki so pozitivno usmerjeni in heterostereotipih, ki vsebujejo negativne opise drugih narodov. Med slovenskimi so najbolj razširjenimi zlasti naslednji avtostereotipi:

- da smo pošteni ("slovenska poštenost")
- da smo kot narod pridni, delavni, disciplinirani
- da smo neagresiven, ponižen, tako rekoč "hlapčevski" narod
- da smo prepirljivi, nepripravljeni popuščati, nespravljivi
- da smo zavistni, nevoščljivi (zlasti med seboj), slovenska "fovšija" (Musek 1999, 6).

Potrditev, da se Slovenci strinjamo s temi stereotipi, lahko najdemo na številnih spletnih forumih, kjer že več let prevladujejo mnenja o tem, da smo priden in marljiv narod. »Slovenci smo prijazni, pridni, bolj zaprte narave in ponižni ... Slovenci ga resnično znajo dati na zob, so garaški in predvsem kulturni narod.« (VECER 2006). Nadaljujejo, da niti ni najbolj pomembno, če nam drugi to priznajo ali ne, saj vemo, da smo najboljši. »Slovenci smo znani kot gostoljubni, prijazni in odprti ljudje, ne kličejo nas zastonj dežela prijaznih ljudi in velika večina tujcev se rada vrača nazaj. Torej smo slovinci popustljiv in razumevajoč narod.« (RTVSLO 1999). Veliko udeležencev spletnih forumov je izjemno ponosnih na slovenske korenine in svoje nacionalnosti ne skrivajo. Nekateri so tudi poudarili, da so se leta 1991 borili za samostojno državo in se tako zavzeli za naše pravice.

»Jaz sem se postavil za Slovenijo leta 91, s puško v roki, mulček, in ne mi flancat o tem, kako se bom z bojkotom hrvaškega Jadrana "postavil" za Slovenijo, ker take slaboumne izjave že dolgo nisem prebral.« (RTVSLO 1999). Menijo, da v lastni domovini ne bi smeli skrivati zastav in bi morali vsi delati za korist Slovencev in slovenskega naroda. Pogostokrat se v spletnih diskusijah pojavi prepričanje o hlapčevskem narodu, saj udeleženci trdijo, da so nas »stoletja in stoletja drugi je*al v glavo in minila bodo stoletja in stoletja, da jim odpustimo.« (BONBON 2006). Strinjajo se, da je šlo za načrtno ustvarjanje hlapčevstva s strani različnih ideologij in oblastnikov. Kar se tiče slovenske nevoščljivosti, so vsi pripravljeni priznati, da ta stereotip drži. Najbolj pogosta fraza, ki smo jo zasledili je bila »da bi sosedu koza crknila.« Odnos do Hrvatov in stereotipi o njih, pa so v veliki meri negativni. Menijo, da so nacionalisti, naduteži in preveč vase zagledani. »Hrvati so največji nacionalisti pa tud fašisti zame, ker ne marajo nobenga družga kokr svoje ... cel svet sovražjo sam oni so pa najboljši.« (SLO-TECH 2000). Prevladujoče mnenje je, da naše sosede najbolj boli, ker smo v večini boljši od njih. »Dejstvo je, da imajo hrvati do slovencev poniževalen odnos, ki izvira iz tega da nam zavidajo našo razvitost. In basta.« (RTVSLO 1999). Hrvati naj bi bili sovražno razpoloženi do nas, ker smo v Evropski uniji, medtem ko oni tja šele skušajo priti. Slovenci na sosede še vedno gledajo kot na manjvreden narod, saj jih velikokrat označijo za reveže in balkance. »Še vedno so tisti tapravi balkanci! In oni bi radi bili v evropi! Joooj!« (FAKULTETA ZA LOGISTIKO 2008) in še »Mislim, da ima EU že takih revežev dovolj, kot sta Romunija in Bolgarija, in res ne potrebujemo novih siromakov v EU.« (BICIKEL 2007). Najbolj burni so bili odzivi na temo o meji s Hrvaško in nerešenimi medsosedskeimi odnosi ter njihov vstop v Evropsko unijo. »Tole s Slovensko mejo na hrvaško je pa že višek doseglo pred našim vstopom v EU (kolikor se spomnim nekje v Prekmurju so eno vas kar 'pohrvatili') zdej se pa hrvati na nas ku...ijo, da jim s tem ne dovolimo vstopa v EU.« (EPOSAVJE 2008) in podobni komentarji, kot so: »Tok morja majo pa hočjo met polovico piranskega zaliva, barabe lačne!« (NEMEJEBAT 1999). Večina torej ne podpira hrvaškega vstopa v evropsko zvezo, saj naj bi po njihovem mnenju Hrvaška šla predaleč, zato se strinjajo s predlogom slovenske vlade o blokadi pristopnih pogajanj. »Edino pravilno! če bi bila obratna situacija nas Hrvati ne bi 500 let spustili v Eu! edino tako bomo hrvaškim pokvarjencem končno stopili na rep!« (POLJANE 2000) in »Njihova neskončna aroganca se jim je vrnila v fris z nekajkratno obratno hitrostjo in še se jim bo!« (BICIKEL 2007).

Da bi lažje razumeli problem slovensko-hrvaške meje, moramo najprej pojasniti nekaj zgodovinskih dejstev.

Ob razglasitvi neodvisnosti sta se Slovenija in Hrvaška zavezali, da bosta pri razmejitvi spoštovali stanje z dne 25. junija 1991. Ministrstvo za notranje zadeve je že z vzpostavitvijo popolnega nadzora meje z Republiko Hrvaško in postavitvijo osmih mejnih kontrolnih točk 25. junija 1991 in z vzpostavitvijo 34 mejnih prehodov 8. oktobra 1991 evidentiralo vrsto odprtih vprašanj. To je narekovalo tudi posebno strategijo odnosov Republike Slovenije do sosednje Hrvaške pri nadzoru državne meje (Celar 2002, 165).

V času Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) ob razmejitvi kopnega meja na morju ni bila natančno določena. Zato se zdaj politiki in strokovnjaki pri razpravah o tem, kdo ima prav in kako naj poteka meja na morju, poslužujejo različnih zgodovinskih dokumentov, mednarodnih pogodb, dogovorov in drugih listin, ki naj bi dokazovali njihov prav. Pri meji na morju je osnovno razhajanje med obema stranema v tem, da si Republika Slovenija pridružuje pravico do suverenosti in jurisdikcije v Piranskem zalivu in neposreden teritorialni izhod do odprtega morja, medtem ko hrvaška stran terja delitev zaliva s črto sredine. Zunaj zaliva naj bi državna meja potekala pravokotno na polovico črte, ki zapira Piranski zaliv, do osimske meje. Na ta način si Hrvaška prisvaja teritorialno morje in je Sloveniji pripravljena dati pravico kar najbolj liberalnega prehoda ladij. Vlada RS je januarja 1992 sprejela pobudo za sklenitev sporazuma o meji med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško, ki je bila nato poslana hrvaški strani, a odgovora nanjo niso prejeli. Kasneje je vsa dejavnost v zvezi s sporazumom zamrla. V nadaljevanju sta obe strani pripravili natančno geodetsko dokumentacijo, predlagali več sporazumov, a nobenega niso sprejeli, imenovali so tudi različne komisije in delegacije, ki niso uspele narediti ničesar. Maja 1993 je bil sprejet memorandum o Piranskem zalivu, pri katerem so izhajali iz dejstva, da ni bila meja na morju nikdar določena in da jo je treba postaviti na novo. Osrednje bistvo memoranduma pa je, da se Republika Slovenija zavzema za ohranitev celovitosti Piranskega zaliva pod njeno suverenostjo in jurisdikcijo ter za izhod na odprto morje na temelju dopustnih kriterijev mednarodnega prava in upošteva specifični položaj Republike Slovenije (glej Celar 2002, 169–193).

Julija 2001 sta takratna premiera Slovenije in Hrvaške na Reki sprejela tako imenovani Sporazum Drnovšek – Račan, s katerim naj bi rešili problem meje na morju. Na kopnem sta vzela v račun sklep Badinterjeve komisije, ki pravi, da vse zunanje meje, ki so bile prej državne meje SFRJ, ostanejo nespremenjene, medtem ko sta mejo na morju zarisala na novo. Sporazum ni bil idealen za nobeno stran, saj je Slovenija sicer obdržala nadzor nad Piranskim zalivom, vendar le na njegovih štirih petinah. Slovenija je obdržala tudi izhod na odprto morje (preko t. i. koridorja, ki naj bi imel status mednarodnih voda), Hrvaška pa morsko mejo z Italijo, pripadli so ji tudi sporni zaselki na levem bregu Dragonje. Slovenski parlament je sporazum ratificiral, a ker ga hrvaški sabor ni, sporazum nikoli ni stopil v veljavo. Od takrat Hrvaška vztraja pri upoštevanju mednarodnega pomorskega prava, po katerem naj bi zaliv razdelili točno po sredini.

Državi sta junija 2005 na Brionih podpisali izjavo o izogibanju incidentov – še en dokument v vrsti sporazumov, s katerim se skušata izogniti morebitnim napetostim, dokler ne rešita vprašanja meje. Slovenija je do takrat evidentirala vrsto dogodkov in pojavov, ki bi lahko s stopnjevanjem ogrozili varnost naših meja, in sicer na kopnem, zraku in na morju, vendar so se vsi incidenti, ki so bili povzročeni na kopni in morski mejni površini, reševali po zakoniti poti in strpno. Največkrat so se končali z vložitvijo slovenskih protestnih not sosednjim pristojnim organom, nekaj pa je bilo tudi obratnih tovrstnih protestov. Avgusta 2007 sta se takratna premiera obeh držav sestala na Bledu, kjer sta dosegla dogovor o tem, da naj bi državi vprašanje meje na morju in spornih točkah na kopnem reševali pred meddržavnim sodiščem v Haagu. Janez Janša in Ivo Sanader sta povedala, da bosta državi v ta namen oblikovali meddržavno komisijo strokovnjakov za mejo, ki bo ugotovila, katere so še sporne točke na kopenski meji, podobno kot je to počela meddržavna komisija za vprašanje meje, ki je v prejšnjem desetletju usklajevala mejo med Slovenijo in Hrvaško.

Slovensko-hrvaški odnosi pa so se najbolj zaostri v primeru pristopnih pogajanj Hrvaške v Evropsko unijo, ki so se začela že 3. oktobra 2005. Hrvaški premier Ivo Sanader je tri leta kasneje na novinarski konferenci v Zagrebu pozdravil poročilo Evropske komisije o napredku pogajanj o vstopu Hrvaške v EU. Ob tem je ponovil, da država v nobenem pogajalskem dokumentu ne prejudicira meje s Slovenijo. »Nismo dobili nobenih navodil, da moramo spreminjati katerega koli izmed svojih zakonov. Kar je pomembno tako za EU

kot za Slovenijo, je izjava, ki smo jo večkrat ponovili – noben dokument ne prejudicira meje s Slovenijo,« je odgovoril Sanader na novinarsko vprašanje, kaj bo Hrvaška storila glede domnevnih zahtev iz Bruslja, da je treba spremeniti vse dokumente, v katerih se na posreden ali neposreden način omenja meddržavna meja. »Želimo, da bi se uveljavil blejski dogovor s slovenskim premierom Janezom Janšo, kar sta podprli opoziciji v obeh državah, vključno s tedanjim voditeljem slovenske opozicije in verjetnim prihodnjim premierom Borutom Pahorjem,« je takrat dejal predsednik hrvaške vlade. Hrvaška je želela tudi počakati na sestavo nove slovenske vlade, ker ni vedela, ali bo prišlo do kadrovskih sprememb v meddržavnih komisijah, ki naj bi potem nadaljevale delo (MLADINA 2000). Vendar se je kljub temu nova slovenska vlada 18. decembra istega leta odločila, da bo na pristopni konferenci Hrvaške z EU v Zagrebu prižgala rdečo luč za enajst poglavij. Premier Borut Pahor je po seji poudaril, da je vlada tako zaščitila nacionalne interese in preprečila, da bi se težave nakopičile in na koncu pripeljale celo do referendumu o vstopu Hrvaške v Unijo. Pahor je pojasnil, da je Slovenija že na pristopni konferenci 30. oktobra uveljavljala enake zadržke kot sedaj. Medtem ko takrat ni bilo nobene žolčne reakcije ne na evropski ne na hrvaški strani, ta danes je. »S tem je treba živeti in stvari dobro razumeti,« je poudaril (Vecer 2005). V javnosti je prišlo na obeh straneh do burnih reakcij, ki so se najbolj manifestirale predvsem na spletu. Nastajali so številni spletni forumi, dnevnik in socialne mreže, ki so spodbujali k bojkotu hrvaških izdelkov in širili sovražni govor. Na spletu se je pojavila skupina Rdeča luč Hrvaški. »Ne bomo se uklonili! Hrvaška ne bo kradla naše zemlje! Rdeča luč Hrvaški v Evropski uniji!«, pišejo ustanovitelji te skupine. Pod tem naslovom pa je bilo zapisano tole sporočilo:

Za vse Slovence, ki jim je Hrvaško poigravanje, izsiljevanje in manipuliranje prešlo čez glavo in za vse tiste, ki jim je dovolj klečeplazne in konformne slovenske politike! Slovenci ne smemo pustiti sosednji državi, da posega po slovenskem ozemlju, kjer hoče in kadar hoče! Mejni spor s Hrvaško ni omejen samo na vprašanje Piranskega zaliva, temveč k njemu prištevamo tudi druga ozemlja, vključno z Medmurjem in ozemljem nekdanjega STO (svobodno tržaško ozemlje) do reke Mirne (FACEBOOK 2007).

Množični mediji so tako s pomočjo medijskega diskurza oblikovali interpretacijo politične teme in pomembnega dogodka, kar reševanje mejnega spora in vstopa Hrvaške v Evropsko unijo definitivno je. To vprašanje v vsebinskem smislu ustreza kriteriju dvodimenzionalnega konflikta in zato ponuja možnost oblikovanja polarizacije med »nami« in »onimi«. Ko poznamo »naše« sovražnike, ko vemo, kdo so in predvsem, da »oni« so, je mogoče misliti tudi na »nas«, nacionalni »mi«. Nismo »mi« razlog za obstoj »onih«, temveč so »oni« vzrok »našega« obstoja. Povedano drugače, brez fantazme sovražnika ni nacionalističnega diskurza, v katerem se poraja nacionalni »mi«. Sovražnik mora predstavljati dovolj veliko grožnjo, da lahko deluje kohezijski element, ki povezuje pripadnike zamišljene skupnosti. Šele ko vemo, kdo je sovražnik, lahko ljubimo svoj narod. Dejali smo, da je sovražnik, ki je – tako kot narod – zamišljen, lahko le javni sovražnik. Sovražniki so vedno predstavljeni kot skupina anonimnežev, ki jih družijo neke pripisane jim skupne lastnosti. Kot skupini anonimnežev jim je mogoče nadeti kup oznak – mogoče jih je razžaliti in razčlovečiti.

Če delujemo iz predpostavke, da smo boljši od svojega soseda, ki ga v vseh pogledih prekašamo, še zlasti ker je prav on kriv za vse naše pretekle nesreče in današnje vsakdanje tegobe – toliko časa smo še vedno daleč od evropske ideje mirnega sožitja, stabilnosti in rasti.

6.2 PRVINE NACIONALISTIČNEGA DISKURZA

V prejšnjih podpoglavjih smo pojasnili povezavo med nacionalnostjo, ki je definirana kot pripadnost določeni družbeni skupnosti in narodom. Slednji je kulturna in politična entiteta, saj posamezniki na eni strani pripadamo družbeni skupnosti, na drugi pa skupnosti, katere državljani smo. Narod je tako najvišje postavljena kategorija družbenega, političnega in celo zasebnega življenja. S pojmom naroda je vsekakor tesno povezan tudi nacionalizem, ki se lahko hitro transformira v egoizem in šovinizem. Najpogosteje se izraža prek zaničevanja tuje nacije, saj se zdijo pripadniku naroda zaradi vpliva skupinske zavesti in medijskega diskurza druge kulture manjvredne.

S pomočjo različnih teoretskih razprav o ideološki in nacionalni determinaciji smo izluščili najpomembnejše prvine nacionalističnega diskurza:

- izražanje ksenofobičnih, rasističnih in diskriminatornih mnenj in idej;
- izražanje sovražnosti in nestrpnosti proti drugim narodnim skupinam;
- zaničevanje in prezir do tuje nacije, ki se najbolj kaže prek nacionalnega šovinizma;
- prepričanje o večvrednosti lastne nacije, izkazovanje nacionalnega ponosa in samovšečnosti ter prizadevanje, da se uveljavijo narodne koristi;
- ustvarjanje ideološke distinkcije med »mi« – »vi« in »nami« – »onimi«, kjer so v ospredju »naši« interesi in strah pred »Drugimi«;
- ustvarjanje slike oz. fantazme sovražnika, ki krepi mišljenje posameznikov, da se morajo boriti proti drugemu, tujemu posamezniku;
- izražanje pozitivnih informacij, mnenj in stereotipov o »nas« (Slovenci kot pošteni, delavni, pridni, ...);
- izražanje negativnih informacij, mnenj in stereotipov o »njih« (Hrvati kot nacionalisti, naduteži, lažnivci, ...);
- generalizacija delno točnih informacij in proces pripisovanja lastnosti ljudem na podlagi njihove skupinske pripadnosti, namesto njihovih individualnih značilnosti in posebnosti;
- izražanje skupinskih mnenj, ki ne temeljijo na argumentih, temveč na domnevah;
- oblikovanje narativa žrtve, saj tvorci večino, ki ji pripadajo, prikažejo kot žrtev tuje nacije, pri čemer preoblikujejo podatke sebi v prid;

Na podlagi navedenih temeljnih značilnosti nacionalističnega diskurza lahko izločimo tudi sestavine sovražnega govora, ki so izražanje diskriminatornih, ksenofobičnih in rasističnih mnenj zoper druge narodne skupine, oblikovanje narativa žrtve večine do tuje nacije, diskurz »mi« – »oni«, številne ideološke distinkcije in občutek večvrednosti lastnega naroda.

6.3 PRAGMALINGVISTIČNI PRISTOP K ANALIZI NACIONALISTIČNEGA DISKURZA

Govorna dejanja, kot so psovke, žaljivke, kletvice, kletve, grožnje, slabšalni in zaničljivi izrazi ter vulgarizmi so sestavni del nacionalističnega diskurza, ki ga bomo preučevali na spletnih forumih. Osredotočili se bomo na pragmalingvistični vidik sporazumevanja in postavili hipotezo, da obstajata dve vrsti sovražnega govora – odkriti (eksplicitni) in prikriti (implicitni). S pomočjo podrobne analize oblikoslovne, besedne, skladske in besedilne ravni bomo najprej poiskali tista jezikovna sredstva, pri katerih je indic sovražnosti nesporen, kamor po Korošču (2002, 16) spadajo vulgarizmi, zmerljivke, prostaške in slabšalne besede. Prav tako lahko v kategorijo odkritega sovražnega govora uvrstimo tudi psovke, kletvice, grožnje in glagol »sovražiti« ter diskurz »mi« – »vi«. Pri odkrivanju sovražnega govora se bomo oprli na Searlovo definicijo dejanja vplivanja, saj trdimo, da včasih iz jezikovne oblike izjave ni vedno jasno razviden ilokucijski del govornega dejanja. Na konkretnih primerih sovražnega govora na spletnih forumih bomo skušali dokazati, da z uporabo komisivnih govornih dejanj, tj. kletvic, kletev, groženj in verbalnega nasilja tvorci izražajo svoje nestrinjanje in sovražnost do tujih nacij, medtem ko prek reprezentativnih govornih dejanj največkrat pripovedujejo o svojih izkušnjah z »Drugimi«, opisujejo njihove negativne lastnosti ter izražajo sovražna in diskriminatorna mnenja.

Zanimalo nas bo, ali želijo z ilokucijskim dejanjem sovražnega govora tvorci povečevati sebe, svoje mnenje in narod, ki mu pripadajo, dokazovati svojo družbeno moč z opisovanjem negativnih lastnosti drugih narodov, ali hočejo le posredovati svoje mnenje. Učinke sovražnih besed oz. perlokucijski del govornih dejanj bomo najlaže razbrali iz naslovnikovih odgovorov, zanimalo nas bo, če se bodo sovražnemu govoru jasno uprli, očitali tvorcem nestrpnih izjav nizko raven komuniciranja oz. neustreznost izjav, sistematično ovrgli njihove trditve, ali bodo odgovorili s sovražnim govorom ali pa se preprosto ne bodo odzvali. Poleg odkritega sovražnega govora bomo proučevali tudi prikriti (eksplicitni) sovražni govor, pri katerem se po Korošču (2002, 16) »pojavi velika zastrtost indica, ki je sorazmerna z močjo njegovega zanikanja.« Poskušali bomo poiskati primere besednih iger in predelave osebnih imen in priimkov ter ironijo, ironične besede in sarkazem. Jezikovna sredstva eksplicitnega govora so tudi retorična vprašanja, v katerih je posredno izraženo sovražno mnenje, stavki, kjer prvina sovražnosti ostane neizrečena,

izražanje skupinskih mnenj, skrivanje za besedami in dejanji javnosti dobro poznanih oseb in kreiranje navidezne demokratične države. Celoten izbor jezikovnih sredstev bomo kasneje aplicirali na Griceovo teorijo kršenja maksim, ki se nanaša na razliko med tistim, kar smo rekli, in tem, kar smo mislili. Teorija poudarja, da kar govorec izreče, nujno ne enkodira njegove komunikacijske intence na povsem ekspliciten način, saj lahko recipienta s kršenjem maksim kvalitete, kvantitete, relacije in načina napoti na vsebine, ki jih s preprostim sklepanjem ni mogoče izpeljati iz konvencionalnih pomenov besed, napoti jih torej na implicitne pomene. Zanimalo nas bo, do katere mere so udeleženci diskusije kooperativni do drugih soudeležencev in katere maksime so pri komuniciranju ponavadi kršene. Glede na izbrano gradivo pričakujemo, da bo največkrat kršeno načelo načina, saj tvorci s sovražnim govorom sporočajo in izražajo svoj negativen odnos do drugih narodnih skupin. Prav tako napovedujemo, da bo prišlo do kršitve maksime kvalitete, ker bodo udeleženci najverjetneje z neargumentiranimi in posplošenimi trditvami želeli podkrepiti sovražna mnenja in stališča. V analizo bomo vključili moderirane in nemoderirane forume, med prvimi smo izbrali tiste, ki so dostopni na spletnih straneh (RTVSLO 1999), (24ur 1999) in (BICIKEL 2007). Slednji je namenjen ljubiteljem kolesarstva, zato nas je zanimalo, če bomo našli prvine sovražnega in nacionalističnega diskurza, medtem ko sta prva dva tematsko izjemno pestra in zanimiva ter imata visoko število uporabnikov.

Med nemoderiranimi forumi smo želeli izbrati več forumov, a smo po natančnem iskanju našli le enega (NEMEJEBAT 1999).¹⁵ Predvidevamo, da bo na moderiranih forumih prevladoval prikriti, na nemoderiranih pa odkriti sovražni govor, ker tam negativne in diskriminatorne izjave ne bodo cenzurirane. Odločili smo se, da bomo za najlažjo primerjavo sovražnega govora na različnih forumih izbrali skupno temo, ki je bila (in je še) izjemno aktualna. Podlaga za naše raziskovanje je slovenska blokada hrvaških pogajanj z Evropsko unijo, ki je kmalu postala najpomembnejša politična tema v obeh državah. Na spletni strani 24ur.com se forum imenuje *Hrvaška v EU?*, na rtvslo.si *Blokada Hrvaške*, na bicikel.com *Blokada pristopnih pogajanj Hrvaške* in na nemejebat.com *Hrvaška v EU?*

¹⁵ Omenjeni forum ni edini nemoderirani, ki obstaja na slovenskih spletnih straneh. V okviru različnih institucij obstaja več nemoderiranih oddelčnih forumov, vendar jih v raziskavo nismo vključili, ker ponavadi služijo posredovanju konstruktivnih mnenj.

7 ANALIZA SOVRAŽNEGA GOVORA PO JEZIKOVNIH RAVNEH

7.1 ANALIZA NA OBLIKOSLOVNI RAVNI

Manjšalnica je beseda z manjšalnim obrazilom in ponavadi poudari ljubkost in majhnost, medtem ko v našem prispevku opravlja drugačno funkcijo, saj jo tvorec v prvem primeru uporabi kot kritiko na račun lastnega naroda (slovenčki in hlapčki). Trdi, da imamo še vedno hlapčevsko mentaliteto in se podrejamo drugim narodom, čemur on absolutno nasprotuje. V drugi in tretji izjavi zasledimo sovražni govor proti drugemu narodu, saj imenovanje Hrvatov s »hrčki« in »hrvatki« ne poudari njihove ljubkosti in prisrčnosti, temveč tvorci opozarjajo na njihovo manjvrednost in podrejen položaj.

yeyo.white 11.12.2008 ob 05:07

/.../ zalostno je, res zalostno. po drugi strani je pa to v krvi **slovenckov** in pricakovano... **slovencki** smo po vecini pac **hlapcki**, taki ponizni **hlapcki**, k se vsakega ustrasimo, skp ne znamo stopit, in delamo s tujci (hrvati in cigani), ki itak delajo samo sranje, kot da so zlati...

(24ur 1999)

[alliance](#) 27. februar 2009 09:28

V tem ste vi **hrčki** vesoljski prvaki, ne pa mi.

(RTVSLO 1999)

Samo, ko pride pa Slovenska policija se pa **Hrvatki** hitro poskrijejo v luknjice in hosto. Pravi **hrčki!** E.L.

(NEMEJEBAT 1999)

Glagola »sovražiti« in »ne maram«, ki sta jasna znaka sovražnega govora, v prispevkih nismo pogostokrat zasledili, saj se odkriti sovražni govor na forumih pojavlja redkeje kot prikriti, predvsem zaradi administratorjev, ki take izjave izločijo iz razprave. Pri analizi nemoderiranih forumov pa se pojavljajo še bolj sovražni glagoli, na primer »ustreliti«, »pobiti«, »iztrebiti«, »izvesti genocid« ipd.

Seinfeld 07.12.2008 ob 22:07

kaj je to?nikoli jih nisem **maral**,ne maram **jih**,nikoli **jih** ne bom **maral**

(24ur 1999)

Hrvati so huligani. In to takoj za Angleži. Samo Angleži so že v EU, Hrvati pa še ne. Debili jedni. Ne znajo delat drugega kot samo razbivat in se delat pametne. **Sovražim** Hrvate!!!!

(NEMEJEBAT 1999)

Vojsko na mejo! Specialcem pa dajmo pooblastila za **pobijati** hrvate na slo ozemlju!!

(NEMEJEBAT 1999)

[slavko](#) Objavljeno: 03.02.2009 @ 23:03

Ma ne vem kaj naši sploh čakajo. Naša policija naj naredi tako kot je takrat v Prekmurju. **Specialce na mejo**, in to na stanje 24 junij 91 ali kdaj, in to je to. Nej daje mene za notranjega ministra, bom takoj rešil problem. 🤔👮/.../

(BICIKEL 2007)

V prispevkih s sovražno vsebino se pogosto pojavljajo tudi negativni pridevniki, kot so »prekleti«, »hujskaški«, »zafustrirani«, v zadnjem prispevku je pridevnik »naduti« sicer v navednicah, vendar kljub temu ne odvzame negativne konotacije izrečene besede.

Lolek 16.12.2008 ob 23:56

Prekleti Hrvati in Vajgel.

(24ur 1999)

[Dracul](#) 19. december 2008 08:16

ma..dj no..ti **glasni,hujskaški**,prvoborci,, na obeh(vseh) straneh so navadne,,pi*kice,,..... 😊 ..že prevečkrat videno in dokazano.**zafustrirani** pacienti,ki nimajo življenja...pes ki ogromno laja,ku*rc kaj grize...najboljš,da se zaradi takšnih „pacientov,, obremnujem,sekiram...preberš,nasmejiš in via 🤔

(RTVSLO 1999)

Truplek Objavljeno: 13.01.2009 @ 07:49

"Naduti" Sanader zavrnil pobudo za dvostranski sestanek s Pahorjem. Pa sem lepo rekel, da je narobe, da Pahor hoče sestanek. Sedaj je izpadel dobesedno bedak! 🤔 In glede na zadnje dogodke bi rekel, da mu dosti ne manjka, da bo izpadel bedak. Danes ga bodo tudi "speglali" koalicionisti, he, he...

(BICIKEL 2007)

7.2 ANALIZA NA BESEDNI RAVNI

Hrvatom so pogosto pripisane negativne oznake, ki jih tvorca izrazijo neposredno z besedami, kot so »kradljivci zemlje«, »primitivci«, »zblojen narod« in »reveži«. Na ta način jih še dodatno užalijo in jim dajo jasno vedeti, kaj si mislijo o njih. Zanimivo je tudi stopnjevanje v primeru nemejebat, kjer tvorec najprej reče, da s primitivnimi dejanji Hrvati ne bodo prišli v Evropsko unijo, potem jih označi s primitivci in na koncu s primitivnimi idioti, kjer je negativna oznaka prerasla še v psovko.

[kozi](#) 19. februar 2009 23:33

Ma pustite Hrvate.....ITAK so **zablojen narod**, in še par let jih ne bomo gledali v NATU ali pa v EU....Tudi EU ni tako trapasta...

(RTVSLO 1999)

terror 07.12.2008 ob 20:18

ja nej ustanejo itak so samo **kradljivci** zemle

(24ur 1999)

Pa itak ,da hrvati ne bodo šli nikdar v evropo.S takimi **primitivnimi dejanji** nimajo šans.Hočejo ozemlje kjer so prebivalci za njih tujci oziroma Slovenci.To so pač balkanci ki imajo še trdno v glavi plemenski nagon ,da se vsako stvar ,da dobit samo s silo.Prav gotovo bodo na koncu teh konfliktov potegnili kratko.Kakšni **primitivci** da se nekateri še hvalijo z njihovimimi vojnimi zločini ,ki so jih storili.Ne morš verjet kakšni **primitivni idioti**.

(NEMEJEBAT 1999)

[slavko](#) Objavljeno: 06.01.2009 @ 23:15

Mislím da ima EU že takih **revezev** dovolj, kot sta Romunija in Bolgarija, in res ne potrebujemo novih siromakov v EU. 😊

(BICIKEL 2007)

Sovražen izraz je lahko izpeljan iz priimka osebe, na katero se sovražnost nanaša. V prvem primeru tvorec hrvaškega premierja Iva Sanaderja označi za »Seraderja«, kar je izpeljanka iz hrvaške pogovorne besede »serator«, s katero označujemo nekoga, ki neprestano povzroča težave in probleme ter ne zna nič narediti prav. Na koncu njegove izjave je grafična podoba smeška, ki bi lahko nakazovala hudomušnost, vendar je kljub temu izpeljanka izraz sovražnega govora. V drugem prispevku je uporabnik foruma namesto priimka slovenskega predsednika Danila Türka napisal »Turek« in s tem diskreditiral njega in njegove izjave v medijih.

ma nej pridejo v eu po batine...sej nimajo kej ko pa sam to kurčevo mojre pa še tega hočejo se nakradit ...mamico jim cigansko!!!ko jebe "**Seraderja**" :)))

(NEMEJEBAT 1999)

[Fokus](#) 21.februar 2009 22:34

....eh ja.....tudi naš **Turek** ima razne "inteligentne" izjave.....recimo o zaupanju med mediji in politiko.....pa o tem da brez NOB Slovenci ne bi več obstajali..... 🍷🍷🍷

(RTVSLO 1999)

Opozorimo lahko še na besedo »švab«, ki ima negativno konotacijo, s katero označujemo Nemce. Poleg omenjene besede tvorec kasneje doda tudi pridevnik, ki ima v zavesti ljudi še danes negativen pomen (fašist) in zbuja boleče spomine. Italijani in Nemci so označeni kot »lahi« in »švabi«, hkrati pa jih pisec drugega prispevka imenuje še »največji agresorji preteklega stoletja.«

[Seinfeld](#) 09.12.2008 ob 22:08

barabe so tile hrvati!lahi tut!!države ki jih sovražim zaradi takih oz.drgačnih razlogov!!!!!!1.HRVAŠKA2.ITALIJA3.KITAJSKA4.FRANCIJA(MANJŠI INCIDENT V AMIENU). u pismo.pozabu sm **švabe**,dam jih na3.mesto,k***** **fašistične**

(24ur 1999)

[turquoise](#) Objavljeno 13.01.2009 @ 10:01:55
in če ne bi blo slovencev, ki mejimo na največje agresorje preteklega stoletja, torej **lahe in švabe** in smo bli vedno prva žrtev napadov lahko rečemo potem mi, da hrčki dons sploh ne bi obstajal več. lahko tud rečemo, da je slovenija dons majhna, ker je vedno ščitila hrbet hrčkom in namesto njih prestrezala udarce. marsikaj lahko ugibamo, če se začnemo tko pogovarjat.

(BICIKEL 2007)

V spletnih diskusijah prihaja do izmenjave različnih mnenj, zato se pogosto zgodi, da tvorci določenega naslovnika zmerjajo zaradi njegovega drugačnega stališča.

Ti **idiot** hrvat ,ki pišeš ,da ste obmetavali tanke ,ki so šli leta 90 v sloveniji si se zlagal kot cigo.Nič ampak prav nič niste nardil temveč ste stiskali prpo in upali da jo boste odnesli brez posledic.PIZDA LAŽNIVA.

(NEMEJEBAT 1999)

Stufe 22 dec 2008, 22:17 ja ej res bi obubožal če bi se zaprl unih par merkatorjev k jih je na hrvaškem. pač sj slovenske firme, k jih večina največ izvaža na balkan, torej tut na hrvaško, bi se mele pa ful fajn in use.

kreten zabit 😞

(24ur 1999)

[miroslav](#) 26. februar 2009 15:45

ti si **kralj bebcev**...mi ti ne sežemo po bebavosti do kolen...

(RTVSLO 1999)

Včasih pa tvorci ne žalijo le določenega naslovnika, ampak tudi njegove sorodnike in bližnje, s čimer verjetno želijo naslovnika še bolj prizadeti.

ja to sm sam tvojo **matko uponašu kako govori k jo krava fuka!!!!**..pa puši mi kurac

(NEMEJEBAT 1999)

a ja govnar ti je **mtka ustašaka** a si slišu

(NEMEJEBAT 1999)

[Rdeči Playžar](#) 18. december 2008 22:56

eh zagorkica **tvoja us.... žlahta** je včeraj v enem popl dnevu z pljuvanjem in blatenjem slovenije napolnila 100 strani in zato si zadnja, ki se lahko oglašša. Sicer pa napak je bila že sprejetej Bolgarije in Romunije v EU - oni bi vsekakor morali vstopiti v EU skupaj z vami - okoli leta 2040.

(RTVSLO 1999)

Pri analizi smo našli tudi take prispevke, kjer so udeleženci uporabili psovke, kot so »bedak«, svinja« ipd.

[slavko](#) Objavljeno: 14.01.2009 @ 11:25

Mesič je spet dokazal da je **bedak** svetovnega kova. 😊 Toda moje mnenje je tudi, da stavec počasi postaja senilen, saj očitno izgublja spomin. Za predsedniak neke države, ki naj bi bila kandidat za EU, je njegova izjava naravnost butasta.

(BICIKEL 2007)

[heros](#) Objavljeno: 15.01.2009 @ 12:00

tako je, tale mesič je res baraba. pa sanader tud! **svina!**

(BICIKEL 2007)

Velikokrat se pojavljajo preneseni pomeni medicinskih izrazov iz diagnostike duševnih in telesnih bolezni, kjer se indic razžalitve zastira z napačnim razumevanjem stroke (Korošec 2002, 16).

Hrvati so huligani. In to takoj za Angleži. Samo Angleži so že v EU, Hrvati pa še ne. **Debili jedni.** Ne znajo delat drugega kot samo razbivat in se delat pametne. Sovražim Hrvate!!!!

(NEMEJEBAT 1999)

[dracul](#) 19. december 2008 08:16

ma..dj no..ti glasni,hujškaški,,prvoborci,, na obeh(vseh) straneh so navadne,,pi*kice,,..... 😊 ..že prevečkrat videno in dokazano..zafustrirani **pacienti**,ki nimajo življenja...pes ki ogromno laja,ku*rc kaj grize...najboljš,da se zarad takšnih „**pacientov**„ obremnjujem,sekiram...preberš,nasmejiš in via 🙄

(RTVSLO 1999)

Tvorci sovražnega govora naslovnike opišejo s številnimi slabšalnimi izrazi, ki vsebujejo negativno konotacijo. V drugem prispevku pisec na koncu sicer uporabi izraz »hrvaški bratje«, vendar to nikakor ne omili sovražnega in ironičnega tona pred tem. V zadnjem primeru pa je poleg besede »banda« še smeško-hudiček, kar še dodatno okrepi moč sovražnega mnenja.

[Livernois](#) 16.01.2009 ob 20:10

ne podpiram ker si vse lastijo. pa še **barabe** so

(24ur 1999)

[mirela](#) 19. december 2008 08:23

/.../ ja, zdej so pa revčki, pa jokcajo, da smo najhujši...
pa ribiška cona na morju...
ne se zdej it angelčke **hrvaški bratje**, ker to niste nikoli bili in tudi ne boste...

(RTVSLO 1999)

[Vulcano](#) 21. december 2008 20:10

banda

(RTVSLO 1999)

Pogosto se pojavljajo tudi žaljivi in nadvse zaničljivi izrazi. V konkretnem primeru Slovenci svoje sosede označijo s »smrduhi«, po njihovem mnenju so ničvredni in so v vsakem pogledu slabši od nas. Primerjajo jih z živalmi (svinjami), njihovo državo pa s hlevom. Nekateri gredo celo tako daleč, da jim rečejo »smeti«, kar jasno nakazuje na sovražni govor.

vi hrvati da vam jebem mamico in če srečav slo vam pičko razbijem **smrduhi** sto let ste za nami in vi bi se radi šli kakšno vojno ki živite v socializmu revna državica vaša država zelo **smrdi**,begunci ste nič drugega Hrvat je tat in vedno bo ostal in še poseben vonj imate tak da takoj vem kateri je Hrvat ni težko ker takega smrdlivega vonja ne boste nikoli izgubili ,to velja za vse hrvaške svinje

(NEMEJEBAT 1999)

ko se približaš hrvaški si misliš da si prišo v **hlev** .kopate se v lastnem dreku **smrduhi hrvaški**

(NEMEJEBAT 1999)

svinganje 07.12.2008 ob 22:26

hrvati so tko kot **smeti** če jih ne kontroleraš se pa kurbe razmnožijo!!!!!!!!!!

(24ur 1999)

V razpravah tvorci uporabljajo tudi kletvice, ki so večinoma hrvaškega izvora, pri čemer je nekoliko presenetljivo to, da jih v besednem boju tvorijo večinoma Slovenci, ki drugače Hrvatom radi zabičajo, naj govorijo v slovenskem jeziku, če želijo sodelovati v forumu. Predvidevamo, da je uporaba teh kletvic posledica dolgoletnega sobivanja v isti državi, kjer smo nekatere kletvice prevzeli in so se tako popolnoma ustalile v pogovornem jeziku.

[zavedni8](#) 22.december 2009 11:05

Tudi sicer, če ste takšni sosedi, da pri toliko milijonih morja kot ga imate ne umaknete iz tistega km velikega koridorja ki Sloveniji pripada in ga je vedno imela, da ima izhod na odprto morje pa lahko rečem le "**ko vas je*e govno požrešno.**" in glasujem ne na referendumu.

(RTVSLO 1999)

jebemo	vi	vam	mater	hrvasko	ko	d	je	EU	picka?		
TI				si					picka!		
zakaj	pol	vsak	ta	drug	avto	pr	vas	EU	registracija	pa	nalepka?
hahahahahahahahaha				kok		ste		neumni			no!
kr mislte kao bog i batina u resnic ste pa kurac od ovce ;)											

(NEMEJEBAT 1999)

Prav tako smo prevzeli vulgarizme in nizke besede.

Ariella 18.12.2008 ob 17:43

hrvati in slovinci = **isto sranje, samo drugo pakovanje** ! torej, zakaj ne bi smela hrvaška v EU ?
(24ur 1999)

seinfeld 16.02.2009 ob 22:49

zašto čutite.....zašto čutite.....zašto čutite,zašto čutite,**pičke ustaške!**
(24ur 1999)

[polo](#) 18. december 2008 12:17

a ne bi že enkrat **"odjebali"** kar govorijo Hrvati?
kaj nas to kurac briga..mi imamo svoje in oni imajo svoje...danes berem na portalu izjave Jandrokovića-kao slovenska javnost je zavedena,pa Mesića kao "blokada" bo imela posledice...**pa koji ku*ac to nas briga...**
(RTVSLO 1999)

JANICA JE PRAVA LEPOPOTICA, VSI LIČKI MEDVEDI SANJAJO KAK BI JO **POFUKALI**. SAJ ZGLEDA KOT ŽIVAL HRVATI IMATE NJENO SLIKO NA VODI, SLOVENCİ PA NA STRUPIH NAMESTO ONE MRTVAŠKE GLAVE!!!!!!

(NEMEJEBAT 1999)

Tvorci svoje mnenje velikokrat izrazijo tudi s pomočjo ironije, ironičnih besed in sarkazma, saj na ta način diskreditirajo sogovorca, s katerim se ne strinjajo. V prvem prispevku uporabnik dvomi o strokovnosti drugega udeleženca na forumu in ga celo imenuje »kvazi zgodovinar«. Pri drugem primeru je indikator ironije le znak na koncu povedi, ki nakaže, da avtor misli drugače, kot je sprva zapisal. Zadnja izjava pa je očiten primer ironije, ki se stopnjuje in iz katere je možno jasno razbrati negativno stališče do Hrvatov.

[dracul](#) 19. december 2008 08:47

naj s z vsemi temi blemi ukvarjajo „stručkoti, in to z čim manj pompa in nepotrebne napihovanja raje...ne pa,neki „**kvazi zgodovinarji**, strokovnjaki in nacionalistični pacienti,„najbrž si se spoznal v čem..ne..**kelner-zgodovinar..ja,če le verjameš..**
(RTVSLO 1999)

[Henrik](#) 19. december 2008 00:19

Hoho, kako lepo - koliko bratov hrvatov je naenkrat na tem forumu...

(RTVSLO 1999)

Veš kaj, hrvatek, glavno, da vi niste nič krivi, a ne? Vi ste pravi angelčki! Vzglede evropski in celem svetu. Papeški bolj od papeža. Bravo hrvati! Nacija presežnikov, intelektualcev visokega ranga! Samo kaj, ko vas civilizirani narodi slovinci in evropa nikakor ne razumemo! Samo to ni važno! Saj imate vi vedno prav! V eu itak nikoli ne boste prišli! Vi ste itak nad eu!

(NEMEJEBAT 1999)

Včasih so besede oz. besedne zveze, ki jih ponavadi uporabljamo v drugačnem kontekstu, zaradi ene od svojih pomenskih sestavin uporabljene v novem, za bralca mogoče nenavadnem kontekstu (prenovitve). Sem spadajo rekla, rečenice in pregovori, ki so jih udeleženci forumov prilagodili in spremenili tako, da so z njimi še dodatno podkrepili svoje izjave. Osnova prvega je besedna zveza »igrati se z ognjem«, ki je bila spremenjena v »če skočiš v ogenj, si sam povzročiš opekline in ne ogenj«, kar lahko pomeni, da če nas bodo Hrvati hoteli izigrati, bodo na koncu na slabšem oni in ne mi. Drugi izhaja iz besedne zveze »pes, ki laja, ne grize«, ki sta ji bila dodana beseda ogromno in vulgarizem. Isti avtor se v nadaljevanju razprave ponovno naveže na prejšnjo izjavo in uporabi še eno besedno zvezo »vedno se prepirata za prazen nič«, ki jo je preoblikoval v »mnogo lajanja za nič«. Našli smo tudi izvirne ljudske pregovore, ki so prav tako sovražno nastrojeni proti Hrvatom.

[Simpley](#) 19. december 2008 10:59

Torej letos lahko pričakujemo nekajkrat potencirano število incidentov na Slovence, ki se bodo odločili dopustovati na hrvaškem morju. Verjetno primitivni Hrvati že pripravljajo gorjače. Sam pravim tako; **če skočiš v ogenj, si sam povzročiš opekline in ne ogenj ...** 😊

(RTVSLO 1999)

[dracul](#) 19. december 2008 08:16

ma..dj no..ti glasni,hujškaški,,prvoborci,, na obeh(vseh) straneh so navadne,,pi*kice,,..... 😊 ..že prevečkrat videno in dokazano..zafrustrirani pacienti,ki nimajo življenja...**pes ki ogromno laja,ku*rc kaj grize...**najboljš,da se zarad takšnih ,,pacientov,, obremnujem,sekiram...preberš,nasmejiš in via 🍷

(RTVSLO 1999)

[dracul](#) 20. december 2008 13:21ž

ja,še sreča..da drži tud kontra..a ne??..fructal,gorenje..itd...ehh,sploh se mi ne da več..ker sploh ni potrebno..te blodnje so se pojavile že večkrat..tko z ene ,kot druge strani.-sj se še spomneš..a ne??..pa??..je blo kaj??..**mnogo lajanja za prazen nič..lp**

(RTVSLO 1999)

Hrvat je tat, spredaj lakota, zadaj glad!

(NEMEJEBAT 1999)

Kad vidiš hrvata zatvori vrata.KDor se čez leto z hrvati brati poleti ne bo imel na njivi kaj pobrati

(NEMEJEBAT 1999)

Kot smo že omenili, se v analiziranih primerih pojavljajo besede iz hrvaškega jezika, nekaj je tudi takih, ki izvirajo iz nemščine in italijanščine.

[SF10](#) 22. december 2008 14:50

So preveč **klinčevi** in premal pomembni da bi se sploh z njimi ukvarjal. Če hočejo notr bojo spremenil zemljevide tko kot smo jih mi mogli vse ostalo nas pa ne zanima.

Oni bi mogli prosit za sestanke z nami ne pa da se mi neki ponujamo.

(RTVSLO 1999)

Nisem si mislil, da bo ta **gamad** tako hitro prisla v EU.

(NEMEJEBAT 1999)

[Henrik](#) 11. januar 2009 16:44

No, se vidi, komu je dokončno odpihnilo pamet v **maloro** - takih neumnosti težko prebereš tudi v kaki komediji:

(RTVSLO 1999)

vsi ste debili nacionalistični! "**mrzim hrvate**"- **matr milo**, to pa izjava enga intelektualca! a tle na tej strani sam **šlosarji** pišejo, al kaj? peace !

(NEMEJEBAT 1999)

[rekrut](#) Objavljeno: 05.02.2009 @ 00:34

Hehe, Dušan, te citate je moč zaslediti tudi v Varljivem ljetu '68. Fajn film. 😊 Samo citat se malo drugače glasi: Svakog dana u svakom pogledu sve više napredujem. 😊

No, raje dam ta kultni prizor: <http://www.youtube.com/watch?v=h6fjGSdMfOw&feature=related>

Neće ništa, da Ti škodi, jel? /.../

(BICIKEL 2007)

Narečnih besed nismo pogosto zasledili, kar je mogoče pojasniti predvsem s tem, da smo analizirali forume na državni in ne lokalni ravni. Zanimiv je bil le primer prleške besede »nahoblati«, ki je sprva nismo razumeli, vendar je bilo že iz konteksta razvidno, da gre za sovražno sporočilo. Pomen besede »nahoblati« je namreč natepsti.

[uchris](#) 20. december 2008 15:28

Vse te bi jaz najprej **nahoblal** na naši meji, pol bi jih dal hrvašlim policistom, naj jih še oni **nahoblajo**, na koncu jih pa naj še v kakem kampu Hrvati obdelajo, hlapce hudičeve, naši turisti na Hrvaškem so že na enakem nivoju, kot Čehi in Poljaki. /.../

(RTVSLO 1999)

Pojavljajo se tudi hapaksi, ki ne označujejo obstoječega predmeta in so potencialno žaljivi v določeni sporočanjski okoliščini (Korošec 2002, 16). »Ujko« v konkretnem primeru verjetno poimenuje ustaša, medtem ko je »govnar« izpeljan iz besede govno, kaj pa pomeni beseda »hrbentar« na žalost nismo uspeli ugotoviti.

[finiti](#) 21. december 2008 11:15

☹️Pa sej na koncu bodo **ujkoti** tko al tko dobil to kar hočjo... Slovnenli pa pokleknejo al pa se prodajo vedno.....in vedno V NAJBOLJ KLJUČNEM TRENUTKU... /.../

(RTVSLO 1999)

Kaj je z naso obalo, se teh nekaj metrov so barabe lacne.Govnarji!!!

(NEMEJEBAT 1999)

rušite naše, vaše...ker ste pofukani **hrbentarji**, skregani ste z vsemi sosedi! mrzi vas cel balkan! idioti pofukani!ližite še naprej jajca vojnim zločincem, ker ste vsi enaki! pridi na hotizo pogledat naše specialce na vašem katastru sicer 100%slo ozemlje!hehe, hrbentar zabit

(NEMEJEBAT 1999)

V prispevkih smo zasledili tudi pogosto rabo osebnih in svojilnih zaimkov mi – vi in naš – vaš, ki igrajo posebno vlogo, saj označujejo dve skupini, med katerima vlada sovražno razpoloženje. Tvorci nastopajo kot zastopniki skupine in ne predstavljajo svojega osebnega mnenja, kar daje sporočilu še dodatno veljavo. S pogosto rabo omenjenih zaimkov udeleženci forumov poudarjajo ločenost obeh skupin, pri tem pa nasprotni skupini pripišejo negativne lastnosti, kar je tipično za sovražni govor.

BrainCleaner 19.02.2009 ob 08:36

/.../Zakaj se vseskozi politika obremenjuje z dejstvom **njihovega** vstopa!? - ravno nasprotno, bi se morali obremenjevati in ščititi Slovenske interese oziroma zgodovinska dejstva. Gre se za **nas** Slovence, in kdaj naj bi šli **oni** v Nato - to prepustimo njim, mi pa poskrbimo le za to, da ne bodo šli z ozemeljsko nekoliko večjo Hrvaško (preudiciranje meje) - to je **naša** skrb.

(24ur 1999)

[polo](#) 18. december 2008 12:17

a ne bi že enkrat "odjebali" kar govorijo Hrvati?
kaj nas to kurac briga.**mi imamo svoje in oni imajo svoje...**
vseh 17 let že poslušamo eno in isto..kaj govorijo Hrvati,kaj delajo Hrvati,kako **nam** "grozijo"... /.../ **mi**
imamo svoja stališča in za **njimi** moramo trdno in pogumno stati

(RTVSLO 1999)

Truplek Objavljeno: 05.01.2009 @ 13:49

Sam sem skeptik, če bodo **naši** vztrajali pri blokadi. Tem komunajzarjem ni za zaupat, čeprav so glede tega vsaj za sedaj na višini. Ampak, kako dolgo? Že s pristankom, da Hrvaška vstopi v Nato, bodo zadevo zajebali do konca. /.../

(BICIKEL 2007)

slavko Objavljeno: 06.01.2009 @ 14:55

/.../ Pa še nekaj. Tudi Italija je postavljala pogoje proti **nam** ko smo vstopali v EU, pa se nismo tako bebasto obnašali, kot se **oni** zadnje čase. Treba se je pogovarjati dogovarjati, in predvsem se je treba držati sporazumov, ne pa tako kot so si hrvati to predstavljajo. Kajti nekaj podpisujejo s figo v žepu!

(BICIKEL 2007)

Kot smo že dejali v teoretičnem delu, tvorci »sovražnikom« in »Drugim« velikokrat pripisujejo negativne lastnosti, ki se izražajo skozi stereotipe in predsodke. Prevladujoče mnenje o Hrvatih je, da so »polni sami sebe«, »arogantni«, »samovšečni«, »lažnivci« ipd.

Belokrajnc 14.01.2009 ob 21:14

Sj te hrvati so itq **polni sami sebe**, oni so naj, naj v vsem česa se lotijo,... z njim se je sploh brez veze ukvarjat, oni kr naj trdijo svoje, mi bomo(sj upam) ostali pri svojih zahtevah on pa naj lajajo v veter kuk čejo, sm morjo se pa tud zavedat da se zdj v tej situaciji nimajo kaj dost pogajat, lhk ugodijo našim zahtevam in priznajo da so si do zdj lastili veliko hektarjev zemlje katera ni bila njihova pa bojo v EU za keke 2-3 leti. Al pa pametujejo tk ko je za njih značilno še naslednjih 20let pa bojo pol nam dali še skuz isto ozemlje sm da bojo do takrat ogromno izgubili!

(24ur 1999)

[barmat](#) 28. december 2008 11:30

ni šans. Hrvati **so zahrbtni in zviti**, zato je to samo nateg. Saj poznamo pravilo: Z prijateljem si dober prijatelj, z sovražnikom pa najboljši!

(RTVSLO 1999)

[uchris](#) 18. december 2008 10:42

Hrvaški politiki so toliko **navajeni zavajati in lagati**, da se jim laž že zdi čista resnica, včeraj sem si malo ogledal eno pogovorno oddajo na hrvaški tv, **toliko arogance, samovšečnosti in prepričanja v svoje laži zmorejo samo Hrvati in Srbi**, očitno imajo malo morje resnih težav, ki jih niso sposobni reševati, pa se z nami kregajo za zanje košček morja in za nekaj zemlje z njihove perspektive kanček, ki pa je za mnogo več, kot le kanček, onemu francozu gnilemu in pa švabom in avstrijcem, pa itak hebem vse od a- do ž, ko si želijo na vso silo Hrvate v EU /.../

(RTVSLO 1999)

Udeleženci dostikrat navajajo negativne lastnosti skupine, potem pa v nadaljevanju poudarijo, da s tem mislijo le na določen del, proti katerim je njihov sovražni govor usmerjen. To najverjetneje storijo zato, da omilijo svoje besede in zavzamejo bolj demokratično in nepristransko držo.

Seinfeld 07.12.2008 ob 22:07

kaj je to?nikoli jih nisem maral,ne maram jih,nikoli jih ne bom maral!odg...**hrvati(v večini)k eni so prowfajn**

(24ur 1999)

belokrajnc 11.12.2008 ob 15:10

/.../ Mormo se postaviti zase, smo v EU in to moramo izkoristiti kaj se tiče meja! Ko gledam različne hrvaške odaje, oni govorijo kot da so pouno pravni člani unije, ta folk si kr nekaj predstavlja da je kar ni! **Sj ne da so vsi slabi, poznam ogromno dobrih, ampak čez sebe ne smemo dat!!!!**

(24ur 1999)

ma ja kr neki!tok morja majo pa nam hocjo se to naso luzo uzet picka jim materna!!**sej drgac nimam ne proti njim in nasploh proti tujcem sam kar je pa prevec je pa prevec!!!**

(NEMEJEBAT 1999)

[slavko](#) Objavljeno: 21.12.2008 @ 20:52

Pač podpirajo da nam Hrvati kradejo naše Slovensko ozemlje. In če imajo takšno prepričanje tudi prav, to je njihova stvar da se pač imejo baje radi. Jest sem pred letom 2001 redno hodil k njim, toda kasneje so znani dogodki naredili to, da sem se odločil da me nekaj časa doli nebo. Ne podpiram in ne hujskam nikogar, toda ko gre za Slovensko ozemlje, to je iz moje perspektive nedotakljivo. **Sicer z njimi nisem imel nikoli težav, to moram reči in sem se tudi z njimi vedno sporazumeval** v **Slovenščini.**

Toda dokler ne bodo te zadeve rešene, do takrat bom tako razmišljal. Deloma za nastale razmere krivim tudi Ljubljano, ker so bili leta in leta popustljivi do Hrvaške, toda polovico Pirana, zaselke v Prekmurju tako ni bilo stanje leta 91!

(BICIKEL 2007)

7.3 ANALIZA NA SKLADENJSKI RAVNI

Med vrstami povedi prevladujejo trdilne, kar smo tudi pričakovali, saj so forumi namenjeni izmenjavi različnih mnenj in stališč. Opazili smo, da v razpravah sodelujejo ljudje, ki imajo trdno izoblikovano mnenje o določeni temi. Pogostokrat se pojavijo tudi vzklične povedi, ki so največkrat izraz jeze, besa in nestrinjanja, tvorci pa z njimi še dodatno poudarijo svoje mnenje.

svinganje 07.12.2008 ob 22:26

hrvati so tko kot smeti če jih ne kontroleraš se pa kurbe razmnožijo!!!!!!!!!!

(24ur 1999)

ID 18. december 2008 19:44

V boooooj!!

(RTVSLO 1999)

Pozresni so do boga.golazen!!!

(NEMEJEBAT 1999)

[Truplek](#) Objavljeno: 30.12.2008 @ 09:05

/.../ Tudi tule se vidi, da za sedaj niso zreli za vstop v Evropsko unijo. Jaz jim tudi dovoljenja za vstop v Nato ne bi dal!

(BICIKEL 2007)

Med vprašalnimi povedmi prevladujejo retorična vprašanja, ki tako tvorcem kot naslovnikom odpirajo nove teme za razmišljanje. S takim vprašanjem se tvorci spretno izognejo neposredni oznaki naslovnika, saj izrazijo svoje mnenje o tem, kateri skupini naslovnik pripada, vendar z uporabo dopuščajo tudi možnost drugačne interpretacije.

Če bi tvorci v konkretnih primerih tvorili vzklične povedi tipa »kradljivci!«, »sram naj jih bo!« ipd., bi izjavo opredelili kot primer odkritega sovražnega govora.

[barmat](#) 28. februar 2009 09:29

Je pa zanimivo te balkance poslušat tu na forumu. Vsi so naenkrat največji zgodovinarji in vsi poznajo prav vsa dejstva. Verjetno ta njihova "pamet" pride skupaj v paketu, ko na Hrvaškem kupiš šolo za 1000€?

Mislím, kak jih ni sram te njihove države?

(RTVSLO 1999)

[zokizoki](#) 18.12.2008 ob 21:36

že prej sem napisal, da človeka najbolj razkajfa, ko poslušá tega Sanaderja o prijateljskim zemljama, a si prijatelj, če kar naprej nekoga je...**in mu kradeš?** /.../

(24ur 1999)

aja..pa na stotine km pa vam se ni dost a?
meja je bla dolocena 1991 ob osamosvojitvi Slo.

in kaj zdej sanjate?? /.../

(NEMEJEBAT 1999)

[Nelčika](#) Objavljeno 13.01.2009 @ 09:56:31

če zaliv nosi ime po mestu, ki je slovensko, potem je jasno, dabo tudi cel zaliv slovenski. **a jim 600 kilometrov morja res ni dovolj?**

(BICIKEL 2007)

7.4 ANALIZA NA BESEDILNI RAVNI

Zanimivi so tisti primeri, ki se začnejo s pozitivno naravnanim odnosom do drugih, potem pa z izjemno negativnim zaključkom naslovnika in bralca popolnoma presenetijo in šokirajo, s čimer se sovražni učinek poveča.

Ma ti Hrvati so dobri ljudje...res...**zadnč sm enga do smrti povozu...ni reku ne bu, ne mu!**

(NEMEJEBAT 1999)

Hitler je naredil veliko napako, ker ni dokončal svojega dela – **iztrebil homiče, pedofile, muslimane, žide, cigane, posiljevalce in Hrvate!**

(NEMEJEBAT 1999)

[yeyo.white](#) 11.12.2008 ob 05:07

obzalujem, da slovenija nima tako patriotskih politikov, kot jih ima hrvaska. pri nas so sami bojeci potuhnjeneci brez kančka spostovanja do svoje domovine. vsi po vrsti, razen ene par izjem. **hrvaska dela sranje**, nasi politiki pa bulijo v zrak /.../ ne vem **kak hektarju gozda si kr prilastijo**, nobenga nc ne mot. se usi se lepo smehljajo v parlamentu. **kradejo piranski zaliv**, prav tako nobenga ne moti to kej veliko... /.../

(24ur 1999)

Svoj odpor in sovražnost pogostokrat izrazijo s pomočjo podcenjujočega odnosa do državljanov Hrvaške. Pri tem se jim posmehujejo in jih obravnavajo kot drugo-, celo tretjerazredne državljane, ko jih označijo za »divja primitivna balkanska plemena«, »države tretjega sveta« ipd.

Zyklon_B 19.12.2008 ob 14:05

Pa ne morjo tam ena **divja primitivna balkanska plemena** v evropo, lepo vas prosim. Najprej jih je treba naučit obnašanja in kulture, kar pa očitno ni možno.
(24ur 1999)

Lolek 18.01.2009 ob 21:09

Ja, kot zglada Hrvaška ostaja **država tretjega sveta**.
(24ur 1999)

Truplek Objavljeno: 05.01.2009 @ 13:49

/.../ Hrvaški ni mesto trenutno ne v Natu in ne v Evropski uniji. Mislim, da je **potrebno Hrvaško dati v neko Balkansko federacijo**. Če to kateri od politikov javno omeni garantiram, da vsaj pol milijona Hrvatov naredi harakiri ali sepuko (verjetno je to eno in isto, he, he)....
(BICIKEL 2007)

Da bi dosegli določeno stopnjo verodostojnosti, tvorca prispevkov posnemajo stil, značilen za tip besedil, ki je naslovniku poznan oz. je stil pisanja značilen za tvorca, katerega beseda uživa ugled, spoštovanje in odobravanje širše družbene skupine. Lahko gre za tip oglasnega sporočila, posnemanje političnega stila ali športnega navijanja, ki v zadnjem primeru napeljuje na brutalno fizično nasilje, npr. »ubi, ubi, ustašu!«

gilc 09.03.2009 ob 17:39

Ne bodite nestrpni do te teme. Podpirajte zavod 25. junij in vedite, da se bo vse uredilo. Zaposleno imamo najboljše in najzanesljivejše osebe. Bodite ponosni na Slovenijo in zaupajte nam.
(24ur 1999)

Gilc 09.03.2009 ob 18:07

»Otroci partizanov, domobrancev, mobilizirancev, izgnancev in vseh drugih so se z ramo ob rami borili za neodvisno in samostojno Slovenijo in danes podpirajo prizadevanje, da Slovenija ostane celovita in ohrani tudi neomejen dostop na odprto morje. Za tako povezanost in enotnost bi se moral prizadevati tudi predsednik države.«
(24ur 1999)

ubi,ubi, ustasu!!!

(NEMEJEBAT 1999)

Tvorci besedil s sovražno vsebino pogosto uporabljajo povedi, ki v pomenskem smislu sprva delujejo demokratično, a so v resnici prikriti izraz sovraštva. Pri tem ustvarijo vtis demokratične države, ki pa ne more skriti njihovega odpora oz. nestrinjanja z drugo družbeno skupino. Po našem mnenju tovrstne izjave tvorijo zaradi svaril administratorjev pred kazenskimi ukrepi, pa tudi zato, da se vsaj na videz prikažejo kot ljudje, ki priznavajo drugo narodnost in njihove lastnosti.

Plutto 27.12.2008 ob 18:27

podpiramo **pod pogojem da se spametujejo in vzamejo pamet v roko!** Ko bodo dozoreli in bolj prijazni naj pridejo

(24ur 1999)

[larisa5](#) 22. december 2008 23:18

Na politiko se bolj slabo poznam, ampak se mi zdi, da so nam bratje Hrvati dosti nagajali in da si zaslužijo kakšno klofuto tudi s slovenske strani. Ker se pa ravno bliža novo leto, bi bratom zaželela takšno voščilnico:

Sretna nova godina i navijam za Hrvatsku, da stiže v EU do leta 2050!

(RTVSLO 1999)

Opazili smo tudi primere odkritega sovražnega govora, vendar le na nemoderiranem forumu, kot smo predvidevali na začetku, kjer so udeleženci razprave predlagali nasilne ukrepe, naštevati načine, kako bi jih izvedli in koga pri tem ranili, huje poškodovali ali celo ubili. Na moderiranih forumih so uporabniki najpogosteje le razmišljali o vojni oz. vojaških spopadih. Pri zadnjem prispevku bi sicer lahko dejali, da se tvorec pri izvedbi svojega vojaškega scenarija le šali, saj na koncu doda medmet »he,he«, vendar lahko kljub temu govorimo o sovražnem govoru.

Luknja na čelu, zastonj! E.L.

(NEMEJEBAT 1999)

nad hrvati in drugimi čefurji v slo **je treba izvest genocid!!!!!!!!!!!!**

(NEMEJEBAT 1999)

[rekrut](#) Objavljeno: 05.02.2009 @ 00:34

/.../ Ko pa že o letalih, ratni mornarici in še čem drugem: Slovenija lahko v zameno za odplačilo klirinškega dolga enostavno zahteva rusko jedrsko podmornico - obrneš po dolgem in imaš zaprto mejo. Posebej še, če bi dobili kakšno tipa tajfun. Hehe še **oborožena straža na morju** je zagotovljena. Stalno parkirana ruska podmornica na robu Piranskega zaliva s **polno oborožitvijo**. Khm, mislim, da se kakšna barka Krešimir IV. ne bi niti pod razno naslikala tam blizu. 😊 Meja rešena, klirinški dolg odplačan, Rusi se znebili ene od jedrskih podmornic - hej, več muh v sunku. 😊

(BICIKEL 2007)

[Truplek](#) Objavljeno: 06.02.2009 @ 09:07

Če je pa tako, pa takoj:
1. Poslati **vojsko** na **mejo** v pripravljenost
2. Zakurblati za začetek pilatuse, da se še drugič poserjejo v hlače (Hrvati namreč, he, h e)
3. **Helikopterje poslati v zrak**, vendar naj lebdijo nad mejo 25.06.1991, torej izza "časnega" mejnega prehoda Plovanija
4. Nato predlagam **ishitreni marš naše vojske vsaj do Štrigove**, da dobimo nazaj, kar so "komunjarji" zašefali 1947 leta (za letnico nisem ravno siguren, ampak je blizu)
5. Na Hrvate **pozvati** na **brezpogojno vdajo**,
6. **Priključimo si še Istro do Medulina** (ne do Limskega kanala oz. Mirne), Hrvaško Zagorje do Krapine in panonsko ravnico do Varaždina
7. Pika.
He, he....

(BICIKEL 2007)

Pojavljata se tudi kritična distanca in sram posameznika do lastnega naroda, ki mu pripada, vendar nista zelo pogosti. Glede na to, da je sovražni govor ponavadi usmerjen proti drugim narodnim skupinam nas je nekoliko presenetil destruktiven in sovražen odnos do lastnega naroda.

[BrainCleaner](#) 19.02.2009 ob 08:36

Počasi se me loteva sram da sem Slovenec.
Poslušam vse te debate okoli vstopa Hrvaške v EU in Nato, in človeku je takoj jasno, da je v bistvu taka debata na napačni poti oziroma celo popolnoma odveč in nesmiselna. Debata se vseskozi odvija o "Hrvaški" - morala pa bi se o "Sloveniji" - o nas Slovencih, o naši kulturi, jeziku, ozemljski nedotakljivosti, .../.../

(24 ur 1999)

[zokizoki](#) 18.12.2008 ob 21:36

/.../ **sloveneljni pa tudi ene velike p...**, še kar naprej nosijo svoje **usr.. riti na njihovo zasv...rivo**, pa še kako parcelco kupt.. pa kak viken, da jih ja lažje pol še bolj je... /.../

(24ur 1999)

[Deni](#) Objavljeno 20. februar 2009 @ 23: 45

malo samo!!! pazite kaj govorite. očitno ste zelo nerazgledani saj ne vete nita kaj je ustaš!!! gnili zahrntni narod "smo" slovinci!! me je sram!!

(BICIKEL 2007)

[finiti](#) 21. december 2008 11:15

 Pa sej na koncu bodo ujkti tko al tko dobil to kar hočjo... Slovnclni pa pokleknejo al pa se prodajo vedno.....in vedno V NAJBOLJ KLJUČNEM TRENUTKU...

(RTVSLO 1999)

Pisci besedil izražajo svoja mnenja tudi tako, da se njihovo stališče skriva v tem, kar ostane neizrečeno. Tako naslovniku dopustijo možnost, da si po svoje razlaga pomen njihovih besed, kljub temu, da je povsem očitno, kakšno je njihovo stališče. Zato sklepamo, da se v prvem primeru skriva sporočilo o tem, da so Hrvati lažnivci in jim ne moremo zaupati, v drugem pa tvorec insinuira na njihovo neumnost.

Kacon 14. december 2008 13:05

Ko Hrvat nekaj obljubi, ali podpiše je enako kot bi jaz ženi vsak večer zatrdil, da sem še nedolžen.
(RTVSLO 1999)

[Katolik](#) 20. februar 2009 21:44

Hrvatje, Hrvatje zakaj nimate pameti...
(24ur 1999)

Ključno vlogo sovražnega govora ima tudi nacionalni karakter, s pomočjo katerega različne narodne skupnosti izražajo sovražnost do drugih. To je najbolj razvidno iz pozivanja k bojkotu hrvaških izdelkov, udeleženci pa prav tako niso popustljivi niti do tistih Slovencev, ki počitnikujejo na hrvaški obali. Gre za visoko mero sovražnosti, saj ne zrcali zgolj tvorčevega podcenjujočega odnosa, temveč ta javno poziva tudi druge k izkazovanju sovraštva. V različnih prispevkih se sovražnost stopnjuje od začetka do konca, kjer vrh ponavadi doseže ravno v zadnji povedi, ko tvorca napovejo konkretne ukrepe, včasih pa svojih dejanj ne opredelijo natančno, vendar lahko (samo) sklepamo, da z njimi mislijo konkretna nasilna dejanja, ki bodo (verjetno) izjemno skrajna.

andy30 27.12.2008 ob 18:57

Ne podpiram vstopa v EU. Preprosto **priporočam še bojkot poletnega oddiha** na njihovih plažah. Jaz sem poskusil, verjemite tudi drugje so lepe plaže in predvsem prijaznejši ljudje. Priporočam, morda boste tudi vi pozitivno presenečeni.

(24 ur 1999)

[uchris](#) 20. december 2008 15:28

/.../ Tisti, ki ima malo samospoštovanja, tako ne letuje na Hrvaškem, ampak bo za isti denar letoval kje drugje, pa bo še kaj sveta videl, ne pa samo celjsko kotlino in pa Hvar, hebenti hebonje. Že od lanskega leta, **čestitam vsakemu Hrvat, ki na morju pretepe Slovenca, bedaki, ki tam letujejo si drugega, kot batine sploh ne zaslužijo, ha,ha.**

(RTVSLO 1999)

POZIVAM VSE SLOVENCE DA NE HODIJO VEČ NA DOPUSTE V HRVAŠKO.GREMO RAJE V ŠPANIJO,DA NAM RAJE RIT RANESE KOT PA K NJIM.

(NEMEJEBAT 1999)

Polo 17. december 2008 09:53
ker pa se na vseh straneh pojavlja nek butast nacionalizem se bo v prihodnosti **še marsi kaj slabega zgodilo...**
ne izključujem niti najbolj **črnega scenarija...**
(RTVSLO 1999)

Hrvati nas bodo se zaceli kmalu komandirati,pobrali nam bodo nase "morje" in nas vse zrinili v gore-alpe.**Treba se jim je postaviti po robu!!!**
Ma treba jih je istrebt!!! pa SLO zauzet celo hrvasko... To bi blo pomoje najbols...
(NEMEJEBAT 1999)

okop 19. december 2008 08:33
Skrajni čas je že bil, da pokažemo, da nihče, ampak res nihče ne more pometati z nami, in končno smo enkrat spet enotni.
Vsem Hrvatom pa, dolgo ste izzivali in **niste plačevali računov...Ta zadnji račun bo velik in z obrestmi...**
Vse se vrača, vse se plača...
(RTVSLO 1999)

Včasih namesto neposrednih in nedvoumnih opisov konkretnih nasilnih dejanj, ki bi jih izvršili nad pripadniki druge narodne skupnosti, udeleženci forumov raje podprejo osebo, katere sovražni, brutalni in kruti ukrepi so javnosti že poznani. Tako se skrijejo za imenom nekoga drugega, da bi se izognili odgovornosti, vendar to njihovem sporočilu ne odvzame sovražnosti. V drugem primeru tvorec omenja Slobodana Miloševića, ki je kot predsednik Republike Srbije ukazal vojaški napad na Republiko Hrvaško, kjer je v večletni vojni mnogo Hrvatov izgubilo svoje življenje.

89anya 27.12.2008 ob 17:18
enakooo...u evropsk uniji ni prostora za ljudi k ne znajo razmišlat pametn,...dobr de mamu usej **jelinčiča** k je EDINI skor u naši prekrasni deželici k pove naravnost kam si oni zaslužjo...u *****
(24ur 1999)

SLOBO ZAKAJ SO TE ZAPRLI - GOLAZEN HRVAŠKA ŠE DIHA
(NEMEJEBAT 1999)

Za sovražni govor je značilno posploševanje in trditve, ki ne temeljijo na argumentih, temveč na domnevah (»menda«, »po moje« ipd.). Pri tem se ponovno pojavi diskurz mi – vi, s katerim tvorci namesto svojega mnenja, izrazijo stališče celotne družbene skupine. Tovrstne izjave se lahko zaključijo tako, da tvorci večino, ki ji pripadajo, prikažejo kot žrtev manjšine, ali pa podatke in dejstva prikrojijo sebi v prid.

Vinadap 11.12.2008 ob 11:00

Hrvati dobro vedo, da nimajo prav, vendar probajo, se bodo opekli, kot že velikokrat. Hrvati so nacija, ki te gledajo z viška, in za njih nikoli nisi bil nič vreden. Posledično je tudi to, da so ustanovili NDH - in je menda kar veliko Slovencev umrlo na ta račun.

(24ur 1999)

yeyo.white 11.12.2008 ob 05:07

/.../ za sebe/nas/slovence poskrbet, to pa ne. to je pa prevec. to pa odpade. ciganom dajemo zemljišca, oproscamo jih kaznivih dejanj, hrvatom dajemo ne vem kolko možnosti in jim pustimo, da z naso zemljo delajo in si jo lastijo kakor hocjo, za slovence poskrbet...

(24ur 1999)

[kačon](#) 14. december 2008 12:51

/.../ Nekompatibilna kadrovanja Rupla in Šinkovca, težave s koalicijskimi kadrovskimi željami in izsiljevanji, ki jih ne more preprečiti, vrntev statusa izbrisanim, cigani dobivajo čedalje več, cel kup Slovencev pa je revnih, ali na meji revščine a jim država ne pomaga. Mislim, da je tole s Hrvaško odlična priložnost, da si popravi rating.

(RTVSLO 1999)

[zavedni8](#) 15. december 16:33

Zaradi tega, da ste vi Hrvati dobili vso ozemlje, ki ga danes imate smo mi morali izgubiti **20% ozemlja ali okoli 400 000 sonarodnjakov.**

(RTVSLO 1999)

[Riki](#) Objavljeno: 07.01.2009 @ 15:09

Hrvaška ima **cca 1,3 krat** višji BDP na prebivalca kot Bolgarija
Hrvaška ima **cca 1,4 krat** višji BDP na prebivalca kot Romunija
Tako Bolgarija kot Romunija sta imeli višjo gospodarsko rast v letu 2007 od Hrvaške, torej dohitevata Hrvaško.

O kakšni hrvaški "Švici" napram Romuniji in Bolgariji ni ne duha sledu, zgolj za cca 30% manjša beda.

O **10 milijonskem trgu** pa raje ne bi.

(BICIKEL 2007)

Tvorci ne izražajo sovraštva le zoper pripadnike drugih družbenih skupin, ampak je njihov sovražni govor lahko usmerjen tudi proti ostalim udeležencem v spletni diskusiji, ki se (ponavadi) podobno sovražno odzovejo. Tretji primer je prikaz celotnega pogovora med dvema članoma, ki sta žalila drug drugega.

Henrik 14. december 2008 13:02

ti pa si tele - tako kot ni obstajala slovenija, tudi ni obstajala hrvatija v današnjih mejah, temveč so bile dežele dalmacija, hrvaška in slavonija - Istra je pa pripadala avstrijskim deželam...

(RTVSLO 1999)

Arriela 19.12.2008 ob 20:28

antihrvat je napisal:

bravo

tebi mora biti pa res gadno v življenju, da maš tak nickname...!

(24ur 1999)

[dracul](#) 19. december 2008 12:26
alliance ne bluzi...to nabijanje o nekem najpomembnejšem narodu si **lahk zatakneš za uho**..nabijanje navadnih forumskih 🙌...k ni kaj drugga za napisat..pol pa s takimi uletavate...sila smešno,da berem takšne blodnje tudi z druge strani..ja ,ni kej..isti tiči skup letate...via

[ande](#) 19. december 2008 12:31
Za dracula: manj imam jest veze s Srbijo al na kaj si pikal kot ti s Hrvaško. In če si zmožen kdaj debatirati in ne iti takoj na osebni nivo je to zelo dobrodošlo. **Lahko pa še naprej igraš nergajočega Hrvata.**

[dracul](#) 19. december 2008 12:34
ande..ne delaj se 🤔🤔..ja??...mal le preber,kaj sem pisal **..nergač??..**
moja malenkost za veliko razliko od 98% folka tlele gor..ne igra čst nič..ja??

[ande](#) 19. december 2008 12:37
Pravim samo, da si takoj začel žaliti z nekim "slo slobodanom", ker **nisi zmožen debate**. Sicer pa kot pravim, lahko še naprej igraš Hrvata.

[dracul](#) 19. december 2008 12:38
???..kot sem ti že v PM napisal..ne vem,kako si lahki užaljen za nekaj..za kar pojma nimaš..kao..kaj pomen??..logika in pol..🤔
p.s.če sem te pa slučajno užalil z nečem..pa sam ne veš s čem..se pa 2x opravičujem..lp

(RTVSLO 1999)

vs! ste debili nacionalistični! "mrzim hrvate"- matr milo, to pa izjava enga intelektualca! a tle na tej strani sam šlosarji pišejo, al kaj? peace !

(NEMEJEBAT 1999)

[ogi](#) Objavljeno: 22.12.2008 @ 07:53
Slavko **po pravici povedano od tebe ne pričakujem necesa vsaj priblizno inteligentnega, ampak me kljub temu vedno znova presenecas. Kot kaze si res na ravni 3 leta starega otroka in zato so tvoji komentarji in razmisljanje temu primerni.**
Bolani mozgani? Ok kako pa ti zveni Dunaj, Celovec, Gradec, Reka itd? So tudi ta imena plod bolanih mozganov? Ja ja vem, to je pa cisto nekaj drugega. 🤔

(BICIKEL 2007)

[heros](#) Objavljeno: 06.01.2009 @ 23:11
dragi slavko in truplek:
a je v mejah vajine domišljije morda tudi to, da EU HOČE hrvaško v uniji, ker se s tem odpira nov 10 milijonski trg? Prav tako kot je na hitro priključila bolgarijo in romunijo, pa vsi (ki smo bili kdaj tam) vemo, da so to 3x bolj razsute države kot hrvaška? da se bo hrvaška priključila eu, pa lahko mi skačemo in vriskamo o piranskem zalivu? EU rabi grešne kozle, da funkcionira. vedno bolj. garantiram da bodo države začele izstopati iz unije. prej al slej.
jutr bom pa še neki glede meje napisu.

(BICIKEL 2007)

7.5 KONVERZACIJSKE MAKSIME PO GRICEU

Ker želijo tvorci prispevkov uveljaviti svoje mnenje, poleg navajanja resničnih dejstev uporabljajo tudi sebi v prid preoblikovane podatke (tako številčne kot ostale). S tem kršijo maksimo kvalitete, saj ta tvorcem narekuje, naj ne govorijo neresničnih stvari, za katere nimajo ustreznih podatkov in dejstev. Pri tem največkrat uporabijo besede »menda«, »baje«, »približno« in »cca.« in govorijo o nekih dejstvih brez konkretnih števil, če pa jih že uporabijo, te niso verodostojne in podprte s pravimi viri. Zadnji prispevek govori o 10 milijonskem trgu, medtem ko je prebivalcev Hrvaške v resnici pet milijonov. Šele ko ga drugi udeleženci opozorijo na napako, tvorec prizna, da se je zmotil.

Vinadap 11.12.2008 ob 11:00

Hrvati dobro vedo, da nimajo prav, vendar probajo, se bodo opekli, kot že velikokrat. Hrvati so nacija, ki te gledajo z viška, in za njih nikoli nisi bil nič vreden. Posledično je tudi to, da so ustanovili NDH - in je **menda** kar veliko Slovencev umrlo na ta račun.

(24 ur 1999)

TIGR2 15. december 2008 10:14

Če je kak narod nestrpen, so to sosedje Slovencev in v dokaz je **dejstvo, da se Slovenija vedno bolj krči**. Slovenci niso nestrpni, nasprotno, so mazohisti v odnosih z vsemi sosedi in sadisti do svojih ljudi. **Zgodovinsko dokazano**. S tem ne mislim, da so obkrožujoči narodi nestrpni, so pa pogoltni nad našim etničnim ozemljem. To lastnost najbolje preveri vsak, ki se zanima za zgodovino na tem kosu zemlje. Etnično ozemlje Slovencev je v vseh okoliških državah in ima nezanemarljivo število Slovencev, kar dugi pri nas nimajo. **Dejstva!** Slovenci so se vedno le branili, nikoli napadali, v nasprotju s sosedi.

(RTVSLO 1999)

Zavedni8 15. december 16:33

Zaradi tega, da ste vi Hrvati dobili vso ozemlje, ki ga danes imate smo mi morali izgubiti **20% ozemlja ali okoli 400 000 sonarodnjakov**.

(RTVSLO 1999)

Riki Objavljeno: 07.01.2009 @ 15:09

Hrvaška ima **cca** 1,3 krat višji BDP na prebivalca kot Bolgarija
Hrvaška ima **cca** 1,4 krat višji BDP na prebivalca kot Romunija
Tako Bolgarija kot Romunija sta imeli višjo gospodarsko rast v letu 2007 od Hrvaške, torej dohitevata Hrvaško.

O kakšni hrvaški "Švici" napram Romuniji in Bolgariji ni ne duha sledu, zgolj za cca 30% manjša beda.

O **10 milijonskem trgu** pa raje ne bi. 😊

(BICIKEL 2007)

V naši analizi je s strokovnega stališča težko soditi o maksimi kvantitete, ki pravi naj bo prispevek tako informativen, kot se zahteva. To načelo je namreč zelo težko dosledno spoštovati, saj v dobi, kjer so informacije izjemno pomembne, ne vemo, kakšna kvantiteta podatkov zadostuje za uresničevanje tvorčevega namena. To najlepše dokazujejo prispevki, kjer udeleženci citirajo ugledne posameznike ali določene dele zakonov, s čimer želijo povečati svojo verodostojnost in predstaviti informacije, ki se jim zdijo pomembne.

[vsesevrača](#) Objavljeno 18. december 2008 @ 19:01

Hrvaška se v zadnjem času sooča s kriminalom in nasiljem, kar samo potrjuje tezo, da država ni kos vse bolj naraščajočemu kriminalu in ga kljub sprejetim ukrepom ter odstopov ministrov, ne more učinkovito zaježiti, kar dokazujejo tudi številni zadnji umori na zagrebških ulicah. **Hannes Swoboda, poročevalec Evropskega parlamenta za Hrvaško je septembra 2008 ocenil, da Hrvaška že leto dni zamuja pri izpolnjevanju pogojev za končanje pristopnih pogajanj z EU. Večino, kar 70 odstotkov vseh težav, ki jih ima Hrvaška na svoji poti v EU, Swoboda pripisuje slabemu sodstvu, po njegovem mnenju pa mora Zagreb predvsem zmanjšati korupcijo. Kot je še dejal Swoboda, na Hrvaškem obstaja izredno široka korupcijska mreža.**

(BICIKEL 2007)

[Alchemist](#) Objavljeno 20. december 2008 @ 14:27

Morem odgovoriti še na eno zadevo ki sem jo zasledil med komentarji Tam je navedeno dejstvo da po UNCLOS-u (United Nations Convention On The Law Of The Sea) ima vsaka država avtomatično izhod na odprto morje...**in se sklicuje na tole: Part II, Section 3: Article17; Right of innocent passage; Subject to this Convention, ships of all States, whether coastal or land-locked, enjoy the right of innocent passage through the territorial sea.** vendar če gremo pogledat naprej kaj ta "innocent passage" pomeni (naslednji členi to lepo razlagajo)...

(BICIKEL 2007)

Maksima relacije se nanaša na ustreznost tematskega izbora, ki je odvisna od govornega položaja. Do kršitve tega načela najpogosteje prihaja takrat, ko se uporabniki ne držijo predpisane teme in govorijo o čem drugem. Na to jih dostikrat opozorijo drugi udeleženci foruma, zato hitro prenehajo s tem početjem.

[Vatreni](#) 13. december 2008 21:37

Ti rajš povej o tem kar je tema.. in to ni meja (teh tem je že sto), ampak blokada. Zakaj Slovenija ne priistaja na francoski predlog, ki ga Hrvaška sprejema v katerem je zapisano, da noben, NOBEN dokument, ki ga je podala in ki ga bo ne prejudicira meje?

(RTVSLO 1999)

[Truplek](#) Objavljeno: 30.12.2008 @ 09:05

Nekoliko off topic, pa vendar: Evropska nogometna zveza se je pritožila na kazen nogometnemu klubu Dinamo. Bajе mu sedaj grozi pol milijona evrov kazni, enoletna prepoved nastopanja v evropskih pokalih in dveletna prepoved igranja na domačem stadionu pred gledalci. Navijači pa še naprej zbirajo neke podpise in verjetno čakajo, da spet uprizorijo "hrvaško folkloro" nekje v Evropi.

Tudi tule se vidi, da za sedaj niso zreli za vstop v Evropsko unijo. Jaz jim tudi dovoljenja za vstop v Nato ne bi dal!

(BICIKEL 2007)

Žal mi je slovenskega naroda res! Ampak roko na srce, boli vas, ker Hrvati pač imajo in zmorejo, česar Slovenci ne bodo nikoli! Pozabili ste na temo pogovora! EU 2009! Pač znajo! Slovensko ekipo pa tako sestavljajo samo potomci južnih narodov. Pač obvladajo sceno. Vi Slovenci pa nikar puške v koruzo! Jodlat pa vseeno znate! :-))))

(NEMEJEBAT 1999)

Povsem neprimerno je tudi medsebojno draženje ter spodbujanje in netenje sporov. Ugotovili smo, da odstopa od slovenskega jezika udeleženci forumov uporabijo kot sredstvo za grožnje in podžiganje nestrpnosti, s čimer kažejo, da kot naslovniki ne izpolnjujejo kriterija relevantnosti.

A kdo razume to franjevščino v tem forumu? A sploh še hočemo razumet ta tuj jezik?! Naj si ga vtaknejo v rit! Kdo bo TU pisal naj piše SLOVENSKO! Če pa ne zna, pa naj se GONI U PIČKU MATERINU!!

(NEMEJEBAT 1999)

KVA?????A SMO V SLOVENIJI AL NE?PIZDE USRANE ČE ŽE MISLTE SODELOVAT NA NAŠIH DEBATAH SE VSAJ NAVADTE SLOVENSKO GOVORT!!!!!!ČE BI BLI PA V NEMČIJI AL PA KJE DRGJE K VAS FOLK JEBE V GLAVO BI BLI PA PRIDNI KOT OVČKE! HRVAŠKA V EU 2007, JA, JA OB SVETEM NIKOLI

(NEMEJEBAT 1999)

Maksima načina je kompleksno načelo, saj se nanaša na način posredovanja informacij in se približuje načelom splošne stilistike, ki priporočajo, da so besedila jasna, kratka, razumljiva, enopomenska in pregledna. To maksimo udeleženci forumov najpogosteje kršijo, kar smo glede na izbrano gradivo tudi pričakovali. Sovražni govor namreč izraža odpor oz. nenaklonjenost do nekega posameznika ali skupine. Največkrat smo zasledili prikriti sovražni govor, kar je lahko posledica zavedanja, da vsega, kar si mislijo o drugih le ne morejo povedati, ali pa so vzrok administratorji, ki sovražne izjave sproti odstranijo. Sklepamo lahko, da se tvorci načina izrekanja zavedajo, kar pa ne pomeni, da so s posredno izraženim sovraštvom do naslovnikov bolj prizanesljivi, kot bi bili z odkritim sovražnim govorom.

7.6 TEORIJA GOVORNIH DEJANJ PO SEARLU (ILOKUCIJSKI IN PERLOKUCIJSKI DEL GOVORNEGA DEJANJA)

Vprašanje, ki se pojavlja pri odkrivanju implicitnega in eksplicitnega sovražnega govora, je, kaj želi tvorec pri naslovniku doseči. Hkrati moramo tudi ugotoviti, če njegova prizadevanja dosežejo želeni učinek, kar lahko izvemo le iz naslovnikovega odziva, če tega ni, nam ostane le predvidevanje. Pri analizi sovražnega govora na spletnih forumih smo spoznali, da se tvorci redko neposredno obračajo na točno določenega naslovnika, saj svoje sovražno mnenje raje zgolj posredujejo drugim udeležencem na forumu in s tem sodelujejo v skupni diskusiji. Kot smo že poudarili v teoretičnem delu, se razpravljalci aktivno udeležujejo tistih forumov, kjer njihova mnenja in stališča dobijo širšo podporo. Nekateri sovražni govor uporabijo kot sredstvo za neargumentirano etiketiranje drugih s kakršnimikoli oznakami z negativno konotacijo, s čimer povečujejo sebe in svoje mnenje. S sovražnim govorom dokazujejo družbeno moč, ki je večja od moči tistih, na katere se tvorci obračajo.

bnam 2707 11.12.2008 ob 01:40

Južna balkanska soseda ni zrela za vstop v EU in tudi še dolgo ne bo! Slovenija jo ne ovira pri pogajanjih, ovira se sama z svojimi dejanji. Sanader naj tiste svoje teze o nekih zavezah zadrži za sebe, ker itak nikoli niso nič veljale. Slovenija nima nobenega zaupanja v južno sosedo. Veljati morajo samo dejanja in ne papirji in fige v žepu! Tega si Slovenija enostavno ne more in ne sme privoščiti, pa če je to tam na jugu to prav ali ne. Nam je vseeno kdaj bodo šli, če bodo sploh šli v EU. **Mi smo znotraj, oni so zunaj.** To je dejstvo. Obnašati se morajo do nas, kot do članice EU in ne kot do nekoč neke bratske republike. **Ko se bodo južni sosedje umaknili na meje iz leta 1991, se lahko začnemo pogovarjati, prej žal ni govora o temu.**

(24ur 1999)

[SF10](#) 22. december 2008 14:50

So preveč klinčevi in premal pomembni da bi se sploh z njimi ukvarjal. Če hočejo noter bojo spremenil zemljevide tko kot smo jih mi mogli vse ostalo nas pa ne zanima. **Oni bi mogli prosit za sestanke z nami ne pa da se mi neki ponujamo.**

(RTVSLO 1999)

pridi, pridi zabit hrbentar na hotizo, čakajo te slovenski specialci, da ti pokažejo kdo je gospodar..

(NEMEJEBAT 1999)

Pogostokrat se zgodi, da tvorci namenijo sovražni govor nekemu, ki se je do drugih izrekal sovražno. S tem poskušajo po pravilu »zob za zob« braniti druge, pri tem pa pozabijo, da s tem niso prekinili sovražnega govora. Svojih sovražnih izjav ne morejo omiliti niti s sklicevanjem na svobodo izražanja.

a ma ljudi kaj je z vami????? vsi smo isti!! ni važno kdo je, kaj je, s kje prihaja!!! **če pa tega nimate v glavi je treba vas vse pobit**
(NEMEJEBAT 1999)

[Filozof](#) Objavljeno 13. 01. 2009 @ 16: 55
Če je koga zmotilo, kar sem prej napisal, me čisto mal briga. **To je moja demokratična pravica do svobode izražanja, in pri tem ni bilo nobenega napeljevanja do kakršnekoli nestrpnosti.** Če komu ni všeč moje pisanje, naj ga ne bere. To pa je njegova demokratična pravica do izbire kaj bere in kaj ne.
(BICIKEL 2007)

Večinoma se naslovniki tvorčevim nameram jasno uprejo, tako da jim očitajo nizko raven komunikacije oz. neustreznost izjav.

[Deni](#) Objavljeno 20. 01. 2009 @ 23: 45
malo samo!!pazite kaj govorite. očitno ste zelo nerazgledani saj ne vete nita kaj je ustaš!!! gnili zahrbtni narod "smo" slovinci!! me je sram!!
(BICIKEL 2007)

Slovinci, nekateri ste **postali slabši kot ta hudi Balkanci. Same opolzki, preklinjanje, žalitve ipd. Ali se ne zavedate da vse to izraža samo vašo nemoč, nizkotnost in nečloveškost.** S tem postajate slabši kot oni in dosežete ravno nasprotno kot hočete. Spuščate se na raven zveri. Poglejte kam je prišel Balkan s svojim zverinstvom. Ne spuščajte se na njihovo raven, da ne boste postali kakor oni in da vam ne bo kdaj kakor je zdaj njim.
(NEMEJEBAT 1999)

[bayernmb](#) 13. januar 2009 14:13
Mogoče pa marsikomu ne bi škodilo, **če bi bil raje malo tiho...**
(RTVSLO 1999)

Včasih jim prav tako odgovorijo s sovražnim govorom.

[dracul](#) 20. december 2008 10:35
kaček..umiri se en mal..zdaj,če letujem v hrvaciji(pa še kje drugje)..**sem bedak??men so bedaki predvsem tisti,ki kaj tazga napišejo..ki diktirajo,kje se sme in kje se ne sme letovat...**vsak naj letuje pač po želji..ne po diktatu..so tudi hrvati,ki letujejo-smučajo v slo bedaki??
..jejej..še sreča,da so v vsepovsod sredozemlju jedilniki v slovenščini..al kako??😄 ..kot sem že bugmanu napisal..enaki tiči skup letate...sj boš zaštekal..a ne??
drgače se pa bolj,kot ne strinjam..da je bila spet vržena kost..pa veselo glodanje...
(RTVSLO 1999)

/.../ ne ti men d ns bos za kurac obesu..
js sm punca, **prid sm in ti sam gobc razbijem da te tvoja mat ne bo prepoznala moji pitbulli te razgrizejo, tebe in vse tvoje perdske prijateljcke pa bo super**
(NEMEJEBAT 1999)

ser ser , kenj kenj odi ovamo **da ti ratni zločinac mamu nabije na onu stvar,** malo se informiraj gdje je tko, zato i pizdite htjeli bi svašta ali ne ide... mi smo svoje napravili na muri a vi- pisali briselu koji vas ne jebe 5 %...
(NEMEJEBAT 1999)

[Hozo](#) 20. februar 2009 10:23

ma to so vaša mišljenja kekeci, mislim da je tu obratno, vi povečujete vašo državo v nebesa, je pa v resnici niko i ništa, politika ko mali froci, zato mislim da vam moramo vzeti še več ozemlja, **če ne milom onda silom.....**

(RTVSLO 1999)

Naslovniki lahko tvorca ignorirajo oz. na forumu ne sodelujejo več, v naslednjem primeru je razvidno, da je udeleženec [Pride](#) po narodnosti Hrvat, kar lahko ugotovimo iz prejšnjih izjav, kot so: »Počasi, sine. Hrvaška je bila skozi zgodovino tudi večja pa mene ne vidis tukaj jokati o tem.« ali pa »Toliko izlivov zafrustriranega nacionalizma ze dolgo nisem videl na teh tleh.« Iz njegovih zaključnih besed lahko sklepamo, da ne misli tako, kot se je izrazil, namreč »prišli smo do zaključka, da so krivi Hrvati«, ampak ne vidi več smisla v razpravljanju, zato se poslovil in konča s svojim sodelovanjem na spletnem forumu.

[pride](#) 22. december 2008 11:21

Dobro, **prisli smo do zaključka,** da so **krivi Hrvati.**
Potem se nimamo več o cem za pogovarjati.
Lep pozdrav.

(RTVSLO 1999)

Naslovniki tvorčeve trditve z lastnimi dokazi sistematično ovržejo in jim s tem odvzamejo verodostojnost.

[Tzuli](#) Objavljeno: 09.01.2009 @ 07:44

Riki_, ti tako rad zavajaš z navajanjem nekih cifer brez vira ali pa s svojo interpretacijo. **Glede na to da ima Romunija že nekaj let višji GDP per capita od Bolgarije mi razloži tele tvoje trditve o hrvaškem BDPju?**

(BICIKEL 2007)

Alchemist je napisal(-a):

Problem razmejitve med republikama je ob osamosvojitvi obeh le prešel na novo raven...in sicer na raven odnosov med dvema državama ne pa več odnosov znotraj ene države....problem kot takšen pa je ostajal že prej..vendar se z njim pač nismo še ukvarjali ker za tiste okoliščine (skupna država) ni bil relevanten...tako da ne moreš enoznačno upoštevati le obdobje od osamosvojitve naprej.....
Ker naša meja ni bila nikoli pravno določena z nekim sporazumom je to treba šele storiti, kar pomeni da lahko vzamemo v zgodovinski okvir celo obdobje od prebuditve narodne zavesti obeh narodov naprej...torej predvsem 19.stol in 20.stol....

Krivo, medurepubličke granice su bile definirane - ne samo kopnene nego i morske. Dokaze sam već spomenuo:

1. Talijanske ribare ulovljene u krivolovu u Piranskom zaljevu pomorska policija je privodila u Buje ili Piran, već prema tome jesu li ulovljeni južno ili sjeverno od **crte sredine**.
2. Joško Joras, koji živi južno od kanala Sv. Odorika svoje je susjede tužio sudu u Bujama.
3. Možda ne baš važno, Štafetu mladosti su Hrvati predavali Slovencima na mostu preko kanala. Uostalom, nakon što je 50-tih Dragonja poplavila piranske solane, slovensko i hrvatsko republičko vodstvo se je dogovorilo da se Dragonja skrene u kanal Sv. Odorika i da se i granica pomakne tamo.

Alchemist je napisal(-a):

v tem obdobju pa je nastal t.i. "zgodovinski dolg"....naj razložim.....

Ako su međurepubličke granice bile definirane (pogledaj gore), onda su sve te priče o "dugu" bespredmetne. Ako je Slovenija imala primjedbi na razgraničenje između republika SRJ, zašto ih nije potezala primjerice kod izglasavanja Ustava iz 1974.? Zar je taj ustav, donešewn bez da se zna gdje su granice republika?

Inače, iako to nije predmet sadašnjeg spora o razgraničenju, u Trstu već odavno živi i hrvatska nacionalna manjina. Sjeverno od Pirana je selo Hrvatini. Po kome se tako zove?

Alchemist je napisal(-a):

in to seveda bi se moralo upoštevati tudi v reševanju medsebojnih vprašanj, kjer bi lahko južni sosedje pokazali vsaj malo dobre volje in popustljivosti....nikakor ne podpiram fraz da bi cela Istra morala biti slovenska (ker to v etničnem smislu nikoli ni bila)...ampak bi morala hrvaška (če bi se ravnala kolikor toliko moralno in korektno) le malce popustiti pri reševanju današnjih mejnih sporov....na žalost pa se dogaja ravno obratno...

Mislím da Hrvatska samo inzistira na tome, da nekadašnja međurepublička granica postane međudržavna. Kao što je to jučer rekao Pahor, "ako Hrvatska zbog dogovora mora mijenjati Ustav, neka ga promijeni". Dakle, Slovenija traži promjene postojeće granice, jer Hrvatska mora mijenjati ustav samo ako u njemu mora promijeniti granice!

(RTVSLO 1999)

Na podlagi opravljene analize oblikoslovne, besedne, skladenjske in besedilne ravni smo potrdili hipotezo o obstoju dveh vrst sovražnega govora in s konkretnimi primeri dokazali kršitve maksim po Griceu. Glede na obravnavano gradivo lahko trdimo, da gre pri izražanju sovražnega govora na spletnih forumih večinoma za kršitve načel kvalitete in načina. Tako smo potrdili začetna predvidevanja, saj smo se zavedali, da sovražni govor že po definiciji vsebuje odklonilen odnos do drugih, zato so kršitve maksime načina sestavni del tega govora. Pri tem želijo tvorci besedil svoje mnenje in stališča, s pomočjo navajanja neresničnih podatkov, dodatno podkrepiti in tako povečati verodostojnost izrečenih argumentov. Pri podajanju svojih izjav velikokrat uporabijo nadvse sovražen način govora, ki pogosto vsebuje verbalno nasilje in grožnje. Slednje spadajo v kategorijo odkritega sovražnega govora, kjer poleg pozivov k poboju, genocidu in brutalnem nasilju, zasledimo še zmerljivke z negativno konotacijo (idiot, kreten zabit, kralj bebecv), izpeljanke iz priimka, ki nakazujejo sovražen odnos in nestrinjanje z določeno osebo (Serader, Turek). Zasledili smo tudi manjšalnice, ki so bile uporabljene kot sinonim manjvrednosti hrvaških državljanov in nikakor niso poudarjale njihove ljubkosti in majhnosti (hrvatek, hrček).

Primeri odkritega sovražnega govora so tudi številni slabšalni izrazi (baraba, revček, banda), psovke (bedak, svinja) ter zaničljivi in nadvse žaljivi izrazi (smrduhi, smeti).

Pojavile so se kletvice (ko vas je*e govno požrešno, jebemo mi vam mater hrvaško), vulgarizmi (sranje, pičke, odjebati, kurac) in glagol sovražiti. Našli smo tudi sovražno konotacijo samostalnika, ki je bil okrepljen še z negativnim pridevnikom, s čimer se je sovražnost še stopnjevala, osebne in svojilne zaimke mi – vi in naš – vaš, zaradi katerih je razlika med družbenimi skupinami postala še bolj očitna. Izrekli so sovražne trditve in jih zaključili z grafičnimi podobami smeškov, da bi tako omilili moč sovražnih besed (ma..dj no..ti glasni,hujskaški,,prvoborci,, na obeh(vseh) straneh so navadne,,pi*kice,,.....😄 ..). Analiza je potrdila naše domneve o tem, da bo več odkritega (eksplicitnega) sovražnega govora na nemoderiranem forumu (NEMEJEBAT 1999), kjer so uporabniki izražali svoja mnenja brez cenzure.

Prikriti (implicitni) sovražni govor se je tako bolj pogosto pojavil na moderiranih forumih (RTVSLO 1999), (24ur 1999) in (BICIKEL 2007). Udeleženci spletnih diskusij so uporabljali retorična vprašanja, v katerih so posredno izrazili negativen odnos do naslovnika (kak jih ni sram te njihove države?; a si prijatelj, če kar naprej nekoga je... in mu kradeš?). Velikokrat so lastno mnenje predstavili kot mnenje skupine, s čimer je njihova izjava pridobila na verodostojnosti (skrajni čas je že bil, da pokažemo, da nihče, ampak res nihče ne more pometati z nami, in končno smo enkrat spet enotni). Zavzeli so tudi demokratično držo, ki je bila navidezna (podpiramo, pod pogojem, da se spametujejo in vzamejo pamet v roko! Ko bodo dozoreli in bolj prijazni naj pridejo). V svoji izjavah so podpirali nasilna dejanja znanih osebnosti, s katerimi so se izognili neposredni odgovornosti predlaganih brutalnih ukrepov (slobo zakaj so te zaprli – golazen hrvaška še diha). Velikokrat je bilo sovražno to, kar je ostalo neizrečeno, sovražni govor so udeleženci uporabili tudi kot obrambo pred negativnimi oznakami ostalih sodelujočih na forumu in se pri tem sklicevali na svobodo izražanja (če je koga zmotilo, kar sem prej napisal, me čisto mal briga. To je moja demokratična pravica do svobode izražanja).

Osredotočili smo se tudi na ilokucijski in perlokucijski del govornih dejanj, kjer so na spletnih forumih prevladovala komisivna govorna dejanja (posredne in neposredne grožnje) in reprezentativna govorna dejanja (pripovedovanje o izkušnjah z »Drugimi«, opisovanje njihovih negativnih lastnosti ter izražanje sovražnih in diskriminatornih izjav). Na podlagi konkretnih primerov smo ugotovili, da je namen oz. dejanje vplivanja tvorcev sovražnega govora povečevanje sebe in lastnega naroda ter dokazovanje družbene (pre)moči nad tujimi nacijami. Perlokucijski del (dejanje učinkovanja) smo razbrali prek naslovnikovih odzivov, ko so se jasno uprli sovražnemu govoru, opozarjali na nizko raven komuniciranja in sistematično ovrgli napačne in posplošene trditve.

8 SKLEP

V prvem delu diplomske naloge smo se ukvarjali z izborom jezikovnih sredstev in ugotovili, da je izbira lahko zavestna ali nezavedna, poteka na vseh možnih ravneh jezikovne strukture in je odvisna od namena in okoliščin sporočanja. Bolj podrobno smo se osredotočili na pragmalingvistični vidik komuniciranja, ki raziskuje, kako ljudje uporabljajo jezik in kakšen je namen njihovih izjav. Predmet proučevanja je tako kontekst, saj pomen uporabljenih sredstev ni omejen le na konvencionalno vsebino, ampak vsebuje še implicitno entiteto. Ukvarjali smo se tudi s Searlovo teorijo govornih dejanj, saj z uporabo določenih jezikovnih sredstev oz. žaljivih besed tvorec poleg posredovanja stvarne vsebine, želi na naslovnika tudi vplivati in s tem doseči nek namen. Prav tako smo predstavili kršitve konverzacijskih maksim po Griceu, ki se nanašajo na spoznanje, da govorec recipienta lahko napoti na vsebine, ki jih ni mogoče izpeljati s preprostim sklepanjem.

V tretjem poglavju smo opredelili sovražni govor kot izražanje ksenofobičnih, rasističnih in nacionalističnih mnenj in stališč, ki so naperjeni zoper razne manjšine in/ali ranljive družbene skupine. Proučili smo njegov pomen in ugotovili, da z njim širimo, spodbujamo, promoviramo ali opravičujemo rasno sovraštvo, ksenofobijo, nacionalizem in druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti. Spraševali smo se, kakšen je namen sovražnega govora in sklenili, da gre za zadajanje psihične bolečine, poniževanje, razčlovečenje, ustrahovanje, odvzem dostojanstva in postavitev naslovnikov v podrejen položaj. Sovražni govor smo umestili v družbeni kontekst in potrdili predpostavko, da gre za izražanje idej in vrednot, ki temeljijo na ideoloških načelih razlikovanja in izključevanja ter strahu pred »Drugimi«.

Kasneje smo se ukvarjali s kolizijo med pravico sovražnega govorca do svobodnega izražanja mnenj ter pravico poslušalca, da ni nadlegovan s sovražnostmi in nasiljem. Poudarili smo, da je svoboda izražanja zasnovana na vrednotah osebne avtonomije in je eden izmed osnovnih temeljev demokratične družbe. Spraševali smo se, ali je preganjanje sovražnega govora omejevanje svobode in ugotovili, da ne gre za neupravičeno cenzuro in pretirano uvajanje politično korektnega govora. Podrobneje smo navedli argumente

nasprotnikov omejevanja svobode izražanja, ki so trdili, da je sovražni govor naravno in legitimno izražanje čustev in da bi omejevanje vodilo le v močnejše frustracije in nasilje. Zagovorniki omejitev pa so poudarili, da gre le za ohranjanje predsodkov in stereotipov ter spodbujanje k nasilju in nestrpnosti. Na podlagi obstoječega pravnega reda smo predstavili zakonsko regulacijo sovražnega govora v Sloveniji, kjer smo izpostavili 39. člen Ustave Republike Slovenije, v katerem je zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja. Preleteli smo tudi kazensko zakonodajo in podrobneje razložili 141. člen o kršitvi enakopravnosti in 300. člen o zbujanju narodnostnega, rasnega ali verskega sovraštva, razdora ali nestrpnosti.

V naslednjem poglavju smo navedli značilnosti interneta, ki je na eni strani odprl možnosti za razvoj demokratičnih procesov, po drugi pa ponudil prostor za poglobljanje neenakosti, kršenje človekovih pravic in nove oblike diskriminacije. Potrdili smo tezo, da uporabniki s pomočjo anonimnosti in prikritih identitet lažje širijo nestrpne, diskriminatorne in sovražne izjave. Tako dajejo prikrite identitete posameznikom občutek osvobojenosti od družbenih norm, kar omogoča izražanje ekstremnejših stališč, ki jih sicer v vsakdanjem medosebnem komuniciranju ne upajo izražati. Pod krinko anonimnosti si več dovolijo in razkrijejo dele svoje identitete, ki jih v realnosti mogoče nikoli ne bi pokazali. Osredotočili smo se tudi na računalniško posredovano komuniciranje, ki je predvsem neformalno, temelji na osebnih preferencah in interesih, kar pomeni, da gre za samoiniciativno sporočanje, ki je neodvisno od formalno organiziranih družbenih institucij. Poiskali smo tudi razloge, zakaj pravo in zakonodaja vedno zaostajata za razvojem novih tehnologij in ugotovili, da se morajo te v družbi najprej dobro uveljaviti, saj njihov učinek in posledice niso takoj vidni. Največji problem pri širjenju sovražnih sporočil na internetu je, da jih ne nadzoruje in prepoveduje noben mednarodni regulacijski instrument. Taka sporočila omejuje le državna zakonodaja, kljub temu pa je večina zaskrbljena zaradi stanja na internetu in redki so prepričani, da je obstoječa regulacija zadostna. Zato smo poleg državne in mednarodne regulacije predstavili še samoregulacijo, ki je pomemben segment informacijske družbe, s katero ponudniki sami sprejmejo določene zaveze glede načina in oblike ponudbe storitev ali opredelitve dolžnih ravnanj. Zaključili smo, da je za uspešno in učinkovito omejevanje sovražnega govora ključnega pomena sodelovanje med zakonodajnimi organi in samoregulacijo, vendar ne le na nacionalni, temveč tudi na

mednarodni ravni. Bolj poglobljeno smo se ukvarjali tudi s spletnimi forumi, ki so odprli možnosti za razpravo o raznoterih vsebinah neodvisno od časovnih in prostorskih ovir, hkrati pa ustvarili »temno« stran komuniciranja. Potrdili smo tezo, da anonimnost predstavlja velik problem, saj so na spletnih forumih udeleženci bolj agresivni in nagnjeni k nesramnostim in žaljivkam. Njihove nestrpne izjave niso utemeljene na argumentih, temveč so zasnovane na stereotipih, predsodkih in vulgarnosti. Izpostavili smo tudi delo administratorjev, ki se v elektronskih diskusijah velikokrat znajdejo pred dilemami do katere meje naj posegajo v sporočila, ali naj zahtevajo popravke prispevkov in izločijo tiste, ki so za kogarkoli žaljivi. Opozorili smo predvsem na to, da moderatorji o tem, kaj sovražni govor je, premalo vedo, prav tako pa ga enostavno ne prepoznajo.

V šestem poglavju smo pojasnili povezavo med sovražnim govorom in nacionalističnim diskurzom ter navedli prvine nacionalističnega diskurza, kot so zaničevanje in prezir do tuje nacije, prepričanje o večvrednosti lastnega naroda, ustvarjanje fantazme sovražnika in oblikovanje narativa žrtve. Ukvarjali smo se tudi z zgodovino nastanka slovenske nacionalne identitete, ki je najbolj prišla do izraza dne 25. junija 1991, ko je nastala samostojna demokratična država Republika Slovenija. Potrdili smo tezo, da so stereotipi o lastnem narodu (avtostereotipi) pozitivno usmerjeni (Slovenci smo pošteni, pridni, delavni, ponižni), medtem ko so stereotipi o Hrvatih negativni (nacionalisti, naduteži in preveč vase zagledani). Podrobneje smo opisali slovensko-hrvaške odnose, ki so velikokrat napeti zaradi meje na morju, ki ob osamosvojitvi obeh držav ni bila natančno določena.

V empiričnem delu je slovenska blokada pristopnih pogajanj Hrvaške z Evropsko unijo izhodišče našega raziskovanja sovražnega govora na spletnih forumih. Na podlagi opravljene analize oblikoslovne, besedne, skladenjske in besedilne ravni smo potrdili hipotezo o obstoju dveh vrst sovražnega govora in s konkretnimi primeri dokazali kršitve maksim po Griceu. Potrdili smo začetna predvidevanja, da bo največkrat prišlo do kršitve načela kvalitete, ki se kaže pri uporabi posplošenih in neutemeljenih trditvah in kršitve maksime načina, saj sovražni govor že po definiciji vsebuje odklonilen odnos do drugih. Analiza je potrdila naše domneve o tem, da bo več odkritega (eksplicitnega) sovražnega govora na nemoderiranem forumu (NEMEJEBAT 1999), kjer so uporabniki izražali svoja mnenja brez cenzure.

Prikriti (implicitni) sovražni govor se je tako bolj pogosto pojavil na moderiranih forumih (RTVSLO 1999), (24ur 1999) in (BICIKEL 2007). Udeleženci spletnih diskusij so tako uporabljali retorična vprašanja, v katerih so posredno izrazili negativen odnos do naslovnika, predstavili lastno mnenje kot mnenje skupine, s čimer je njihova izjava pridobila na verodostojnosti. V svoji izjavah so podpirali nasilna dejanja znanih osebnosti, s katerimi so se izognili neposredni odgovornosti za predlagane brutalne ukrepe.

Namen diplomske naloge je spodbuditi zavedanje, da sovražstvo spremeni vse, ki imajo stik z njim. Spremeni človeka, od katerega prihaja, in tudi tistega, ki mu je namenjeno. Naj zaključimo z afriško legendo o starem poglavarju in mladeniču, ki si ga je izbral za svojega naslednika. Fanta je prosil, da mu pripravi dve jedi. Prva naj bo iz vsega, kar je v življenju najboljšega, druga pa iz vsega najslabšega. Na dogovorjeni dan je poglavar sedel za mizo in mladenič mu je postregel z izborna jedjo iz narezanega kravjega jezika in zelenjave. Poglavarju je bila jed zelo všeč. Ko je pojedel, je mladeniča vprašal, zakaj je izbral jezik. »Jezik je najboljše, kar imamo,« je odgovoril mladi mož. »Lahko izgovarja prelepe besede resnice, ki nam pomagajo, da zorimo in cvetimo. Prave besede lahko naše ljudstvo navdajo s hrabrostjo in utrdijo njegovo enotnost. Jeziki lahko govorijo ljubeznivo in spravljivo ter povezujejo ljudi naše vasi.« Poglavar je bil z odgovorom zadovoljen in radoveden, kakšna jed ga bo čakala naslednjič. Ob dogovorjenem času je sedel za mizo in pred njim se je znašel krožnik enake jedi. Ko je končal z obedom, je vprašal mladeniča, zakaj je skuhal enako kot zadnjič. Mladi mož je odgovoril: »Jezik je lahko najboljše, pa tudi najslabše, kar imamo. Jezik lahko govori besede jeze in malodušja, ki ljudi potrejo in oropajo upa. Splete lahko prevaro in govori neresnico, ki poruši mir. Jezik je tisti, ki lahko od vseh orožij najbolj uniči življenje v naši vasi.« Stari poglavar je pazljivo poslušal in kimal. Zdaj je vedel, da je izbira modra. Zato postanimo tudi mi modri in uporabljajmo svoj jezik le za lepe stvari.

9 LITERATURA

- Amichai - Hamburger, Yair. 2005. Personality and the Internet. V *The Social Net*, ur. Yair Amichai – Hamburger, 27–56. New York: Oxford University Press.
- Anderson, Benedict. 1998. *Zamišljene skupnosti, O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Bajt, Drago. 2005. *Zmerjanje Slovencev*. Ljubljana: V. B. Z.
- Będkowska - Kopczyk, Agnieszka. 2004. *Jezikovna podoba negativnih čustev v slovenskem jeziku: kognitivni pristop*. Ljubljana: Študentska založba.
- *Bicikel*. 2007. Dostopno prek: http://www.bicikel.com/sl/forum/?thread_id=24104 (12. januar 2009).
- *Bonbon*. 2006. Dostopno prek: <http://bam.vecer.com/igre2006/bonbon/default.asp?kaj=1&id=4101503> (27. marec 2009).
- Bučar, France. 2006. *Nacionalnost kot dejavnik družbene integracije*. Dostopno prek: http://www.panevropa.si/referati/referat_4.htm (20. januar 2009).
- Burr, Vivien. 1998. *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Celar, Branko. 2002. *Slovenija in njene meje*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Cerar, Gregor. 2004. Cyber nestrpnost. *Mladina* (26). Dostopno prek: http://www.mladina.si/tebnik/200426/clanek/nar--nove_tehnologije-gregor_cerar/ (17. februar 2009).
- Dijk, van Jan. 1999. *The Network Society*. London: SAGE Publications Ltd.
- *Dodatni protokol h Konvenciji o kibernetiki kriminaliteti, ki obravnava inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih*. 2003. Dostopno prek: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=189&CM=8&DF=4/30/2007&CL=ENG> (26. februar 2009).
- *Eposavje.com*. 2008. Dostopno prek: <http://forum.eposavje.com/topic64-meja-slovenija-hrvaska-za-popizdit.html> (5. april 2009).

- *Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti*. 1993. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp (16. marec 2009).
- Facebook.com. 2008. *Rdeča luč Hrvaški*. Dostopno prek: <http://www.facebook.com/group.php?gid=53134450030> (15. januar 2009).
- Fakulteta za logistiko Celje – Krško. 2008. Dostopno prek: <http://logistika.mojforum.si/logistika-about523.html> (22. februar 2009).
- Foucault, Michael. 1991. *Vednost-oblast-subjekt*. Ljubljana: Krt.
- --- 2001. *Arheologija vednosti*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Goldsborough, Reid. 2001. *Dealing With Hate on the Internet*. Dostopno prek: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0DXK/is_7_18/ai_75608282 (9. februar 2009).
- Gorjanc, Vojko. 2005. *Neposredno in posredno žaljiv govor v jezikovnih priročnikih: diskurz slovarjev slovenskega jezika*. Dostopno prek: <http://www.druzboslovnerazprave.org/media/pdf/clanki/DR48-gorjanc.pdf> (28. februar 2009).
- Grice, H. P. 1999. Logic and Conversation. V *The Discourse Reader*, ur. Adam Jaworski in Nikolas Coupland, 41–58. London: Routledge.
- Hanžek, Matjaž. 2006. *Sovražni govor, človekove pravice in diskriminacija*. Dostopno prek: : http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/TWINNING/ETIKA_JB_GRADIVA/Hanzek_sovrazni_govor.doc (15. januar 2009).
- --- 2007. *Razmišljanja o sovražnem govoru*. Dostopno prek: http://www.eurozine.com/articles/article_2007-07-20-hanzek-sl.html (18. december 2008).
- Hromadžić, Hajrudin. 2004. On-line forumi. V *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 03*, ur. Roman Kuhar, Sabina Autor in Tomaž Trplan, 98–112. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Jakopič, Kaja. 2005. *Boj proti sovraštvu na medmrežju ali boj z mlino na veter*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/24/mwatch/#1> (9. februar 2009).

- Jalušič, Vlasta. 2001. Ksenofobija ali samozaščita? O vzpostavljanju nove slovenske državljske identitete. V *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 01*, ur. Brankica Petkovič, 12–44. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Jogan, Maca. 2002. Žalitev v množičnih medijih kot individualni in družbeni konstrukt. V *Razžalitve v tiskanih medijih*, ur. Tomo Korošec, 109–120. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Jørgensen, Rikke Frank. 2006. *Human rights in the global information society*. London: MIT Press.
- Južnič, Stane. 1993. *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kalin Golob, Monika. 2002. Jezikoslovna stilistika in razžalitve v tiskanih medijih. V *Razžalitve v tiskanih medijih*, ur. Tomo Korošec, 31–46. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kaloh, Dejan. 2004. Kibernetski skini brez mej. *Večer* (22). Dostopno prek: <http://www.vecer.com/arhiv/default.asp?jezik=SLO> (1. marec 2009).
- Katunarić, Vjeran. 2003. *Sporna zajednica. Novije teorije o naciji i nacionalizmu*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.
- *Kazenski zakonik* (KZ-UPB-1). Ur. l. RS 63/1994. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO905.html (20. februar 2009).
- Knežević Hočevar, Duška. 1999. *Družbena razmejevanja v dolini zgornje Kolpe*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Kogovšek, Neža in Brankica Petkovič. 2007. *O diskriminaciji: priročnik za novinarke in novinarje*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- *Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. 1998. Dostopno prek: http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/005/ (28. januar 2009).
- Kovačič, Matej. 2000. *Zasebnost v informacijski družbi*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20006kovacic.PDF>. (7. januar 2009).
- Kovačič, Blaž. 2001. Pravni vidik sovražnega govora. V *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 01*, ur. Brankica Petkovič, 177–198. Ljubljana: Mirovni inštitut.

- Kovačič Peršin, Peter. 1993. *Zaveza Slovenstvu*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Korošec, Tomo. 2002. *Razžalitve v tiskanih medijih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kuhar, Roman. 2003. Fuj, prašiči nemarni buzerantski! V *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 02*, ur. Roman Kuhar in Tomaž Trplan, 76–107. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Leskošek, Vesna. 2005. Sovražni govor kot dejanje nasilja. V *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*, ur. Vesna Leskošek, 81–96. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Linke, Angelika, Markus Nussbaumer, Paul R. Portmann in Urs Willi, ur. 1994. *Studienbuch Linguistik*. Tübingen: Niemeyer.
- Lippmann, Walter. 1999. *Javno mnenje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Makarovič, Boštjan in Janez Toplišek. 2007. *Pravni vodnik po internetu*. Ljubljana: GV Založba.
- Mill, John Stuart. 2003. *Utilitarizem in O svobodi*. Ljubljana: Krtina.
- Mladina.com. 2008. *Hrvaska v EU že 2010?*, 5. november. Dostopno prek: http://www.mladina.si/dnevnik/05-11-2008-hrvaska_v_eu_ze_2010_/ (22. december 2008).
- Musek, Janek. 1994. *Psihološki portret Slovencev*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- --- 1999. *Slovenci v luči mednarodnih in medkulturnih primerjav*. Dostopno prek: <http://www.filg.uj.edu.pl/~wwwip/postjugo/files/276/Slovenci%20v%20lu%C4%8Di%20mednarodnih%20in%20medkulturnih%20primerjav.pdf> (4. april 2009).
- *Nemejebat. Com*. 1999. Dostopno prek: <http://www.nemejebat.com/index.php?action=article&id=5064> (24. februar. 2009).
- Nežmah, Bernard. 1997. *Kletvice in psovke*. Ljubljana: Nova revija.
- Oblak, Tanja. 2000. *Mitske podobe o "življenju na mreži": od poljubnih identitet do izgubljenih skupnosti v kibernetnem prostoru*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20006oblak.PDF> (9. december 2008).
- --- 2003. *Izzivi e-demokracije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Oblak, Tanja in Gregor Petrič. 2005. *Splet kot medij in mediji na spletu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Pečjak, Vid. 1994. *Psihologija množice*. Ljubljana: samozaložba.
- Petrovec, Dragan. 2003. *Mediji in nasilje: Obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Pivec, Franci. 2004. *Informacijska družba*. Maribor: Subkulturni azil.
- *Poljane.net*. 2000. Dostopno prek:
<http://forum.poljane.net/viewtopic.php?f=2&t=3666> (18. januar 2009).
- Potrč, Matjaž, ur. 2001. *Internet in pravo: izbrane teme s komentarjem Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu*. Ljubljana: Pasadena.
- Praprotnik, Tadej. 1999. *Ideološki mehanizmi produkcije identitete: od identitete k identifikaciji*. Ljubljana: Študentska založba.
- --- 2003. *Pragmatični vidiki žaljive komunikacije v računalniško posredovani komunikaciji – multipla perspektiva*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20033praprotnik.pdf> (27. januar 2009).
- Pušnik, Maruša. 1999. *Konstrukcija slovenske nacije skozi medijsko naracijo*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip19995Pusnik.PDF> (17. december 2008).
- Rheingold, Howard. 2004. *Ne-vidne množice*. Ljubljana: Založba Vale-Novak.
- *RTVSLO.SI*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/> (7. marec 2009).
- Salecl, Renata. 1994. *The Spoils of freedom: Psychoanalysis and Feminism after the Fall of Socialism*. London: Routledge.
- Samaluk, Barbara. 2005. *Omejevanje sovražnega govora na svetovnem spletu*. Dostopno prek:
<http://admin.safe.si/uploadi/editor/1136549458sovrazni%20govor.pdf> (26. februar 2009).
- Searle, J. R. 1994. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- *Slo-tech.com*. 2000. Dostopno prek: <https://slo-tech.com/forum/t63452/0> (13. januar 2009).
- Smith, Anthony D. 2005. *Nacionalizem: teorija, ideologija, zgodovina*. Ljubljana: Krtina.

- *Splošno priporočilo ECRI*. 1993. Dostopno prek:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp (16. marec 2009).
- *Svet Evropske unije*. 1949. Dostopno prek:
<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1&lang=sl> (10. marec 2009).
- Šabec, Ksenija. 2006. Lahy so sodrga in vi, njihova manjšina, imate to v genih. V *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 05*, ur. Sabina Autor in Roman Kuhar, 162–190. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Škerlep, Andrej. 1998. Model računalniško posredovane komunikacije: tehnološka matrica in praktična raba v družbenem kontesktu. V *Internet v Sloveniji*, ur. Vasja Vehovar, 24–53. Izola: Desk.
- Škiljan, Dubravko. 1999. *Javni jezik: k lingvistiki javne komunikacije*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Teršek, Andraž. 2006. *Referat na mednarodni konferenci Besede so dejanja, govor jih poganja – diskriminatorni in sovražni govor*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/TWINNING/ETIKA_JB_GRADIVA/Tersek_referat.doc (11. december 2008).
- Todorov, Tzvetan. 1991. Narod in nacionalizem. V *Študije o nacionalizmu*, ur. Rudi Rizman, 145–165. Ljubljana: Knjižnica revolucionarne teorije.
- Trček, Franc. 1998. Demokratična moč kibernetkega prostora. V *Internet v Sloveniji*, ur. Vasja Vehovar, 190–206. Izola: Desk.
- Tsesis, Alexander. 2002. *Destructive messages*. New York: New York University Press.
- Ule, Mirjana. 1997. *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- --- 2005. *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS 33/91. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/?id=150> (15. februar 2009).
- Van Dijk, T.A. 1995. *Elite discourse and the Reproduction of Racism*. Dostopno prek:
<http://www.discourses.org/OldArticles/Elite%20discourse%20and%20the%20reproduction%20of%20racism.pdf> (17. marec 2008).

- Vecer.com. 2008. *Vlada potrdila rdečo luč Hrvaški*, 18. december. Dostopno prek: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2008121805390253> (30. marec 2009).
- Verschueren, Jef. 2000. *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Williams, Matthew. 2001. The language of cybercrime. V *Crime and the Internet*, ur. David Wall, 162–174. London: Routledge.
- Wood, Andrew F. in Matthew J. Smith. 2005. *Online Communication: Linking Technology, Identity, and Culture*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zadavec - Pešec, Renata. 1994. *Pragmatično jezikoslovje: Temeljni pojmi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, Center za diskurzivne študije.
- *Zakon o elektronskem poslovanju na trgu (ZEPT)*. Ur. l. RS 61/2006. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO4600.html (22. februar 2009)
- *Zakon o medijih (Zmed-UPB-1)*. Ur. l. RS 110/2006. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO1608.html (24. februar 2009).
- *Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO-UPB-1)*. Ur. l. RS 93/2007. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO3908.html (7. februar 2009).
- *Zakon o ratifikaciji Konvencije o kibernetiski kriminaliteti Dodatnega protokola h konvenciji o kibernetiski kriminaliteti*. Ur. l. 17/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r03/predpis_ZAKO3823.html (16. marec 2009).
- Žižek, Slavoj. 1987. *Jezik, ideologija, Slovenci*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- --- 2007. *Nasilje*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.
- *24ur.com*. 1999. Dostopno prek: <http://24ur.com/> (15. februar).